

การขับซอพื้นบ้านล้านนา กรณีศึกษา: แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา
สิงหาคม 2560

การขับซอพื้นบ้านล้านนา กรณีศึกษา: แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์

ปริญญานิพนธ์
ของ
พรชนก สุทาทัน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา

สิงหาคม 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การขับซอพื้นบ้านล้านนา กรณีศึกษา: แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา
สิงหาคม 2560

พรชนก สุทนต์. (2560). *การขับซอพื้นบ้านล้านนา กรณีศึกษา: แม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์*. ปริญญา
นิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยวิทยารากหญ้า). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี-
นครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รุจี ศรีสมบัติ, ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ ดร. วีระ พันธุ์เสือ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เฉลิมพล งามสุทธิ.

การขับซอพื้นบ้านล้านนา กรณีศึกษา แม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์ ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนด
วัตถุประสงค์ไว้ดังต่อไปนี้ เพื่อศึกษาประวัติและผลงาน ของ แม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์ เพื่อศึกษาการ
ขับซอพื้นบ้านล้านนา ของ แม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์ โดยผู้วิจัยเริ่มศึกษาข้อมูลจากเอกสารอ้างอิง
ต่างๆ แลบบันทึกเสียง แลบบันทึกภาพ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จดบันทึก และเข้าร่วมสังเกตการณ์
บันทึกบทร้อง และวิเคราะห์เพลงที่ใช้ประกอบการขับซอ

ผลการศึกษาพบว่า แม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์ เป็นช่างซอที่มีชื่อเสียงมากในจังหวัด
เชียงใหม่และยังคงอนุรักษ์การแสดงซอซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านของชาวล้านนาไว้ได้อย่างสมบูรณ์
ทำนองซอที่แม่ครูบัวชุมใช้ในการแสดงขับซอประกอบไปด้วย ทำนองตั้งเชียงใหม่ ทำนองจะปุ
ทำนองละม้าย ทำนองพม่า ทำนองเงี้ยว ทำนองฮื้อ ลักษณะของการประพันธ์ มีการแบ่งวรรคของคำ
ที่แสดงถึงรูปแบบเฉพาะของทำนองซอได้อย่างชัดเจน และในบทซอเอง มีคำที่ชี้ให้ทราบถึง
เอกลักษณ์ ของทำนองนั้นๆ ด้วยเช่น หลอน นาย นีแหละนอนนั้นแหละนา นายเจ้าฟีนายเป็นต้น
ส่วนองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการขับซอที่สำคัญ ได้แก่ วงดนตรี สถานที่ในการแสดง การไหว้ครู
ขณะแสดง ล้วนแล้วแต่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญทั้งสิ้น ส่วนขอบในการซอของเชียงใหม่ นั้น ต้องเริ่ม
ซอที่ ทำนองตั้งเชียงใหม่ ทำนองจะปุ และทำนองละม้ายเสียก่อนเป็นอันดับแรก และทำนองอีก 3
ทำนองที่เหลือขึ้นอยู่กับโอกาส และการใช้งานของแม่ครูบัวชุมด้วย

ในส่วนทำนองเพลงที่ใช้ประกอบการขับซอ มีชื่อเรียกตามทำนองซอ คือ เพลงตั้งเชียงใหม่
เพลงจะปุ เพลงละม้าย เพลงพม่า เพลงเงี้ยว และเพลงฮื้อ นิยมเล่นประกอบการขับซอเท่านั้น
รูปแบบของเพลงเป็นเพลงสั้นๆ ไม่สลับซับซ้อน มีการดำเนินทำนองแบบเรียบง่าย ลักษณะการ
บรรเลงนักดนตรีจะบรรเลงก็ครั้ง ขึ้นอยู่กับช่างซอว่าจะซอจบเมื่อใดนักดนตรีสามารถที่จะจบเพลง
ตามช่างซอได้เลย จังหวะที่ใช้เป็นสามัญเพราะไม่มีเครื่องประกอบจังหวะในการกำกับจังหวะ ส่วน
ของบทเพลงที่ใช้ประกอบการขับซอนั้นมีทำนองที่ซ้ำกันอยู่มาก ทำให้สามารถทราบได้ว่าลักษณะ
ของทำนองที่ซ้ำกันนั้น เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละเพลง

“KHUB SOR” LANNA FOLK MUSIC: A CASE STUDY OF MASTER BUACHUM CHANTIP

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Fine Arts Degree in Ethnomusicology
at Srinakharinwirot University
August 2017

Pornchanok Sutatan (2560). *"Khub Sor" Lanna Folk Music: A Case Study Of Master Buachum Chantip*. Master Thesis, M.F.A. (Ethnomusicology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assist. Prof. Dr. Rujee Srisombat.: Asst. Prof. Dr. Weera Pansue: Asst. Prof. Dr. Chalernpol Ngamsutti.

The research objectives of this study on Khub Sor Lanna Folk Music: and Master Buachum Chantip, based on Ethnomusicology There are a number of objectives to research Khub Sor which are the generalities of as follows: To study history and the role of Khub sor , also known as Buachum Chantip. To study how Buachum Chantip plays Sor. The Khub sor was researched by collecting reference documents and materials including audiotapes, videotapes, interviews, recorded information, the relationship with real situations, the content of the lyrics and an analysis of the information on Sor melodies and music results of the study are as follows:

Buachum Chantip is the most famous Sor musician in Chiang Mai. She conserves the local northern music as Sor. Buachum Chantip used her Sor melody as the Tang Chiang Mai Melody, JaPu Melody, Lamai melody, Burma Melody, Ngieow Melody , and U-Melody in Sor Music. Buachum Chantip also orchestrated the songs with Sor lyrics have words which specify the melody. The significant components of Sor are the band, the auditorium and paying respect to their teachers. The Chiang Mai Sor custom rules that the band, arrangement starts from Tang Chiang Mai Melody, JaPu Melody and Lamai Melody and the others three melodies are up to the decision of Buachum Chantip or depending on the circumstances .

The melodies are named from Sor Melody Tang Chiang Mai Melody, JaPu Melody, Lamai melody, Burma Melody, Ngieow Melody and U-Melody. These melodies play consist of Sor music only. Sor has a pattern of short songs with plain melodies. Musicians will play along with a Sor master and they will finish when the Sor master has completed melody. This cadence is mostly the same and be played only appointed at the time. The Sor cadence is simple because there is not any equipment used to control the Sor cadence. There are a lot of over melodies in Sor lyrics, this accent makes each song differ in terms of characteristics.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ และให้กำลังใจในการทำงานแก่ผู้วิจัย จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงในที่สุด

กราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.รุจี ศรีสมบัติ ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ผศ.ดร.วีระ พันธุ์เสือ รวมถึง ผศ.ดร.เฉลิมพล งามสุทธิ คณะกรรมการตรวจสอบปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา และคำชี้แนะแก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้พบข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น และตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุง จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณ แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ ผศ.รณชิต แม้นมัลย์ นางสาวอิศราภรณ์ ถาเพาะ นายจรเกียรติ คำเสน และนายสงกรานต์ สมจันทร์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านข้อมูล อีกทั้งให้คำแนะนำต่างๆ เพื่อให้ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นข้อมูลในการทำงานวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณความช่วยเหลืออันเป็นสำคัญสำหรับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนมีส่วนสำคัญในการทำให้ปริญญานิพนธ์สำเร็จลุล่วง ได้แก่ นางสาวสิวรัมย์ รังสิโยภาส นายพูลศักดิ์ บุญทวี นางสาวสุรีย ปันใจ นายกิตติพงษ์ ยศไทย และนายพรศักดิ์ กาวีละ ที่ได้ช่วยเหลือผู้วิจัยใน หลายๆ ด้าน ทั้งเก็บข้อมูลภาคสนามและข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย รวมถึงคอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัย

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อชัยพร สุทาทัน คุณแม่หทัยชนก สุทาทัน บิดาและมารดาของผู้วิจัย ที่คอยสั่งสอนเลี้ยงดู ให้ความรักความอบอุ่นและสนับสนุนผู้วิจัยในหลายๆ ด้าน ทั้งทางกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังใจ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้วิจัยเสมอมา ขอขอบคุณ นางสาวพิมพ์พร สุทาทัน น้องสาวที่คอยเป็นห่วง คอยช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจตลอดมา บุญกุศลที่เกิดจากการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแต่ท่านผู้มีส่วนร่วมในงานวิจัยนี้ให้สุขภาพแข็งแรง ประสบความสำเร็จยิ่งๆ ขึ้นไป

นางสาวพรชนก สุทาทัน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายในงานวิจัย	2
ความสำคัญของงานวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
ข้อตกลงเบื้องต้น	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย	5
2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
เอกสาร ตำรา และหนังสือวิชาการ	6
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้าน	8
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการขับซอ	12
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขับซอ	15
3 วิธีการดำเนินงานวิจัย	18
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	21
ประวัติและผลงานของแม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์	21
ประวัติของแม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์	21
ประวัติครอบครัวและชีวิตในวัยเด็ก	22
การเรียนขับซอ	23
ชีวิตการทำงาน	23
ผลงานของแม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์	24
ด้านการแสดง	24
ด้านการสอน	37
ด้านการประพันธ์บทซอ	45

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
ลักษณะวงดนตรีที่ใช้ประกอบการขับซอ	47
เครื่องดนตรี	47
นักดนตรี	49
โอกาสในการบรรเลง	50
ศึกษาการขับซอพื้นบ้านล้านนาของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์	51
ระเบียบวิธีการแสดงขับซอของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์	51
วิธีการในการขับซอพื้นบ้านล้านนาของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์	60
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	84
ความมุ่งหมายในงานวิจัย	84
ขอบเขตการศึกษา	84
สรุปผลการวิจัย	84
การอภิปรายผล	87
ข้อเสนอแนะ	87
บรรณานุกรม	88
ภาคผนวก	90
ภาคผนวก ก	91
ภาคผนวก ข	109
ประวัติย่อผู้วิจัย	111

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์	21
2 นางจันทรแก้ว อินตา มารดาของแม่ครูบัวชุม ผู้สูญเสีย เลี้ยงดูแม่ครูบัวชุม คอยผลักดัน ชี้แนะ ให้แม่ครูบัวชุมไปเรียนขับซอ จนกระทั่งประสบความสำเร็จ	22
3 แม่บัวชุม จันทรทิพย์ แสดงขับซอในงานแต่งงาน	24
4 แม่ครูบัวชุม แสดงการขับซองานขึ้นบ้านใหม่	25
5 แม่ครูบัวชุมแสดงละครซอ ในงานไม้ดอกไม้ประดับ จ.เชียงใหม่	26
6 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ แสดงการขับซอ ที่หน้าพระตำหนักของเจ้าดารารัศมี อ.แมริม จ.เชียงใหม่	26
7 แม่ครูบัวชุมและลูกศิษย์ แสดงการขับซอ ที่อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ จ.เชียงใหม่	27
8 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ และพ่อครูจันทรตา เลาคำ แสดงการขับซอ ที่บ้านสบงาย อ.เชียงดาว	27
9 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ขับซอในงานมหกรรมวัฒนธรรม วิถีถิ่น วิถีไทย จ.เชียงใหม่	28
10 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ และนายกวินท์พล สุรินทร์ตะ ขับซอที่วัดดอยกุศล จ.ลำพูน	28
11 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ และนายกวินท์พล สุรินทร์ตะ ขับซอที่งานเดือนเก้า วัดพระธาตุดอยหล่อ จ.เชียงใหม่	29
12 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ จัดรายการสถานีวิทยุชุมชน มวลชนสัมพันธ์ FM 90.25 MHz จ.เชียงใหม่	32
13 โล่เกียรติยศ รางวัลชนะเลิศ การประกวดขับซอพื้นเมือง ประเภทเยาวชนงาน สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นประจำปี พ.ศ. 2557	34
14 ได้รับโล่จากกระทรวงวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม รางวัลชมเชย และรางวัล รองชนะเลิศ อันดับ 1 งานอภิวัฒนธรรมล้านนา ร่วมปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่ พ.ศ.2558	35
15 มอบโล่ยกย่องเชิดชูเกียรติ ศูนย์การเรียนรู้ซอพื้นเมือง แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เป็นผู้ที่อนุรักษ์ ส่งเสริมและถ่ายทอดศิลปะซอพื้นเมืองแก่นุชน	35
16 ได้รับรางวัลชนะเลิศ (ภาคเหนือ) โครงการประกวดศิลปินพื้นบ้านสืบสานความ เป็นพลเมือง	36
17 รางวัลครูภูมิปัญญาเชียงใหม่ พ.ศ.2559	36

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
18 ได้รับรางวัลชนะเลิศ (ภาคเหนือ) โครงการประกวดศิลปินพื้นบ้านสืบสาน ความเป็นพลเมือง จากสถาบันพระปกเกล้า ร่วมกับมูลนิธิสำนักงานทรัพย์สิน ส่วนพระมหากษัตริย์	37
19 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ณ ศูนย์การเรียนรู้ คำว ซอ ปี่จุม อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่	38
20 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เป็นวิทยากรรับเชิญไปสอนการขับซอ ที่โรงเรียน สันป่าตองวิทยาคม	39
21 ลูกศิษย์แม่ครูบัวชุมได้ทำการซ่อมซอพื้นบ้านล้านนา เนื่องในกิจกรรมสืบสาน วัฒนธรรมท้องถิ่นภายใต้โครงการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น	39
22 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนที่สนใจในการขับซอ	40
23 แม่ครูบัวชุม ให้สัมภาษณ์แก่ผู้ที่สนใจมาศึกษาการขับซอจากสถาบันและ หน่วยงานต่างๆ	40
24 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ สอนฟ้อนเล็บให้แก่กลุ่มสตรีแม่บ้าน	41
25 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ สอนขับซอแก่ลูกศิษย์ที่สนใจ	41
26 แม่ครูบัวชุม ฟ้อนเล็บ ถวายความอาลัยพอลวงของแผ่นดิน	44
27 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ฟ้อนประกอบการขับซอ	44
28 ปี่จุม 3 เล่า ได้แก่ ปี่กลาง ปี่ก้อย ปี่ต๊ด	47
29 ประเภทเครื่องดีด	48
30 ประเภทเครื่องเป่า	48
31 งานพิธีไหว้ครูซอ บ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์	51
32 ชั้นตั้ง หรือชั้นครู	52
33 พิธีไหว้ครูซอ ของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ จะจัดเดือน9 (เมือง) ของทุกปี เดือน มิถุนายน	53
34 บรรดาลูกศิษย์ของแม่ครูบัวชุม ช่วยกันเตรียมของใส่ชั้นตั้ง ชั้นครูซอ	54
35 ชั้นตั้งครูซอทุกคนจัดเตรียมของตัวเอง เพื่อเป็นการขอขมาลาโทษครูขอให้ครูได้ ปกปักรักษาคุ้มครองตัวช่างซอทุกคน	54
36 ชาวบ้านใกล้เคียงเรือนเคียงและลูกศิษย์ของแม่ครูบัวชุม ช่วยกันเตรียมของที่จะทำพิธี ไหว้ครูซอ	55
37 งานพิธีไหว้ครูซอ บ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์	55
38 พิธีกินอ้อผญา	58

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
39 แม่บัวชุม จันทรทิพย์ ขับซอในงานปอยหลวง	59
40 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ และอ้ายสีมา สันโป่ง แม่วาง ซอพม่า ในงานยกครู ประจำปี	76

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

มนุษย์เราเริ่มแรกตั้งแต่มีชีวิตขึ้นมาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ที่เข้ามากระทบในรูปแบบต่างๆ นั้นสามารถผ่านเข้าสู่ระบบของร่างกาย โดยผ่านสื่อที่ซึมซาบเข้าสู่กระบวนการของสมองซึ่งตัวเราเองได้สัมผัสและเข้าใจได้โดยง่ายนั่นก็คือเสียงดนตรี คำที่ว่าดนตรีเป็นภาษาที่คนทั่วโลกเข้าใจได้ตรงกันมากที่สุด ดังนั้น ดนตรีจึงเป็นสื่อที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดตลอดจนความรู้ความบันเทิง และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือสามารถขัดเกลานิสัยและจิตใจของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ดนตรีจึงจัดเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสื่อสารในเชิงสร้างสรรค์นับได้ว่าเป็นสื่อสากลที่สามารถติดต่อสื่อสารได้ในระดับที่กว้างขวางและลึกซึ้ง ดนตรีจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่มีความละเอียดอ่อน งดงาม และมีคุณค่าดำรงความเป็นเอกลักษณ์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

วัฒนธรรมพื้นบ้าน (Folk culture) คือ วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาช้านาน เป็นมรดกตกทอดมาแต่บรรพบุรุษที่ถ่ายทอดด้วยปากเปล่า มิได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และยังไม่ปรากฏตัวผู้จัดทำขึ้น สืบทอดมาด้วยการปฏิบัติตามที่สอนกันปากเปล่า หรือใช้การสังเกต หรือจากความจำ และแพร่หลายอยู่ในกลุ่มชาวชนบทที่มีพื้นฐานจากสังคมกสิกรรมเป็นหลัก วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือ วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ถือเป็นมรดกทางสังคม

ดนตรีพื้นบ้าน ได้สะท้อนถึงขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรม สภาพความเป็นอยู่ ความอุดมสมบูรณ์ ความแห้งแล้ง โดยภาพสะท้อนเหล่านี้จะดูได้จาก สำเนียงเพลง บทเพลง ลักษณะของเครื่องดนตรีได้อย่างชัดเจน ซึ่งดนตรีของแต่ละภาคจะมีลักษณะโดยเฉพาะของตนเอง จะมีสำเนียงเพลง ภาษา เอกลักษณ์ และลักษณะเครื่องดนตรีแตกต่างกันออกไปตามลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ

ท้องถิ่นภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่มีอากาศหนาวเย็น และเขียวสงบ ดังนั้น ลักษณะของเพลงพื้นบ้านจึงเป็นเพลงช้าๆ สำเนียงของภาษาพูดไพเราะนุ่มนวล สละสลวย ตามสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ คนทางภาคเหนือก็จะทำอะไรช้าๆ แม้กระทั่งคำพูดของคนทางภาคเหนือก็จะช้าๆ ซึ่งเป็น ผลสะท้อนทำให้เครื่องดนตรีทางภาคเหนือนั้นเป็นเครื่องดนตรีที่มีลักษณะการเล่นการบรรเลงอย่างช้าๆ และเครื่องดนตรีก็มีเสียงค่อนข้างเบา ฟังดูเยือกเย็นและอ่อนหวาน ซึ่งมีผลสะท้อน ที่สอดคล้องเช่นเดียวกับภาษาที่ใช้ทางภาคเหนือ และแต่ละลักษณะของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของชนกลุ่มนั้นๆ โดยอาศัยสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศเป็นเกณฑ์ และไม่มีขอบเขตที่ตายตัวและแน่นอน เครื่องดนตรีทางภาคเหนือมีลักษณะงดงาม เพราะคนทางภาคเหนือมีเวลาที่จะประดิษฐ์ คิดค้นรูปร่างของเครื่องดนตรีต่างๆ มากมาย เพลงพื้นบ้านของจังหวัดเชียงใหม่ที่นิยมขับร้องคือ เพลงซอ เพลงซอจะขับร้องประกอบดนตรี คือ

ปี่จุม และซึง เนื้อร้องของเพลงพื้นบ้านนี้ จะสอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ค่านิยม ความเชื่อคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น ในอดีตจะเล่นเพลงพื้นบ้านต่อเมื่อไปแอ่ว (เที่ยว) สาว เพราะต้องการใช้เสียงเป็นพาหนะในการเดินทาง แต่ปัจจุบันไม่เป็นที่นิยมเท่าใดนัก เพราะวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เศรษฐกิจสังคมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ประชาชนหันไปนิยมดนตรีตะวันตกมากขึ้น จึงทำให้โอกาสในการแสดงเพลงพื้นบ้านเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่ก็มีกลุ่มคน จำนวนหนึ่งที่ยังเห็นคุณค่าของเพลงพื้นบ้านและอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านไว้ เช่น แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เป็นต้น

แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันทั่วไป และเป็นที่ยอมรับของชาวอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เป็นคนที่มีความสามารถ มีความฉลาด มีไหวพริบ ปฏิภาณดีในการขับชอ สามารถทำให้การขับชอมีความไพเราะสนุกสนาน น่าคณะชอไปแสดงที่ไหนก็มีแต่คนชื่นชม จากความสามารถดังกล่าว จึงทำให้ แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ได้รับรางวัลศิลปินดีเด่น พ.ศ.2543 และได้รับผลงานที่น่าภาคภูมิใจอีกมากมาย

ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเพลงพื้นบ้านล้านนา แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในอำเภอ สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบัน แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เปิดศูนย์การเรียนรู้ เพื่อการอนุรักษ์ ชอ โดยไม่จำกัดความรู้ไม่จำกัดอายุติดต่อเรียนได้ทุกวันที่บ้านของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ อีกทั้งยังรับงานชอ ตามสถานที่ต่าง ๆ เพลงที่แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ได้ถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ มีเพลง ขับร้องได้แก่ เพลงชอ โดยจะใช้ทำนองชอ 6 ทำนองได้แก่ ทำนองเพลงตั้งเชียงใหม่ ทำนองเพลงจะปู้ ทำนองเพลงละม้าย ทำนองเพลงพม่า ทำนองเพลงเงี้ยว ทำนองเพลงอื้อ นอกจากการแสดงแล้ว แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ยังได้รับเชิญเป็นวิทยากรไปเผยแพร่ความรู้ด้านเพลงพื้นบ้าน และไปเป็นอาจารย์พิเศษตามโรงเรียนให้ไปสอนดนตรีและความรู้ด้านเพลงพื้นบ้าน ให้กับนักเรียนและผู้สนใจ จึงทำให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้ แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เป็นครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 7 ด้านศิลปกรรม (ละครชอพื้นเมือง) วันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2554 สำหรับวิธีการสอนของแม่ครูบัวชุมนั้น ก็จะใช้วิธีต่อเพลงแบบบอกต่อ และให้นักเรียนจดจำเสียง เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและทำตาม แต่การสอนดังกล่าวไม่มีการจดบันทึกรูปแบบที่แน่นอนทำให้ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของเพลงพื้นบ้านดังกล่าวซึ่งอาจจะมี การเปลี่ยนแปลงได้ หรือต่อไปเพลงพื้นบ้านเหล่านี้อาจ สูญหายไปได้

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงคุณค่าของชอพื้นบ้านล้านนา แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าที่สืบทอดกันมานาน จึงได้เลือกศึกษา การขับชอพื้นบ้านล้านนา แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เพื่อบันทึกเก็บรวบรวมข้อมูลให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

จุดมุ่งหมายของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและผลงาน ของ แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์
2. เพื่อศึกษาการขับชอพื้นบ้านล้านนา ของ แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์

ความสำคัญของงานวิจัย

เพลงพื้นบ้านแต่ละท้องถิ่น มีความแตกต่างกัน นอกจากแนวทางแห่งการดำเนินชีวิต ส่วนที่ทำให้ดนตรีพื้นบ้านแตกต่างกันคือ อิทธิพลภาษา สำเนียงการพูด เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่แสดงออกให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ที่สร้างมาจากชาวบ้าน รวมไปถึง กิริยา มารยาท ภาษา วัฒนธรรม อาชีพ ประวัติศาสตร์ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ เนื้อหาจะมีทั้งความรู้ ความบันเทิงสอดแทรกอยู่ เพื่อเป็นการสอนให้คนประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ไม่กระทำการที่ผิดศีล รู้จักรักและสามัคคีกัน

เพลงพื้นบ้านล้านนา เป็นเพลงที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของเพลง เพื่อที่จะให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา และรู้สึกภาคภูมิใจในการดำเนินชีวิตของบรรพบุรุษ เป็นสิ่งที่สำคัญ จะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม ความเป็นอยู่ ความรัก ความสามัคคี ที่คนรุ่นหลังควรจะส่งเสริมอนุรักษ์ไว้ เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาประวัติและสภาพปัจจุบันของการขับชอพื้นบ้านล้านนาของแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงประวัติและผลงานการขับชอพื้นบ้านล้านนาของ แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์
2. ทราบถึงวิธีการขับชอพื้นบ้านล้านนา ของ แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. บทร้องและทำนองเพลงที่รวบรวมได้นั้น เป็นข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสาธิตการบรรเลงของ แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ และจากนักวิชาการดนตรีล้านนา ในระยะที่ผู้วิจัยทำการศึกษาเท่านั้น

2. การบันทึกโน้ต จะบันทึกเป็นโน้ตไทย และนำเสนอเชิงอธิบายโดยโน้ตไทยเท่านั้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพลงพื้นบ้าน หมายถึง การแสดงออกอันเป็นประเพณีนิยมในแต่ละท้องถิ่น โดยการร้องเป็นภาษาพื้นเมืองหรือบรรเลงโดยใช้เครื่องดนตรีที่เกิดขึ้นจากท้องถิ่นนั้นๆ

ชอ หมายถึง การขับร้องที่มีเครื่องดนตรีคลอเป็นทำนองต่างๆ มีบทร้องเป็นเรื่องราว มักร้องมีทั้งชายและหญิงซึ่งเรียกว่า ช่างชอ การร้องมี มาแต่โบราณ ลักษณะการร้องจะร้องเดี่ยวหรือร้องโต้ตอบกัน

ดนตรีพื้นเมือง หมายถึง เพลงที่ผู้คนในกลุ่มชนหนึ่งๆ ได้ขับร้องหรือบรรเลง หรือทั้งขับร้องและบรรเลงด้วยการจดจำสืบต่อกันมาเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน ดนตรีพื้นเมืองส่วนมากมักจะมีอายุเก่าแก่จนคนรุ่นหลังๆ ไม่สามารถทราบได้ว่าผู้ใดแต่งและแต่งขึ้นเมื่อใด

คำเมือง หมายถึง ภาษาของชาวเหนือ ปกติมีลีลาซ้ำๆ สำเนียงสูงๆ ต่ำๆ

เพลงจ้อย หมายถึง การขับร้องด้วยภาษาคำเมืองที่ลากเสียงยาวคล้ายกับเสียงเอื้อน ในเพลงไทยเดิม มีเครื่องดนตรีคลอเสียงร้อง

คำว หมายถึง การขับร้องที่ไม่มีดนตรีประกอบ การขับร้องจะมีเสียงสั้นกว่าการจ้อย

ช่างซอ หมายถึง ผู้ขับร้องเพลงซอได้ ซอเป็น หรือเป็นพ่อเพลง แม่เพลงซอ ช่าง ซอ มีทั้งช่างซอชายและช่างซอหญิง ร้องขับซอโต้ตอบ หรือร้องเสริมความกัน แก่ความกัน

ช่างสะล้อ หมายถึง ผู้ที่บรรเลงเครื่องดนตรีสะล้อ

ช่างปี่น (ซึ่ง) หมายถึง ผู้ที่บรรเลงเครื่องดนตรีปี่น หรือซึ่ง

องค์ประกอบ หมายถึง โอกาส สถานที่ เวที เสียง เครื่องดนตรี การแต่งกาย เวลาที่ใช้แสดง เมื่อนำองค์ประกอบมารวมกันแล้วทำให้คณะซอมีชื่อเสียง และเป็นที่ชื่นชมของผู้ชม

ปอย หมายถึง งานบวชหรืองานอุปสมบท

A หมายถึง การออกเสียงจากลำคอ ทรวงอก ท้อง และนาสิกได้ถูกต้อง และรักษาระดับเสียงได้คงที่

B หมายถึง การร้องดำเนินไปโดยไม่ตรงจังหวะ เสียงที่หนักแน่นจะลงตรงจังหวะก็ทำให้ตกลงในที่อื่นซึ่งไม่ตรงจังหวะ การกระทำนี้เป็นการกระทำโดยเจตนาเพื่อให้เกิดความไพเราะ หรือเร้าอารมณ์

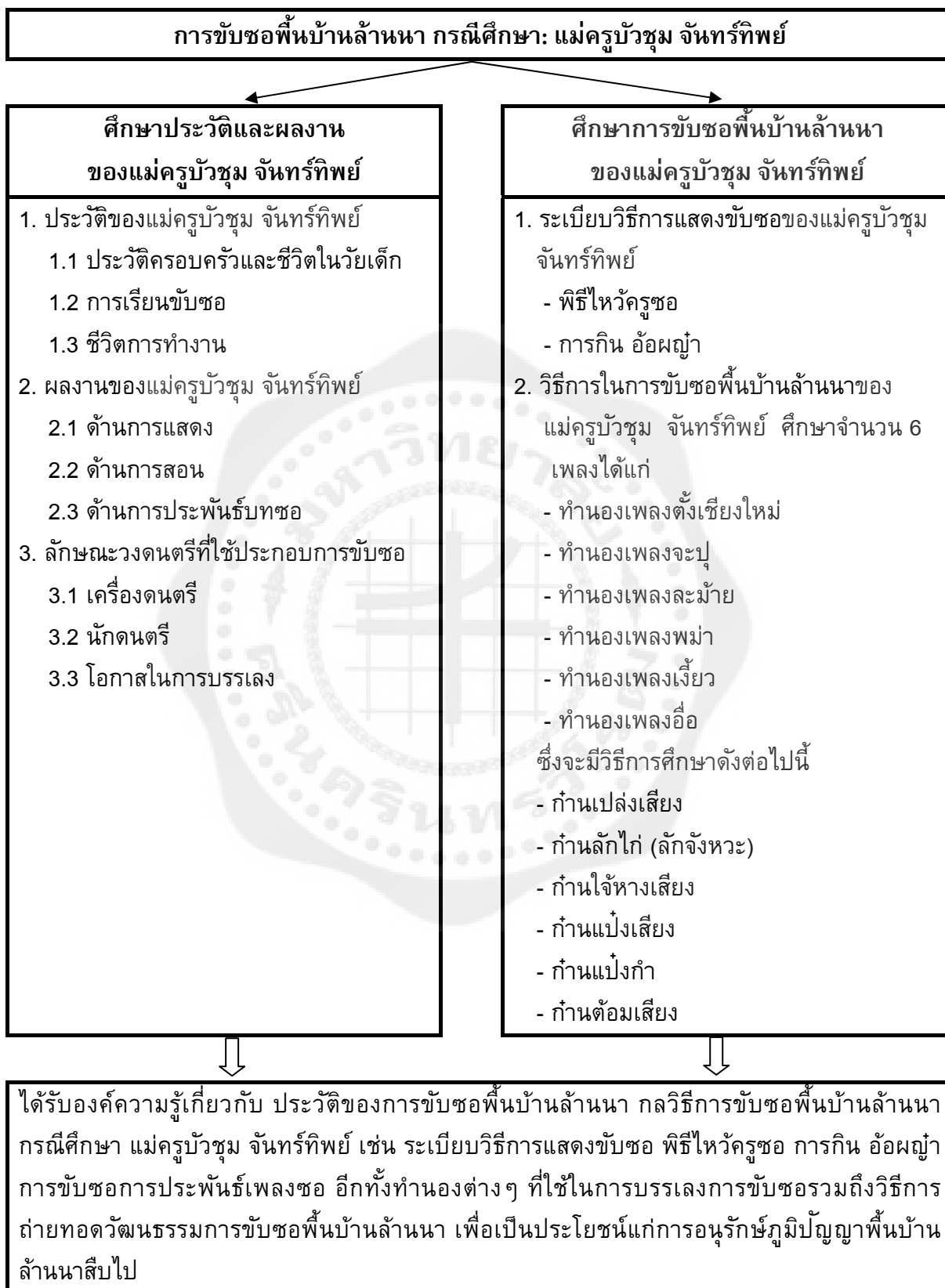
C หมายถึง การลากเสียงให้สูงขึ้นจากเสียงเดิมเพียงเล็กน้อยในการร้องเพื่อให้คำ ชัดเจนหรือไพเราะยิ่งขึ้น

D หมายถึง การบังคับเสียงร้องออกจากลำคอให้กลมกล่อมชัดเจน

E หมายถึง วิธีการออกเสียง ตกแต่งถ้อยคำให้ไพเราะ

F หมายถึง การทำให้เสียงนวลเนียนราบรื่นหรือทำให้เสียงเนียน ในการเปล่งเสียงแต่ละครั้งในแต่ละเพลง ออกเสียงไม่ให้สะดุดให้ฟังนุ่มหู รราบรื่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพลงพื้นบ้าน เป็นบทเพลงที่สะท้อนถึงขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรม สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน โดยภาพสะท้อนเหล่านี้ดูได้จาก สำเนียงเพลง บทเพลง ลักษณะของเครื่องดนตรีได้อย่างชัดเจน ซึ่งดนตรีของแต่ละภาคจะมีลักษณะโดยเฉพาะของตนเอง จะมีสำเนียงเพลง ภาษา เอกลักษณ์ และลักษณะเครื่องดนตรีแตกต่างกันออกไปตามลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และความเชื่อของท้องถิ่นนั้นๆ ข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ประกอบการวิจัยครั้งนี้ นับว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง แหล่งข้อมูลนี้ได้มาจากเอกสารทางวิชาการ ตลอดจนเอกสารทางการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เอกสาร ตำรา และหนังสือวิชาการ

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

สุพัตรา สุภาพ (2540: 34) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมว่าวัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม มีความหมายครอบคลุมไปถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ประกอบไปด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี วิทยาการ กฎหมาย ศีลธรรม และทุกสิ่งทุกอย่างทำให้ได้คิดและกระทำในฐานะ ที่เป็นสมาชิกของสังคมวัฒนธรรมมีทั้งประเพณี ที่เป็นวัฒนธรรมของวัตถุ และเป็นองค์การ องค์พิธีการ องค์มรดก สมาชิกของสังคมวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ซึ่งต้องมีการถ่ายทอดไว้เป็นมรดกทางสังคม เป็นวิถีชีวิต และเป็นสิ่งที่ไม่คงที่สามารถปรับปรุงให้เหมาะกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ เพลงพื้นบ้านจัดเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์วัตถุไม่มีรูปร่างใช้ภาษาที่เปล่งเสียงออกมาเป็นสื่อในการบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ เพลงพื้นบ้านถ่ายทอดโดยการเรียนรู้จากครูเพลงรุ่นก่อนๆ สืบทอดกันมา เนื้อหาของเพลงยังสามารถบอกถึงวิถีชีวิตของคนในยุคต่างๆ และสามารถปรับปรุงให้เหมาะกับเหตุการณ์ปัจจุบันได้อีก

พิเชษฐ มากช่วย (2533: 1) วัฒนธรรมหมายถึง ความดี ความงาม และความจริง ในชีวิตมนุษย์ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่างๆ และได้ตกทอดมาถึงเราในสมัยปัจจุบันหรือที่เราได้ปรับปรุงและสร้างสรรค์ขึ้นในสมัยของเราเอง วัฒนธรรมจัดเป็นผลงานด้านต่างๆ ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นโดยผ่านการคัดเลือก ปรับปรุงและยึดถือสืบทอดมาถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมเป็นทั้งลักษณะนิสัยของคนหรือกลุ่มคนในชาติ ลัทธิความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียม อาหารการกิน เครื่องใช้ไม่สอย

ศิลปะต่างๆ และการประพฤติปฏิบัติในสังคม ดังนั้นวัฒนธรรมก็เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการโครงสร้างทางสังคมสถาบัน ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น การดำเนินงานใดๆ เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมจึง

จำเป็นต้องเข้าใจ บริบทและเงื่อนไขแวดล้อม ศักยภาพของมนุษย์ตลอดจนสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิต ให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดยั้ง

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2531: 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้าน ไว้ดังนี้

1. วัฒนธรรมพื้นบ้านให้ประโยชน์ในการศึกษาระดับความเจริญของมนุษย์ในแง่ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และความเกี่ยวข้องกับวิชาอื่นๆ
2. วัฒนธรรมพื้นบ้านให้ความบันเทิงใจ ซึ่งจำเป็นมากในสมัยก่อน เพราะเครื่องบันเทิงมีไม่มาก
3. วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นเครื่องสั่งสอนให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ในกรอบอันเหมาะสมและดีงาม เช่น สุภาพชน นิทานชาวบ้าน เป็นเรื่องกล่อมเกล่าจิตใจ ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นกรอบของสังคม
4. เป็นรากฐานของความเจริญในปัจจุบัน วรรณคดีและกฎหมายที่มาจากวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น เรื่องพระลอ เดิมเป็นนิทานพื้นบ้านไทย กฎหมายลักษณะผัวเมีย การปรับไหมชายชู้ สิ่งเหล่านี้ตั้งขึ้นจากขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม
5. วัฒนธรรมพื้นบ้าน ทำให้เกิดความนิยม ภาคภูมิใจในถิ่นของตน เป็นเครื่องชี้ให้เห็นสภาพของตนว่าคล้ายคลึงกับที่อื่นๆทั่วโลก ซึ่งความคิดเช่นนี้จะไม่สร้างความรู้สึกรังเกียจ แยกแยะ และขณะเดียวกัน ก็สร้างความภูมิใจในท้องถิ่นของตน ว่ามีดีหรือผิดแปลกไปจากท้องถิ่นอื่นใดในโลก

กาญจนา อินทรสุณานนท์ (2540: 175) ให้แนวทางในการส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรมไว้ในเอกสารคำสอนวิชา พื้นฐานมานุษยวิทยาภาควัฒนธรรมโดยสรุปว่า แนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมมีหลายวิธีการตามรูปเดิม เช่น การอบรมสั่งสอนต่อๆ กันมา การดูอย่างตามแบบเดิม การให้คำนิยมสูงเพื่อการคงไว้ในข้อนี้ มีหลายแนวคิด ดังจะแยกให้เห็นดังนี้

1. อนุรักษ์ทางการศึกษา
2. อนุรักษ์ทางธรรมชาติวิทยา
3. อนุรักษ์ทางสังคมวิทยา
4. อนุรักษ์ทางศิลปวิทยา
5. อนุรักษ์ทางด้านอื่นๆ

แนวอนุรักษ์นี้จะขึ้นอยู่กับตัวแปรต่างๆ ที่จะให้มีข้อจำกัด ได้แก่ เวลา ผลกระทบทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี อิทธิพลทางต่างประเทศ อย่างไรก็ตามแนวอนุรักษ์วัฒนธรรมน่าจะขึ้นอยู่กับกลุ่มคนในสังคม ที่จะร่วมมือกันกระทำในความเชื่อ และค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมนั้นๆ แต่ถ้ามมีการเปลี่ยนแนวคิดค่านิยม และความเชื่อวัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วยอะไรที่ดีก็ยังคงอยู่ อะไรที่ไม่ดีก็จะเสื่อมสูญไปในที่สุด

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมอาจแบ่งออกได้หลายประเภท และอาจแบ่งโดยใช้เกณฑ์อะไรก็ได้แต่สิ่งสำคัญอยู่ที่ว่าเมื่อแบ่งแล้วเราสามารถนำเอาวัฒนธรรมทั้งหลายที่มีอยู่ในสังคมจำแนกลงในวัฒนธรรม ประเภทใดประเภทหนึ่ง ให้ครบถ้วนได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ย่อมถือได้ว่าวัฒนธรรมถูกแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ตามจุดประสงค์นี้แล้ว เห็นได้ว่าวัฒนธรรมมีคุณค่าและมีความ

สัมพันธ์ต่อสังคมอย่างแยกกันไม่ออก ถือว่าเป็นวิถีในการดำรงชีวิตของมนุษย์ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ส่งเสริมเผยแพร่ช่วยกันในแต่ละสังคม

1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้าน

ในการศึกษาเพลงพื้นบ้านได้มีผู้ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านไว้หลายท่านด้วยกัน เจริญชัย ชนไฟโรจน์ (2526: 10) ได้กล่าวถึงความหมายของดนตรีพื้นบ้านไว้ว่า คำว่า “ดนตรีพื้นบ้าน” หรือ “เพลงพื้นบ้าน” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Folk Music” หรือ “Folk Song” ทั้งสองคำนี้ใช้แทนกันได้ และคำว่าเพลงพื้นบ้านดูนิยมจะใช้มากกว่า ดนตรีพื้นบ้านด้วยซ้ำไป ซึ่งทั้งนี้นักปราชญ์บางท่านให้เหตุผลว่า “เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านมีกำเนิดด้วยเพลงขับร้อง ไม่ใช่กำเนิดด้วยเพลงบรรเลง” จะเห็นได้ว่าการที่จะให้คำจำกัดความของดนตรีพื้นบ้านนั้นไม่ใช่ของง่าย แต่ลักษณะของ “ดนตรีพื้นบ้าน” หรือ “เพลงพื้นบ้าน” พอจะแยกเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1. ไม่ทราบนามผู้แต่ง
2. แต่งโดยนักดนตรีที่มีได้รับการฝึกอบรมในการแต่งเพลง
3. มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน
4. เป็นลักษณะการแสดงออกทางดนตรีของคนส่วนใหญ่
5. ขับร้องหรือบรรเลงโดยนักร้องหรือนักดนตรีที่มีได้ฝึกฝนอบรมทางทฤษฎี
6. เป็นนักดนตรีที่มีอายุเก่าแก่
7. เป็นดนตรีที่สืบทอดด้วยความจำ
8. มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตามความนิยมของผู้เล่นและผู้ฟัง
9. ไม่มีใครตัดสินใจได้ว่าทำนองดั้งเดิมที่เป็นต้นตอนั้นเป็นอย่างไร

จากลักษณะต่างๆ เหล่านี้ถ้านำมาเทียบพิจารณาก็พอจะใช้คำจำกัดความว่า “ดนตรีพื้นบ้าน” คือ ดนตรีที่แต่งขึ้นโดยนักดนตรีพื้นบ้าน ด้วยเนื้อหาสำนวนและสำเนียงของชาวบ้านและถ่ายทอดสืบทอดด้วยความจำ

สุกรี เจริญสุข (2538: 223) ได้กล่าวถึงความหมายของเพลงพื้นบ้าน “Folk Music” ว่าเป็นเพลงดิบๆ ที่เล่นโดยชาวบ้านไม่มีการปรุงแต่งแต่ประการใด เพลงพื้นบ้านอยู่ในฐานะการเล่น หมายถึงไม่มีผู้แสดงทุกคนเป็นผู้ร่วมแสดงหมด ไม่มีผู้ฟังเพราะทุกคนเป็นทั้งผู้เล่นและไม่มีผู้ชม ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานร้องรำทำเพลง ความเป็นศิลปะจึงไม่ใช่เป็นวัตถุประสงค์สำคัญของเพลงพื้นบ้าน วัตถุประสงค์หลักของเพลงพื้นบ้านก็คือ การร้องเล่นเพื่อความอบอุ่นของสังคมเพื่อรวมคนในสังคมเพื่อพิธีกรรมของชุมชน และเพื่อบรรยากาศของความเป็นชุมชน นอกจากนี้ เพลงพื้นบ้านจะขาดความปรารถนาเพราะเป็นฝีมือของชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นศิลปิน แต่งเพลงพื้นบ้านเป็นเรื่องของวิญญูณ เป็นคุณค่าของความจริงใจ เพลงพื้นบ้านจะมีทำนองสั้นๆ ไม่ซับซ้อนวกไปเวียนมา ใช้เครื่องดนตรีง่ายๆ สามารถทำขึ้นเองได้ อาจจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจากเครื่องมือเครื่องใช้ประจำวันหรือเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพการงาน นอกจากนี้เพลงพื้นบ้านอาศัยเนื้อหาสาระของ

เพลง ความหมายของเพลงเป็นสำคัญ จังหวะที่สนุกสนานเพื่อผ่อนคลายจากการทำงาน ดังนั้น จังหวะของเพลงจึงเข้าใจ ตื่นเต้น ชวนให้ร้อง ชวนให้รำ เพลงพื้นบ้านจึงไม่มีผู้แต่งเพลง ไม่มีศิลปินใครเป็นคนแต่งก็ไม่ว่า แต่ที่รู้ๆ ก็คือคนทั้งหมู่บ้านร้องรำทำเพลงได้ เพลงพื้นบ้านเป็นการรวบรวม ศิลปะ 3 สาขา ไว้ด้วยกันคือ สาขาแรกคือ ภาษาและวรรณคดี ด้านภาษาและวรรณคดีสะท้อน ความหมายในแง่ของภาษา ความหมายอย่างตรงไปตรงมา สาขาที่สองก็คือ ด้านศิลปะการแสดง ทำทางการฟ้อนรำ การแต่งตัวซึ่งเป็นเรื่องราวนาฏศิลป์แสดงออกถึงอารมณ์ชาวบ้าน วิถีชีวิตของ ชาวบ้าน เพลงพื้นบ้านยังสะท้อนอารมณ์ออกมาทางเสียงเพลง จังหวะและทำนอง ซึ่งบรรยากาศ คุณค่า รสนิยม เป็นประวัติศาสตร์ที่ซ่อนอยู่ในเพลง

สัจ จูเขาทอง (2531: 54) ได้กล่าวถึงลักษณะดนตรีพื้นบ้านไว้ว่า ธรรมชาติของเพลง พื้นบ้านนั้นก็เปรียบเหมือนกับหุ่นที่ยังไม่ได้แต่งตัว เป็นหุ่นที่มีความสะอาดบริสุทธิ์และเป็นจริง ไม่มีมายาเจือปน ศิลปะพื้นบ้านถูกสร้างมาจากสังคมชาวบ้านจะเป็นผู้บอกให้เราทราบถึงฐานะทางสังคม ในระดับชาวบ้าน เช่น กิริยา มารยาท ภาษา วัฒนธรรม อาชีพ ประวัติศาสตร์ ตลอดจน ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ทำให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา และภูมิใจในการดำเนินชีวิตของบรรพบุรุษ โดยสะท้อนสภาพสังคมแต่ละถิ่น ให้เห็นถึงความเป็นความคิดตอบสนองต่อเหตุการณ์ และความ เป็นไปต่างๆ คนในถิ่นนั้นๆ มีทัศนะต่อเหตุการณ์สภาพการณ์ตอนนั้นเป็นอย่างไบบ้าง เพลงพื้นบ้าน ยังบอกกล่าวเรื่องราวอาชีพ ภูมิประเทศ ของแต่ละถิ่นว่ามีอะไร ทำกันอย่างไร เป็นการบันทึกส่งสาร แก่กันและกัน นอกจากนี้ยังเป็นสื่อชนิดหนึ่งและสำคัญมากในสมัยก่อน เพราะเป็นกระบอกเสียงของ สังคมที่ช่วยกระจากเสียงให้ได้รับทราบเรื่องราวต่างๆ ในสังคม ว่ามีความคิดก้าวหน้าอะไรบ้าง เปิด โอกาสให้หญิงชายได้มารวมกลุ่มกันเพื่อแสดงความรักความสามัคคี ของกลุ่ม ทุกคนได้แสดง อารมณ์ นิสัยใจคอในยามเบิกบาน ทำให้พักผ่อนหย่อนใจได้ และได้ระบายความรู้สึก ความคิด ทำที่ และทัศนะต่างๆ แม้จะเป็นความรู้สึกที่เป็นปฏิกิริยาต่อบุคคล บ้านเมือง ผู้ปกครอง ออกมาใน บรรยากาศที่ไม่เครียด

อเนก นาวิกมูล (2547: 3) ได้รวบรวมหนังสือเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านไว้ในหนังสือเรื่องเพลง นอกศตวรรษ โดยกล่าวถึงเพลงพื้นบ้านในแง่มุมต่างๆ ซึ่งเป็นเพลงที่ไร้ตำนาน หมายความว่า เป็น เพลงที่สืบทอดกันมาโดยการจดจำไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพลงพื้นบ้านมีลักษณะ คล้ายเพลงลูกทุ่งอยู่หลายประการ อาจกล่าวได้ว่าเพลงพื้นบ้านก็คือต้นแบบของเพลงลูกทุ่งนั่นเอง นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงเรื่องราวต่างๆ ของเพลงพื้นบ้านอยู่หลายประการ เช่น เพลงพื้นบ้านเป็น เพลงที่เกิดในชนบทการใช้ภาษา และการแสดงออกแห่งเรื่องราวและบรรยากาศของเพลงไปอย่าง ชัดๆ ตรงๆ ใช้ถ้อยคำง่ายๆ ตรงเป้าหมายทันที และยังได้กล่าวถึงเพลงพื้นบ้านในลักษณะที่โดดเด่น ว่า

1. มีความเรียบง่ายในด้านถ้อยคำ การร้องและการเล่น
2. เน้นความสนุกสนานเป็นหลัก มีการใช้คำสองแง่สองง่ามและเว้นซึ่งเรื่องทุกข์มาก
3. การมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกันในแต่ละท้องถิ่น จะมีรูปแบบคล้ายๆ กัน ทั้งในด้าน

เนื้อหา การจัดเรียงลำดับ และด้านถ้อยคำ

ในเรื่องคุณค่าของเพลงพื้นบ้าน อเนก นาวิกมูล ได้กล่าวไว้หลายด้านด้วยกัน เช่น

1. คุณค่าในตัวเอง ซึ่งเป็นมรดกทางวรรณกรรมได้อย่างหนึ่ง และยังแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านได้เด่นชัดยิ่งขึ้น

2. คุณค่าจากสังคมกลุ่มคนที่เป็นคนร้องเองก็จะรู้สึกดีใจ ยินดีที่งานของเขาได้รับความสนใจซึ่งชาวบ้านเห็นว่ามีค่า เพราะเป็นส่วนหนึ่งของเขานั่นเอง ส่วนกลุ่มที่เป็นผู้ฟังก็จะได้สอดซึมท่วงทำนอง และอารมณ์ได้รับความบันเทิงใจ และอาจได้รับความรู้คำสอนสอดแทรกไปโดยไม่รู้ตัว

กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2525: 86) อธิบายเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านว่าเป็นเพลงชาวบ้านร้องเล่นกันตามท้องถิ่นต่างๆ ทั่วทุกภาคเป็นบทกลอนสั้นๆ เรียบง่าย เนื้อความในบทเพลงส่วนมากเป็นไปในเชิงเกี่ยวพาราสีบ้าง เกี่ยวกับสังคมบ้าง การอบรมสั่งสอนให้ทำความดีบ้าง รวมทั้งการยกย่องเทิดทูน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพลงของชาวบ้านแต่ละภาคมีเนื้อหาสาระ ในบทเพลงเช่นเดียวกัน แตกต่างแต่ทำนองร้องและดนตรี และสำเนียงภาษาเพี้ยนแปร่งตามภาษาถิ่นของตน

มนตรี ตราโมท (2497: 50) ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านว่า เพลงพื้นบ้านนิยกร้องกันในเทศกาลหรืองานที่มีการชุมนุมผู้คนในหมู่บ้านร่วมกันรื่นเริงกัน เช่น ตรุษ สงกรานต์ ขึ้นปีใหม่ทอดกฐิน ผ้าป่า และในการลงแขกกันในกิจอันเป็นอาชีพ เช่น เกี่ยวข้าว นวดข้าว เป็นต้น

ภิญโญ จิตติธรรม (2516: 96) ได้กล่าวเกี่ยวกับเพลงชาวบ้านไว้ว่า เกิดจากประเพณี ศาสนา หรือวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น หรือในเขตนั้นๆ นับตั้งแต่ชุมชนที่ได้รับความเจริญ และมีลักษณะพิเศษไปตามท้องถิ่นนั้น เพลงชาวบ้านได้ร้องสืบทอดกันมาโดยการจำถ่ายทอดกันมาทางปากหลายชั่วอายุคน ต่อมาค่อยมีชื่อเสียงมีแบบสัมผัสคล้องจองท่วงทำนองไปตามแบบของภาษาถิ่นนั้นๆ ในการร้องเพื่อความบันเทิงต่างๆ จะมีจังหวะดนตรีท้องถิ่น และมีการร้องรำทำเพลงไปด้วย จึงเกิดเป็นระบำชาวบ้านเข้ามาด้วย เพลงชาวบ้านใช้ร้องรำในงานเทศกาลต่างๆ

ศิริภรณ์ วิตะฐาน (2524: 47) ได้กล่าวลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านไทยไว้ว่ามีลักษณะเด่นในการที่มีพ่อเพลงแม่เพลง และมีการซ้ำคำพ่อเพลง แม่เพลงดังกล่าว เปรียบเสมือนคลังแห่งเพลงของหมู่บ้านเป็นผู้ให้ชีวิตแก่เพลงพื้นบ้าน ทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการรักษาเพลงไว้มิให้สูญหายและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์เพลงให้เป็นที่ยอมรับในหมู่นักฟังที่แตกต่างกันและในสมัยที่แตกต่างกันอีก ด้วยส่วนการซ้ำคำในเพลงพื้นบ้านไทย มีใช้ขาดถ้อยคำที่จะใช้ซ้ำคำเพื่อควสนุกสนานครึกครื้น เปิดโอกาสให้มีคนร่วมร้องเป็นลูกคู่ได้เป็นการใช้เวลาผู้ร้องที่เป็นต้นเสียงในการคิดโต้ตอบ ทั้งยังทำให้เห็นถึงความสามารถของผู้ร้องในการพลิกแพลงใช้คำในช่วงที่ซ้ำคำเพื่อแสดงถึงความเหนือกว่าในเชิงคารม

นอกจากนี้ กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2532: 57) ได้เน้นถึงลักษณะเพลงพื้นบ้านว่า เพลงพื้นบ้านมีต้นกำเนิดมาจากเพลงร้องมากกว่าเพลงบรรเลง ลักษณะบทเพลงส่วนมากไม่มีเครื่องดนตรีที่บรรเลงประกอบ มีเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบจังหวะเสียเป็นส่วนมาก บทเพลงเหล่านี้เกิดมาจากผู้แต่งที่เป็นชาวบ้าน และจดจำต่อๆ กันมาโดยไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่ง ทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลง

ตลอดเวลา และตัดสินความถูกผิดของเพลงไม่ได้ ทำให้สรุปได้ว่า คำว่าเพลงพื้นบ้านนั้นใช้แทนกันได้แต่คำว่า เพลงพื้นบ้าน ดูจะได้ยินได้ฟังกันบ่อย และเป็นสิ่งที่เข้าใจกันดี ซึ่ง

นิสา เมลานนท์ (2541: 15) มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า แม้ว่าการละเล่นพื้นบ้านจะมีส่วนรับใช้กลุ่มชนในสังคมในพื้นที่จริงอยู่ แต่การละเล่นเหล่านี้จะมีการละเล่นเฉพาะตัวที่จะสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนในสังคมนั้นๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์ ความนิยม และความเชื่อเป็นสำคัญ แง่คิดที่จะตระหนกอย่างหนึ่งก็คือ การละเล่นพื้นบ้านแม้จะไม่งดงามขาดความประณีตซึ่งไม่เหมือนกับการแสดงของชนชั้นสูง แต่ทว่ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านแต่ละสังคมเป็นศิลปะที่สืบทอดต่อๆ กันมา ถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

สอดคล้องกับ สุกัญญา สุจนายา (2525: 1) กล่าวลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านว่า คือ ความเรียบง่าย และมีลักษณะเฉพาะถิ่นโดยความเรียบง่ายนั้นปรากฏอยู่ในรูปแบบ และทำนอง ความเรียบง่ายของรูปแบบคือการซ้ำคำ ซ้ำวรรค ซ้ำโครงสร้างของสัมผัส และการใช้ภาษาพูด ซึ่งภาษาถิ่น ส่วนความเรียบง่ายในท่วงทำนองคือ มีทำนองไม่ซับซ้อน มีระดับเสียงต่ำไปขึ้นมา มีช่วงจังหวะหยุดที่แน่นอนจำง่าย ส่วนลักษณะเฉพาะถิ่นนั้น ปรากฏอยู่ที่ภาษาที่ใช้แต่งบทร้อง ท่วงทำนองและภาพสังคมที่สะท้อนอยู่ในเนื้อหาบทเพลง และแกนเรื่องส่วนบทบาทของเพลงพื้นบ้านในสังคมไทยนั้น คือ การให้ความบันเทิง ให้การศึกษา ควบคุมสังคม เป็นทางให้ชาวบ้าน ได้ระบายความคับข้องใจและเป็นสื่อมวลชนชาวบ้านด้วย

สุมาลี นิมนานุภาพ (2535: 154) ให้ความหมาย “ เพลงพื้นบ้าน ” หมายถึงเพลงของชาวบ้านท้องถิ่นต่างๆ ที่ร้องเล่นสืบทอดกันมาปากต่อปาก อย่างแพร่หลาย โดยการบอกกล่าวหรือจำเป็นมุขปาฐะ และเป็นปฏิกิริยาตอบโต้ที่แนบชิด และมักไม่ระบุว่าเป็นใครแต่ง จัดเป็นวัฒนธรรมด้านความบันเทิงที่มีอยู่ในสังคมไทยมาช้านาน และใกล้ชิดกับวิถีชีวิตคนไทย

สุกรี เจริญสุข (2538: 41) ได้เขียนไว้ในเรื่องวิเคราะห์เพลงพื้นบ้านสยามว่าลักษณะที่สำคัญของเพลงพื้นบ้านได้แก่

1. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงมุ่งเพื่อความสนุก เพลงพื้นบ้านเป็นผลงานของชาวบ้านที่ไม่ต้องฝึกฝนเชี่ยวชาญ ที่ปฏิบัติกันอยู่เพราะความเคยชิน ไม่ได้มุ่งความไพเราะหรือความสวยงาม

2. เนื้อร้องของเพลงพื้นบ้าน (Text) เกี่ยวข้องกับชีวิต การงาน ความรัก ความสนุก เฮฮา การดื่มกินสรรค์สร้าง การเกี้ยวพาราสี เป็นต้น ความมีเสน่ห์ของเพลงพื้นบ้านก็คือ การพูดถึงเรื่องชีวิตตนเอง เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของชีวิตทำให้ทุกคนในสังคมของหมู่บ้านมีความผูกพันซึ่งกันและกัน นอกจากเนื้อร้องยังเป็นรากเหง้าของศิลปวัฒนธรรมของคนในหมู่บ้าน

3. จังหวะลีลา (Rhythm) มีลีลาจังหวะไม่คงที่แล้วแต่การปรับเปลี่ยนของเนื้อร้องส่วนมากเป็นอัตราจังหวะธรรมดา

4. ทำนองเพลงพื้นบ้าน (Melodic Structure) มีลักษณะสั้นๆ ซ้ำๆ วกไปวนมาในเนื้อร้องบรรยายเรื่องราวโดยเปลี่ยนเนื้อร้องไปเรื่อยๆ ในลักษณะ “ ร้อยเนื้อทำนองเดียว ”

5. เสียงประสาน (Harmony) ส่วนใหญ่เป็นแนวเดียว (Unison) จะมีเสียงประกอบบ้างเรียกว่า “ ลูกคู่ ”

6. การใช้เครื่องดนตรีประกอบ (Instrumentation)

7. วิญญาณของเพลงพื้นบ้านคือ ความมีชีวิตชีวา และความตรงไปตรงมาโดยไม่เสแสร้ง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของปฏิกิริยาทวิ หรือ “กลอนสด”

1.3 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการขับซอ

คำว่า “ซอ” ในที่นี้เป็นภาษาคำเมือง ภาษาถิ่นเหนือ มีความหมายว่า ขับ ขับร้อง ร้องเพลง หรือ เพลงพื้นบ้านล้านนาชนิดหนึ่ง มีผู้ให้ความหมายอธิบายคำว่าซอ ดังนี้

อำนวย กล้าพัต (2531: 161) กล่าวว่า ซอ คือ ลำนำที่ขับร้องด้วยความไพเราะโดยมีปี่เป็นเครื่องดนตรีให้ทำนอง ซอจะต้องขับร้องด้วยถ้อยคำที่สัมผัสคล้องจองกัน ตามท่วงทำนองของเพลงซอ นั้นๆ ซอแต่ละทำนองนั้นจะส่งสัมผัสและรับคำสัมผัสที่ไม่เหมือนกัน “คำซอ” หรือบทขับร้องนั้นจะไม่ส่งสัมผัสเหมือนบทคร่าวหรือบทกวีเลย แต่จะสัมผัสโยงถ้อยคำในทำนองแต่ละเพลงนั้นโดยเฉพาะเท่านั้น ทำนองซอนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายทำนอง และก็ไม่มีประวัติที่ทราบแน่ชัดนักเกี่ยวกับผู้แต่งทำนองซอนั้นๆ ตามสถานที่ อันเป็นที่มาของทำนองซอนั้นๆ เอาไว้ เช่น ซอทำนองตั้งเชียงใหม่ ทำนองเชียงแสน ทำนองล่องน่านลำปาง ล่องน่าน ปั่นฝ้าย ซอพม่า ซอเงี้ยว ซออ้อ ซอจะปู้ ซอละม้าย และซอพระลอ เป็นต้น

ลมูล จันทรหอม (2534: 12) ได้ให้ความหมายของการซอไว้ว่า ซอเป็นเพลงพื้นบ้านล้านนาที่นิยมแพร่หลายกันมากที่สุด เป็นบทร้องที่นิยมที่สุด ซอเป็นการร้องปฏิพากย์ ซึ่งมีคณะซออาชีพรับจ้างไปแสดงในงานปอยต่างๆ ซางซอประกอบด้วย ชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง ร้องโต้ตอบกันเรียกว่า “คู่ถ้อง” และมีดนตรีประกอบ

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการทางวัฒนธรรมระดับชาติ “วิจัยวัฒนธรรม ครั้งที่ 2” “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับการมั่นคงของชาติ” (2555: 109) ได้อธิบายความรู้ขององค์ประกอบของการซอ ดังนี้

ซางซอฝ่ายชาย ฝ่ายหญิง - ต้องมีปฏิภาณไหวพริบสามารถโต้ตอบกันได้ ต้องหมั่นฝึกฝนและหาเทคนิคให้เหมาะสม สร้างบุคลิกภาพที่ดี การแต่งบทร้องโต้ตอบและการแสดงให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ฟังและทีมงาน ตลอดจนต้องมีการเตรียมตัวให้พร้อม ต้องศึกษาหาความรู้และพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ หาความรู้รอบตัว รักษาสุขภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาเสียงให้ไพเราะ ดูแลตัวเองเป็นอย่างดี เพราะน้ำเสียงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ

นักดนตรี ซางปี ซางซิง - จะต้องแต่งกายให้ดูดีและปรับปรุงบุคลิกภาพให้ดูดีสง่างาม และมีความสามารถเฉพาะตัวอย่างดียิ่งเยี่ยม หมั่นฝึกฝนและหมั่นหาเทคนิคมาใช้ในการประกอบการละเล่นให้เหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ฟังและทีมงานและผู้ชม สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ เช่น เวลาที่ซางซออยากจะทำนองใดจะต้องรับทำนองนั้นได้ หรือเวลาที่ซางซอ ซอช้า หรือไวจะต้องรับจังหวะให้ได้

เครื่องดนตรี - เครื่องดนตรี ต้องมีการตั้งเสียงให้เหมาะสม กับช่างซอแต่ละคน ดูแลรักษาอย่างถูกวิธี หากเครื่องดนตรีมีคุณภาพก็จะทำให้เกิดเสียงไพเราะและเกิดสุนทรีภาพในการชอมมากยิ่งขึ้น

เนื้อเรื่องที่ซอ - จะต้องมีการเตรียมตัวและศึกษาหาข้อมูลเนื้อเรื่องที่ซอให้เข้าใจ และเตรียมความพร้อมให้ถูกต้อง ชัดเจน ต้องมีการเตรียมตัวให้พร้อม เพื่อให้สามารถสื่อออกมาให้ผู้ฟังได้เข้าถึงเนื้อหาสาระนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี การเตรียมเนื้อหา ต้องศึกษาให้ละเอียด ในบางครั้งต้องใช้จินตนาการเพื่อให้เนื้อหานั้นชัดเจนมากยิ่งขึ้น การซอด้วยโวหารจะทำให้คนฟังมีอารมณ์สมมากที่สุด ดังนั้น การซอในทุกงานต้องรู้เนื้อหอย่างชัดเจน

ขั้นตั้งครู - (ข้าของที่บูชาครู) ต้องมีการจัดเตรียมให้ครบ แล้วใส่ในตะกร้าสาน เพื่อแสดงถึงความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ รำลึกถึงท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้ ทำให้ช่างซอเกิดความมั่นใจและเชื่อว่าจะต้องซอได้อย่างดี

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการทางวัฒนธรรมระดับชาติ“ วิจัยวัฒนธรรม ครั้งที่ 2” “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับการมั่นคงของชาติ” (2555: 111) ได้อธิบายความรู้ของท่านองซอทั้งหมดที่รวบรวมมาได้มี 12 ท่านอง ได้แก่

1. ท่านองซอ ตั้งเชียงใหม่ (อ่านว่าตั้ง เจียงใหม่)
2. ท่านอง จาวปู่ หรือจะปู่
3. ท่านอง ละม้าย
4. ท่านอง เจียว หรือเสเลเมา
5. ท่านอง เพลงอื้อ
6. ท่านอง พม่า
7. ท่านอง พระลอ
8. ท่านอง มะเก่ากลาง (อ่านว่า “ปะเก่ากลาง”)
9. ท่านอง เจียงแสน
10. ท่านอง ปั่นฝ้าย
11. ท่านอง ล่องน่าน
12. ท่านอง ยี่น

ซึ่งท่านองทั้ง 12 ท่านอง ดังกล่าวนี บางท่านองแต่ละท้องถิ่นเรียกชื่อต่างกันไป เช่น ท่านองพม่า ทางจังหวัดน่าน เรียก ท่านองเจ้าสุวัตร นางบัวคำ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีท่านองปลีกย่อยของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งใช้ซอในแวดวงของพื้นที่นั้นๆ เช่นท่านองลับแล ท่านองดาดแพร่ จะมีการซอในแถบจังหวัดน่าน จังหวัดแพร่

กรมศิลปากร (2544: 20) ได้ให้ความหมายของการขับซอว่า ในภาษาล้านนา หมายถึง การขับร้องเพลงปฐพีพากย์คล้ายกับ “ลำ” ของภาคอีสาน “ขับ” ของชาวไทลื้อ เป็นต้น การขับซอมีอยู่ทั่วไปในทางล้านนา ไม่มีแบบแผนนักคำร้องต่างๆ ปรับมาจากเรื่องราวประสบการณ์ การประกอบอาชีพ รวมทั้งเรื่องราวในพระพุทธศาสนา การขับซอล้านนามีทั้งการตั้งเป็นวง หรือคณะแสดง ผู้ขับ

ขอเรียกว่า “ช่างขอ” หากช่างขอขับคนเดียวเรียกว่า ขอเดี่ยวหรือขอปัด หากเป็นการขับขอโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง เรียกว่าเป็น “คู่ถ้อง” การขับขอจะมีดนตรีบรรเลงคลอไปด้วย สำหรับรูปแบบการขับขอแบ่งเป็น 2 สายคือ

- สายทางเชียงใหม่ นิยมในแถบจังหวัด เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงราย ดนตรีที่ใช้ประกอบการขับขอทางเชียงใหม่คือ “ ปี่ ” ซึ่งมีเป็นชุดเรียกว่า “ปี่จุม” ทำด้วยไม้ไผ่ลำเดียวกันตัดเป็นท่อนๆ ให้ได้ 4 ขนาด ตามลำดับ ได้แก่ ปี่เค้า (ปี่แม่) ,ปี่กลาง, ปี่ก้อย ,และปี่ตัด ซึ่งอาจมีซึงและสะล้อประกอบเพิ่มตัวก็ได้

- สายทางน่าน มีเพียงสะล้อ และซึง (พิน) เป็นเครื่องดนตรีประกอบการขับร้อง ไม่ใช้ปี่เหมือนสายทางเชียงใหม่

สมบัติ จำปาเงิน (2546: 433) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของช่างขอว่า ผู้ที่จะเป็นช่างขอได้ นอกจากจะต้องมีความสามารถในการขอแล้วยังต้อง มีคุณสมบัติเพิ่ม คือ

1. บุคลิกหรือหน้าตาต้องดี ช่างขอบางคนอาจหน้าตาไม่ดีแต่บุคลิกดี หรือมีบุคลิกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอันจะเกื้อหนุนอาชีพช่างขอ ได้ดี

2. มีน้ำเสียงที่ดีเหมาะสม ซึ่งสำคัญมาก เพราะการขอแต่ละครั้งจะต้องมีน้ำเสียงที่เอื้อต่อการขอแต่ละทำนองหรือท่อนต่อระยะเวลาที่ขอได้

3. มนุษยสัมพันธ์ที่ดี หน้าตา ยิ้มแย้มเสมอ พุดจาไพเราะ

4. เป็นผู้มีความรู้ทางจารีตประเพณีดี รู้ระเบียบพิธีการต่างๆ ของงานแต่ละประเภท ตลอดจนต้องทราบรายละเอียดและขั้นตอนของประเพณีต่างๆ เป็นอย่างดีด้วย

5. เป็นผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาดี เพื่อนำความรู้นั้นมาขอ

6. เป็นผู้ที่มีความรู้ทางฉันทลักษณ์ดีเพราะคำขอหรือบทขับนั้นเป็นบทร้อยกรอง

7. เป็นผู้ที่มีความจำดี จำบทกวี จำทำนองขอ จำพิธีการต่างๆ ได้ เป็นต้น

8. ต้องมีปฏิภาณไหวพริบ และแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้ดี ถ้าฉับไวได้มาก

เท่าใดก็จะดีมาก

9. เป็นผู้เฝ้าหาความรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวเสมอ เช่นทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง คุณสมบัติช่างขอโดยทั่วไปอาจกล่าวได้ถึง 9 ประการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังต้องมีเพิ่มอีกเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งข้อที่เพิ่มเติมมีดังต่อไปนี้

10. มีความรู้ทางหนังสือดี แต่ก่อนอาจไม่จำเป็นเพราะครูผู้สอนอาจต้องสอนแบบคำต่อคำ คือให้จำเป็นคำๆ มาปัจจุบันการรู้หนังสือจะช่วยให้สะดวกและรวดเร็วต่อการสอนหรือแม้กระทั่งการอ่านเรื่องราวต่างๆ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ใหม่ให้แก่ตัวช่างขอเอง

11. สามารถนำภาษาใหม่และเก่ามาประยุกต์เข้ากันได้โดยไม่ติดขัด เพื่อให้เหมาะกับภาษาที่ใช้ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการศึกษาที่คนรุ่นใหม่ได้รับ เพราะการขอในบางที่ เช่นในเมืองกับชนบทนั้นการใช้ภาษาอาจจะแตกต่างกันไป เช่น คนในเมือง เฉพาะคนรุ่นใหม่จะฟังภาษาพื้นเมืองดั้งเดิมไม่รู้เรื่องเลย

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการขับชอ

อรพิน ลือพันธ์ (2544: 197) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมบทชอ ของ บัวซอน เมืองพร้าว ผลการศึกษาพบว่า บัวซอน เมืองพร้าว มีวิธีสร้างสรรค์ผลงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีกำหนดด้วยกัน 4 วิธีด้วยกัน วิธีแรกก็คือ การลำดับขั้นตอนในการสร้างสรรค์ผลงานวิธีที่สองก็คือ การนำเสนอเนื้อหาในบทชอ วิธีที่สามคือ การนำขนบนิยมของบทชอมาประกอบในงานของตน และวิธีสุดท้ายคือ การใช้กลวิธีต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้ในบทชออย่างมีศิลปะด้วยการใช้ภาษาหลากหลายวิธีการผสมผสาน ได้แก่ การใช้คำซ้อน การใช้คำซ้ำ การใช้คำเรียก การใช้คำบริภาพ การใช้คำศัพท์สมัยใหม่ การใช้คำอุทานหรือ การใช้สำนวนแบบอุปมา การใช้สัญลักษณ์ และการใช้สำนวนโวหาร เพื่อแสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกถ่ายทอดผ่านบทชอ กลวิธี และศิลปะการใช้ภาษา สำนวนโวหารดังกล่าวนำมาใช้มากน้อยอย่างไรนั้นแตกต่างกันไปตามแนวเนื้อหาของบทชอ บทชอของแม่ครูบัวซอน สามารถจำแนกตามลักษณะของเนื้อหาได้ 5 ประเภท คือ เนื้อหาเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรม การสอนคติธรรม การให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติบุคคลสำคัญทางศาสนา การเล่านิทานชาดก และการแสดงความคิดเห็นในการวิพากษ์สังคม จากการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา และวิธีการเสนอของบทชอแต่ละประเภท ทำให้ทราบว่าวรรณกรรมบทชอของบัวซอน ให้คุณค่าทางด้านสังคม ได้แก่ ให้ความสนุกสนาน การให้ความรู้ทั้งทางโลก ทางธรรม การนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรมทางศาสนา การทำหน้าที่เป็นสื่อพื้นบ้านเพื่อใช้เผยแพร่เรื่องที่ต้องการนำเสนอ การมีส่วนชี้นำผู้คนในสังคม ให้เกิดความคิดในเรื่องต่างๆ ลอยตามกัน และเป็นการบันทึกสภาพสังคมล้านนาอีกด้วย

พัชรินทร์ จันทนาคุณกุล และคณะ (2542: 265) ได้ศึกษาเรื่องชอพื้นเมือง: สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา ได้สรุปว่าชอยังมีอิทธิพลสูงในการนำสารสู่สังคมพื้นบ้าน เนื่องจากพบว่ามีจังหวัดที่ช่างชอเคยไปแสดงในเขตภาคเหนือนั้นครอบคลุมถึง 11 จังหวัด และช่างชอเกือบทั้งหมดเคยแสดงผ่านสื่อวิทยุ แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง โทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่อที่กระจายได้ในวงกว้าง อีกทั้งช่างชอยังมีการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ อย่างหลากหลาย และสามารถสอดแทรกสาระด้วยวิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับสื่อพื้นบ้านด้วยในด้านเนื้อหาเชิงพัฒนาที่สอดแทรกในบทชอ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาเชิงศีลธรรม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งอาจเป็นเพราะลักษณะงานที่ช่างชอไปแสดงในวิถีสังคมล้านนา เช่น งานบวช งานมงคลต่างๆ นั้นเอื้อต่อการแทรกเนื้อหาลักษณะนี้มากกว่าด้านอื่นๆ อย่างไรก็ตามพบว่ามีหน่วยงาน/องค์กรจำนวนน้อยที่ใช้ชอเป็นเครื่องมือเพื่อนำสารสู่ชุมชน ต่อกรณีนี้ จึงควรให้ความสำคัญและมีการประสานความร่วมมือระหว่างศิลปินช่างชอกับหน่วยงาน องค์กร เพื่อนำชอไปใช้ในการพัฒนาสังคมให้มากขึ้น โดยมุ่งผลประโยชน์ทั้งจากการใช้ชอเป็น สื่อ ไปพร้อมๆ กับ การอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านในแนวทางที่เหมาะสมด้วย

บุญพันธ์ ใจหล้า (2544:167) ได้สรุปผลงานวิจัยเรื่อง ชอล่องน่าน: กรณีศึกษา คณะนายคำผาย นุบิง ดังนี้ คือ บทบาทหน้าที่ และสภาพของชอล่องน่านที่มีต่อสังคม สรุปได้ 2 ประการคือ

- บทบาทหน้าที่ของซอล่งน่าน เป็นสื่อสำหรับดนตรีงานบุญ และงานมงคล และใช้ประกอบการแสดง คือการฟ้อน
- บทบาทในฐานะที่รับใช้สังคม คือ ซอล่งน่านเป็นดนตรีของสังคมพื้นบ้านของชาวจังหวัดน่าน มีหน้าที่ในการบรรเลงประกอบงาน และพิธีกรรมต่างๆ ที่เป็นประเพณีของชาวบ้านที่ถือปฏิบัติต่อกันมาอย่างช้านานตามท้องถิ่น และเป็นตัวสื่อสารถึงข่าวสารทั้งการสอนถึงคติ ความเชื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและพิธีกรรมโดยเรื่องเหล่านี้จะถูกสอดแทรกโดยเนื้อหาที่ใช้ในการขอ

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการซอล่งน่าน

เครื่องดนตรีที่ใช้กับซอล่งน่านมีสองอย่างคือ 1.สะล้อ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี 2. ปิน (ซึง) เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด

การวิเคราะห์ลักษณะทำนองการขับซอล่งน่านมีแบบแผนทางทฤษฎีสรุปได้ดังนี้

- ระบบเสียงทำนองซอล่งมีเสียงของทำนองซอล่งที่ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนเป็นระบบเสียงออกมาทั้งหมด 6 เสียง
- บันไดเสียงของการขับร้องซอล่งนั้นไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนเนื่องจากมีระยะเสียงในการร้องค่าของเสียงแต่ละเสียงมีความถี่ไม่เท่ากัน
- กระสวนในการดำเนินจังหวะในการซอล่งนั้นเป็นแบบเรียบง่ายไม่ซับซ้อน
- เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ดนตรีของซอล่งน่าน พบว่าไม่มีการสร้างสรรค์

สิ่งใหม่เกี่ยวกับความเป็นมาเกิดจากตำนานเล่าขานการย้ายหลักที่ตั้งเมืองน่านในอดีต ที่มีการขอมมาพร้อมกับขบวนคาราวานต่างๆ ที่ล่องแพลงมาตามแม่น้ำน่าน และความเป็นเอกลักษณ์ขอทำนองซอล่งน่านในด้านของทำนองที่ใช้เป็นหลักคือทำนอง ดาดน่าน เป็นทำนองที่ผู้คนส่วนใหญ่เมื่อได้ยินซอล่งทำนองนี้แล้วจะเรียกว่าซอล่งน่าน

เกี่ยวกับพิธีกรรมความเชื่อ

- ความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับเจ้า และผีเป็นความเชื่อของศาสนาตั้งเดิมท้องถิ่นล้านนา ก่อนที่จะมีศาสนาพราหมณ์ และพุทธ ครุตนตรีพื้นบ้านในภาคเหนือมีอยู่ 4 ประเภท ประเภทแรกครูเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์มีเพียงองค์เดียว คือ พระวิษณุกรรม ประเภทที่สองเป็นเจ้าหรือผีสืบค้นหาไม่ได้ คือ ครูเก่า ประเภทที่สาม คือ มนุษย์ที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว ประเภทที่สี่ คือ ครูที่ยังมีชีวิตอยู่

ทำนองที่ใช้ประกอบการขอ

พบว่าทำนองที่ใช้ประกอบการแสดงซอล่งน่านเป็นหลักที่ใช้ในการแสดงจริง ๆ นั้นมีอยู่ทำนองเดียวคือ ทำนองดาดน่าน นอกนั้นเป็นทำนองเรื่องต่างๆที่ไม่นิยมใช้ในการขอเป็นหลัก

อังคณา ใจเหิม (2538:224) เสนองานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ดนตรีพื้นเมืองเหนือ สรุปได้ดังนี้ ลักษณะทั่วไปของบทเพลงพื้นเมืองเหนือส่วนใหญ่ทำนองเพลงจะเป็นเพลงสั้นๆ ไม่ซับซ้อน ระบบเสียงของดนตรีพื้นเมืองเหนือมีลักษณะคล้ายดนตรีไทย มีช่วงเสียงเท่ากัน เครื่องดนตรีพื้นเมืองเหนือที่ทำทำนองได้นั้น จะมีระยะห่างของเสียงแต่ละเสียงที่เรียงเท่ากันรูปแบบจังหวะมีการวางสัดส่วน ในการใช้โน้ตในการทำนองนั้นมีการใช้เสียงยาว เสียงสั้น มีการแบ่งสัดส่วนของจังหวะเป็นส่วนย่อยๆ ในแต่ละห้องเพลง

การแบ่งประเภทของเพลงพื้นเมืองเหนือแบ่งออกเป็น 3 ประเภท

- ประเภทเพลงล้วนๆ
- ประเภทเพลงบรรเลงประกอบการขับร้อง
- ประเภทเพลงบรรเลงประกอบการแสดง

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การขับชอพื้นบ้านล้านนา: กรณีศึกษา แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ผู้วิจัย
แบ่งขั้นตอนการเก็บข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการเก็บรวบรวมดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารตำราต่าง ๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูล
เบื้องต้น และได้แบ่งการจัดหมวดหมู่ออกเป็นเอกสาร ตำรา และหนังสือวิชาการ เอกสารที่เกี่ยวข้อง
กับเพลงพื้นบ้าน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการขับชอ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้านโดยผู้วิจัยได้
ค้นคว้า

เอกสารภายในสำนักห้องสมุดกลางของสถาบันต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ดังนี้

- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- สำนักหอสมุดแห่งชาติ จังหวัดเชียงใหม่

1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม จากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้าน
ต่าง ๆ เพื่อเป็นการนำไปสู่ความรู้ และเป็นการเชื่อมต่อของข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารข้างต้น โดย
คัดเลือกบุคคลจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้แก่แม่ครูบัวชุม และนักดนตรีในวงลูกแม่ปิง เริ่มจากการนัด
หมาย สัมภาษณ์ โดยการใช้สัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สังเกตและบันทึก ซึ่งมี
เครื่องมือดังนี้

1.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

แบบสัมภาษณ์

- แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview)

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างขึ้น ซึ่งจะสัมภาษณ์บุคคล
ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง

- แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview)

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างขึ้น เช่นสัมภาษณ์
ผู้เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้ที่มาชมการแสดง

แบบสังเกต

- แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม
ผู้วิจัยได้เข้าร่วมบรรเลง ร่วมสังเกตวิธีการขับชอ
- แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
ผู้วิจัยได้สร้างแบบสังเกตขึ้นเพียงแต่ชมการแสดงอยู่ภายในงาน

1.2.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่

- เครื่องบันทึกเสียง
- เครื่องบันทึกภาพนิ่ง
- เครื่องบันทึกภาพเคลื่อนไหว
- สมุดสำหรับจดบันทึก

2. การศึกษาข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลภาคสนาม ได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาทำการเรียบเรียง และลำดับขั้นตอนดังนี้

- ศึกษาประวัติและผลงานของแม่ครู บัวชุม จันท์ทิพย์
- ศึกษาวิธีการขับชอพื้นบ้านล้านนา ของ แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ศึกษาประวัติ ของแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์

3.1.1 ประวัติของ แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์

- ประวัติของแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์
- ประวัติครอบครัวและชีวิตในวัยเด็ก
- การเรียนขับชอ
- ชีวิตการทำงาน

3.1.2 ผลงานของแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์

- ด้านการแสดง
- ด้านการสอน
- ด้านการประพันธ์บทชอ

3.1.3 ลักษณะวงดนตรี

- เครื่องดนตรี
- นักดนตรี
- โอกาสในการบรรเลง

3.2 ศึกษาการขับชอพื้นบ้านล้านนาของ แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์

3.2.1 ระเบียบวิธีการแสดงขับชอ ของ แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์

- พิธีไหว้ครูขอ
- การกิน อ้อผญา

3.2.2 วิธีการขับซอพื้นบ้านล้านนาของ แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ศึกษาจำนวน 6

เพลงได้แก่

- ทำนองเพลงตั้งเซียงใหม่
- ทำนองเพลงจะปู
- ทำนองเพลงละม้าย
- ทำนองเพลงพม่า
- ทำนองเพลงเงี้ยว
- ทำนองเพลงฮ่อ

ซึ่งจะมีวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

- กำหนดเสียง
- กำหนดลัทธิ (ลัทธิจันหวะ)
- กำหนดจังหวะเสียง
- กำหนดเสียง
- กำหนดทำ
- กำหนดต่อเสียง

4. การสรุปผลและรายงานผล

4.1 นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบงานวิจัยเชิงพรรณนา

4.2 สรุปผลการศึกษาและวิจัย

4.3 อภิปรายผลและข้อมูลข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประวัติและผลงานของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์

1.1 ประวัติของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์

ภาพประกอบ 1 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์

ที่มา: ถ่ายโดยปริยวิศว์ พรหมทิพย์. 2558.

นางบัวชุม นามสกุล จันทรทิพย์ เกิดเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ.2501 ปัจจุบันอายุ 59 ปี บิดาชื่อ นายมูล อินตา อาชีพ ค้าขาย มารดาชื่อ นางแก้ว กิติ อาชีพค้าขาย แม่ครูบัวชุมเป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวนพี่น้อง 5 คน แม่ครูบัวชุม สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนทุ่งฟ้าบดราษฎร์บำรุง ตำบล ยุหว่า อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ แม่ครูบัวชุม สมรสกับนายสุพัฒน์ จันทรทิพย์ มีบุตรหญิง 1 คน ชื่อ นางสาว พัชร จันทรทิพย์ ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ 113/1 บ้านทุ่งฟ้าบด หมู่ที่ 2 ตำบล บ้านกลาง อำเภอ สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 50120 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 94/2 หมู่ที่ 2 ตำบล บ้านกลาง อำเภอ สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 50120

1.2 ประวัติครอบครัวและชีวิตในวัยเด็ก

แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ได้เกิดที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวนพี่น้อง 5 คน ของนายแก้ว และ นางจันทร์แก้ว อินทา ซึ่งมีอาชีพค้าขาย ชีวิตในวัยเด็กประมาณ พ.ศ.2509 ขณะนั้นสื่อทางโทรทัศน์ไม่มี เพราะไฟฟ้าไม่มี ส่วนมากผู้คนจะรู้ข่าวสารทางวิทยุถ่านแท่นั้น มีสถานี ว.ป.ถ มีรายการขอพินเมือง และละครขอสม้ยนั้นอยู่เรื่องเดียวคือ เรื่อง น้ำตาเมียหลวง มารดของแม่ครู บัวชุม เป็นผู้ที่ชอบฟัง ชอบดูขอ หากมีการแสดงสดตามงานบวชพระที่วัด หากไม่ได้ฟังในงานก็จะฟังในสถานีวิทยุทุกครั้ง จนกระทั่งมารดาได้แยกทางกับผู้ที่คบหา มารดาซื้อวิทยุถ่านให้แม่ครูบัวชุม1 เครื่อง ในเวลาช่วงบ่ายจะมีรายการขอ ซึ่งจะมีแต่เรื่องน้ำตาเมียหลวงเพียงเรื่องเดียว และแม่ครูบัวชุมก็ชอบฟังบ่อยๆ จนจำเนื้อเรื่องได้และลองว่าตาม เมื่อเกิดการฟังบ่อยๆจนว่าตามคล่องติดปาก ผู้เป็นมารดาจึงได้กล่าวว่ดีแล้วถ้าชอบ ขอให้ตั้งใจเรียนให้จบ เมื่อเรียนจบจะนำไปเรียนชอกกับครูผู้ที่ขับขอเป็นอยู่แล้ว

ภาพประกอบ 2 นางจันทร์แก้ว อินทา มารดาของแม่ครูบัวชุม ผู้ส่งเสีย เลี้ยงดูแม่ครูบัวชุม คอยผลักดัน ชี้แนะ ให้แม่ครูบัวชุมไปเรียนขับขอ จนกระทั่งประสบความสำเร็จ

ที่มา: ภาพถ่ายจากกรอบรูปบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุหาตัน. 2558.

1.3 การเรียนขับซอ

เมื่อแม่ครูบัวชุมเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่4 แล้วก็ไม่มีคำที่มารดาได้กล่าวไว้ มารดาได้นำแม่ครูบัวชุม ไปฝากกับพ่อครูอำนาจ กล่าวพิต แต่พ่อครูไม่สอน พร้อมบอกว่าที่นี่เป็นเพียงสำนักงานที่รับงานเท่านั้น แต่คนที่สอนซอเป็นคนบ้านป่าแดด บังเอิญพ่อบุญมี ใจสงวน บ้านป่าแดด ชีรตจักรยานมาหาพ่อครูอำนาจ พ่อบุญมีจึงได้แนะนำให้แม่ครูบัวชุมไปเรียนขับซอที่บ้านครุคำน้อย เหล่าแมว ที่อำเภอจอมทอง สมัยนั้นไม่มีไฟฟ้า บ้านเมืองไม่เจริญ ไม่มีน้ำประปา ใช้น้ำบ่อ อาน้ำคลอง ใช้โคมวันละ 25 สตางค์ ลูกศิษย์ทุกคนจะต้องมีวันละ 25 สตางค์ ซ้อโคมเอาน้ำมันมใส่ จุกโคมไฟ เรียนขับซอ ถ้านักเรียนคนไหนน้ำมันไม่หมด ห้ามหลับ นี่คือกฎของที่นี่ นานๆจะมีกาซ้อม เพราะช่างปีต้องไปงานซอ ให้ลูกศิษย์ทุกคน รวบรวมเงินเพื่อซื้อเหล้าขาวเลี้ยงช่างปี4คน เพื่อที่จะได้มาซ้อมให้ เพราะว่าไม่มีเทป ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีเครื่องมือสื่อสารใดๆทั้งสิ้น ต้องไปฟังแม่ครูซอขณะที่อยู่ในงานเท่านั้น แม่ครูไปไหนก็ต้องไปกับแม่ครูด้วย ไม่มีเงินติดตัวเลย ระหว่างเรียน แต่แม่จ่ายเงินค่าข้าวสารและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่แม่ครูท่านเรียกร้องมา โดยจ่ายค่าข้าวสารให้วันละลิตร แม่ก็มาดูแลเป็นระยะ อาทิตย์หนึ่งมาส่งข้าวสารให้ บางครั้งก็10 วันมาครั้ง แม่ครูบัวชุมมาเรียนขับซอแรกๆก็ยังไม่เข้าใจ เพราะแม่ครูไม่ได้ปรับชั้นลักษณะให้เข้าใจได้ง่าย พอมาไม่นาน แม่ครูคำน้อย มาบอกว่าจะแต่งงาน แม่ครูบัวชุมจึงได้ย้ายไปเรียนที่แม่ครูบัวตอง เมืองพร้าว เมื่อ พ.ศ.2512 พอไปเรียนเขาให้ยกครุราคาทั้งหมด 3,000 บาทซึ่งแพงมากในขณะนั้น มารดาของแม่ครูบัวชุมไม่มีเงิน จึงได้ขายหมูน้อยสองตัวที่เลี้ยงมา เพื่อให้แม่ครูบัวชุมขึ้นชั้นเรียนซอ จากนั้นได้พักอาศัย นอนค้างบ้านแม่ครู ทำงานบ้านทุกอย่าง ทำนา อยู่กินที่บ้านแม่ครูบัวตอง7ปี หลักสูตรที่แม่ครูบัวตองสอนแรกๆ เขาจะมีบทแรกที่แม่ครูของแม่ครูบัวตองสอนมา และแม่ครูบัวตองก็นำมาสอนลูกศิษย์อีกที ไม่มีการประพันธ์ใหม่ แม่ครูบัวชุมไปรับฟังแม่ครูขับซอในงานต่างๆทุกวัน ด้วยความมานะ ไม่ย่อท้อ แม่ครูบัวชุมเริ่มเรียนขับซอ ดนตรีพื้นเมืองประยุกต์ อำนวยโฆว์ ค่าตัววันละ 5บาท ไปตระเวนแสดงแถว เชียงรายบ่อยที่สุด จากการที่เป็นคนช่างสังเกตและมีความขยันซ้อม จึงเริ่มร้องเพลงได้ เต้นได้ ซอได้ ค่าตัวจึงเพิ่มขึ้น เป็น10 บาท

1.4 ชีวิตการทำงาน

แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เริ่มทำงานเป็นระบบโดยจดจำและเดินตามรอยพ่อครูอำนาจ ตั้งแต่การดูแลช่างซอ การเงิน จัดสวัสดิการ หลังจากนั้นชีวิตแม่ครูบัวชุมเริ่มดีขึ้นไม่ว่าครอบครัว พ่อแม่ รายได้จากเดิมวันละ 600 บาท ขยับเป็น 1,200 -1,500 บาท ปัจจุบันซอคู่ คิดวันละ20,000 บาท พร้อมเครื่องเสียง แต่ถ้าเป็นละครซอ คิดวันละ23,000 บาท ถึง 25,000 บาท มีคณะที่มงาน12-13 คนเป็นหลัก จากชีวิตในอดีตที่ค่อนข้างลำบาก สร้างภูมิคุ้มกันเรื่องความทุกข์ได้ดี เมื่อเกิดความท้อแท้ต่อชีวิต จึงไม่ยอมท้อแท้ต่อชะตาชีวิตง่าย ๆ และสู้ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ไม่นำปมด้อยของตัวเองมาเป็นตัวถ่วงในการพัฒนาชีวิต ยิ่งทำให้เราแข็งแกร่ง เรียนรู้จากครุภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่รู้กี่คนต่อกี่คน จึงนำประสบการณ์ที่พบ ผ่านร้อนผ่านหนาวมาก่อนชีวิต สร้างบทเรียนนอกตำรา มาเป็น

ครูสอนคนรุ่นใหม่ นำจุดเด่น จุดด้อยเปรียบเทียบความเป็นไปได้ ในการบริหารจัดการวงดนตรี จึงคิดประพันธ์จากชีวิตจริงของตัวเอง เพื่อนบ้าน ญาติมิตร หรือคนที่รู้จักมาเป็นตัวละคร เดินบทสอนคนได้ทุกกลุ่ม ตั้งแต่รุ่นเยาว์สู่ผู้ใหญ่

2. ผลงานของแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์

2.1 ด้านการแสดง

ภาพประกอบ 3 แม่บัวชุม จันท์ทิพย์ แสดงขับซองานแต่งงาน

ที่มา: ถ่ายโดย กรรชัย ดวงวิโรจน์. 2558.

แม่ครูบัวชุมอยู่คลุกคลีกับการขับซอมานาน พอมีประสบการณ์ เข้าใจและมีความมานะฝึกฝนอยู่เสมอ ทำให้แม่ครูบัวชุมเป็นหัวหน้าเด่น หัวหน้าละครซอ ได้เป็นตัวจริงไม่ใช่ว่าประกอบในการแสดงแล้ว พักหลังละครซอ ได้เริ่มหายไปช่วงหนึ่ง วงต่างๆ ก็อบล้มเลิก ไม่เป็นที่นิยมเหมือนแต่ก่อนอีก ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น บังเอิญมีบริษัทขายยา ชื่อ แก่นนคร กรุงเทพ ได้มาหาเรื่องวรรณกรรม ละครซอ ออกรายการโทรทัศน์ ช่อง 8 ช่างซอทุกคนได้ถูกทาบทามไปแสดงละครซอ รวมถึงแม่ครูบัวชุมด้วย ได้รับบทเป็นน้องลัดดา เรื่องจู้จ้ายายควาย , จังคนเอ็น , ลูกทรี เป็นที่ฮือฮา และเริ่มมีผู้คนรู้จักแม่ครูบัวชุมมากขึ้น จากรายการโทรทัศน์ช่อง 8 เมื่อวงเริ่มมีชื่อเสียงคณะอื่นเริ่มดึงช่างซอคนอื่นมาอยู่ด้วย วงแตกเมื่อ ไม่มีใครสานต่อวงลูกแม่ปิง เหลือแต่แม่บัวชุมคนเดียว

แรกๆ แม่ครูบัวชุมก็รู้สึกท้อแท้ และว่าเหว แต่แม่บัวชุมก็ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา และได้สู้ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ก็ได้พัฒนาตัวเอง ผักฝนจนกระทั่งได้เป็นหัวหน้าวง และมาตั้งอยู่ที่บ้าน แม่ครูบัวชุมได้นำคนเก่าผสมคนรุ่นใหม่มารวมกัน เป็นก้าวแรกของการเป็นหัวหน้าวงเต็มตัว พ.ศ.2535 จากนั้นแม่บัวชุมได้ย้ายย้ายลูกแม่ปิงมาอยู่ที่บ้านเลขที่ 113/1 บ้านทุ่งฟ้าบด หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 50120 หลังจากได้เป็นหัวหน้าวง ก็คิดรูปแบบประพันธ์วันต่อวัน ใช้วิธีพูดและจดจำมาในอดีต ท่องบทเหมือนนกแก้วนกขุนทอง เพราะสมัยก่อนไม่มีอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยบันทึกหรือเก็บข้อมูล รับงานช่วงเวลา 09.00- 17.00 น. ได้ค่าจ้าง 600 บาท ถือว่าแพงมากในสมัยนั้น

ภาพประกอบ 4 แม่ครูบัวชุม แสดงการขับซอในงานขึ้นบ้านใหม่

ที่มา: ถ่ายโดย กรรชัย ดวงวิโรจน์. 2558.

ภาพประกอบ 5 แม่ครูบัวชุมแสดงละครขอ ในงานไม้ดอกไม้ประดับ จ.เชียงใหม่
ที่มา: ถ่ายโดยปรียวิศว์ พรหมทิพย์. 2558.

ภาพประกอบ 6 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ แสดงการขับซอ ที่หน้าพระตำหนักของเจ้าดารารัศมี
อ.แมริม จ.เชียงใหม่

ที่มา: ถ่ายโดยปรียวิศว์ พรหมทิพย์. 2558.

ภาพประกอบ 7 แม่ครูบัวชุมและลูกศิษย์ แสดงการขับซอ ที่อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ จ.เชียงใหม่
ที่มา: ถ่ายโดยปรียวิศว์ พรหมทิพย์. 2558.

ภาพประกอบ 8 แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ และพ่อครูจันท์ตา เลาคำ แสดงการขับซอ ที่บ้านสบงาย
อ.เชียงดาว

ที่มา: ถ่ายโดยปรียวิศว์ พรหมทิพย์. 2558.

ภาพประกอบ 9 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ขับซอในงานมหกรรมวัฒนธรรม วิถีถิ่น วิถีไทย จ.เชียงใหม่
ที่มา: ถ่ายโดย พรชนก สุทนต์. 2558.

ภาพประกอบ 10 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ และนายวินท์พล สุรินทร์ตะ ขับซอที่วัดดอยกุศล จ.ลำพูน
ที่มา: ถ่ายโดยปรียวิศว์ พรหมทิพย์. 2558.

ภาพประกอบ 11 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ และนายกวิณฑ์พล สุรินทร์ตะ ขั้บซอที่งานเดือนเก้า
วัดพระธาตุดอยหล่อ จ.เชียงใหม่

ที่มา: ถ่ายโดยปริยวิศว์ พรหมทิพย์. 2558.

ผลงานการแสดงและการสร้างสรรค์ผลงานเผยแพร่ ของแม่บัวชุม จันทรทิพย์ ได้เผยแพร่
ละครซอในรูปแบบ VCD มากมายหลายเรื่อง อาทิเช่น

1. เรื่องกำพร้าบัวตอง
2. เรื่องเต้าน้อยของคำ
3. เรื่องผานางคอย
4. เรื่องอาณิสงส์กฐิน
5. เรื่องน้ำตาเมียหลวง
6. เรื่องดวงใจแม่
7. เรื่องมีไม้เต้าดีเหลือลูกสืมกุน
8. เรื่องตะวันรอนที่หนองสระเรียม
9. เรื่องสิบสองราศี
10. เรื่องเกี่ยวสาวป่าเก่า

ขอสตริงที่ได้เผยแพร่ในรูปแบบ CD

1. เทิดพระเกียรติ 5 ธันวาคมหาราช 2555
2. เรื่องพุทธทำนาย 2555
3. เรื่องสายการท่องเที่ยว อำเภอสนป่าตอง 2555
4. เรื่องประวัติหนองสระเรียม 2555
5. เรื่องรักษามรดกของชาติ 2555
6. เรื่องเฉลิมฉลองพุทธชยันตี ครบรอบ2,600ปี ของอำเภอสนป่าตอง

นักแสดงรับเชิญร่วมแสดงภาพยนตร์ไทยกับบริษัทไฟล์สตาร์

1. เรื่องวิถีคนกล้า
2. เรื่องบ้านน้อยในกลางดง
3. เรื่องวังบัวบาน

ผลงานที่เผยแพร่ทางวิทยุ โทรทัศน์

ผลงานที่เผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์โดยผ่านละครขอ ผ่านสถานีโทรทัศน์ช่อง8 (ปัจจุบันเป็นสถานีโทรทัศน์ช่อง11) ตั้งแต่ ปีพ.ศ.2530 – 2536 รายการมรดกไทย

ผลงานที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม

- ละครขอพื้นเมือง เรื่อง “การอนุรักษ์ป่าไม้” พ.ศ.2530
- ละครขอพื้นเมือง เรื่อง “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” พ.ศ.2530
- ละครขอพื้นเมือง เรื่อง “รณรงค์ต่อต้านยาเสพติด” พ.ศ.2530
- ละครขอพื้นเมือง เรื่อง “โรคเอดส์ ” พ.ศ.2530
- ละครขอพื้นเมือง เรื่อง “ประกันสังคม ” พ.ศ.2530

ผลงานที่ริเริ่มสร้างสรรค์ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “กำพร้าบัวตอง” พ.ศ.2527
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “เต้าน้อยของคำ” พ.ศ.2528
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “ลูกทรพี” พ.ศ.2527
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “จิ้งคนเอ็น” พ.ศ.2530
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “จู๋อ้ายชายควาย” พ.ศ.2530
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “ตำนานสงกรานต์” พ.ศ.2530
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “รอดวง” พ.ศ.2528
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “สวดบ้านสองเมือง” พ.ศ.2530

เผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์โดยผ่านละครขอ ผ่านทางสถานีโทรทัศน์ช่องอื่นๆ

- เรื่องเก็บนก รายการไทยโซว์ ช่องไทยพีบีเอส พ.ศ.2554
- เรื่องขอเกี่ยวสาว รายการไทยโซว์ ช่องไทยพีบีเอส พ.ศ.2554
- เรื่องดาววิไถน้อย รายการพิเศษ คีตธรรมะ ช่อง11 พ.ศ.2550

ผลงานที่เผยแพร่ทางสถานีวิทยุ ผ่านรายการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมล้านนา ผ่านสถานีวิทยุคลื่นต่างๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 – ปัจจุบัน

- ขอ “ประวัติครูบาขาวปี”
- ขอ “ประวัติหอยไห้”
- ขอ “วิบากกรรม”
- ขอ “เกี่ยวสาว”
- ขอ “หลานสอนปู่”
- ขอ “ปัญหาเสพติด”
- ขอ “ตำนานหนองสะเรียม”
- ขอ “ตำนานทรพี”
- ขอ “ปอยเข้าสังข์”
- ขอ “ประวัตินางกวก”
- ขอ “ตำนานพระอุปัชฌาย์”
- ขอ “ประวัติพระธาตุดอยคำและพระนางจามเทวี”

สถานีวิทยุที่ได้เผยแพร่ผลงาน

- สถานี คลื่นFM ร.ด. เชียงใหม่
- สถานี คลื่นFM ว.ป.ก 2 เชียงใหม่
- สถานี คลื่นFM ทหารอากาศ เชียงใหม่
- สถานี คลื่นFM ป.ธ.ส. เชียงใหม่
- สถานี ล้านนาออยสุเทพ คลื่นFM 100 เชียงใหม่
- สถานี คลื่นFM CM77 เชียงใหม่

จัดรายการขอเพื่อการอนุรักษ์ รายการแม่ญิงล้านนา เผยแพร่ขอทางสถานีวิทยุชุมชน
ทั้ง 2 แห่ง

- สถานีวิทยุชุมชนแม่ญิงล้านนา คลื่น89.70 MHz ทุกวัน เวลา 17.00-18.00น.
- สถานีวิทยุชุมชน มวลชนสัมพันธ์ FM90.25 MHz ตั้งแต่ปี2545-2554

เผยแพร่ช่องทางสถานีวิทยุเครือข่าย ตั้งแต่ปี 2545-2556

- สถานีวิทยุชุมชน คลื่นสีขาวย วัดพระธาตุตอดน้อย จ.เชียงใหม่
- สถานีวิทยุชุมชน คลื่นธรรมะ วัดห้วยตองสัก อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ คลื่น FM 98.75

MHz

- สถานีวิทยุชุมชน มวลชนสัมพันธ์ FM 90.25 MHz จ.เชียงใหม่
- สถานีวิทยุชุมชนบ้านทุ่งเรดิโอ FM 98.50 MHz จ.เชียงใหม่
- สถานีวิทยุชุมชนนครเจดีย์ จ.ลำพูน

ภาพประกอบ 12 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ จัดรายการสถานีวิทยุชุมชน มวลชนสัมพันธ์ FM 90.25 MHz จ.เชียงใหม่

ที่มา: ภาพถ่ายจากกรอบรูปบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทนต์. 2558.

รางวัล และเกียรติคุณที่แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ได้รับ

- พ.ศ. 2543 เป็นผู้ได้รับรางวัลดีเด่น ในการพิจารณาผลงานสื่อมวลชนดีเด่นเพื่อเยาวชน ครั้งที่ 18 ประเภท สื่อพื้นบ้านภาคเหนือ จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ และ คณะอนุกรรมการพิจารณาผลงานสื่อมวลชนดีเด่นเพื่อเยาวชน

- พ.ศ.2545 เป็นผู้นำสตรีดีเด่นด้านบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมในการสร้างสรรค์ความเจริญแก่หมู่บ้าน ตำบล และอำเภอสันป่าตอง จากท่านนายอำเภอสันป่าตอง จ.เชียงใหม่
 - พ.ศ.2554 ได้รับรางวัล เพชรราชภัฏ-เพชรล้านนา สาขาศิลปะการแสดง ด้านขอพื้นเมือง
 - พ.ศ.2554 ได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 7 ด้านศิลปกรรม (ละครขอพื้นเมือง)
- เป็นผู้สืบสาน สร้างสรรค์ และทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาอันเป็นเกียรติภูมิของแผ่นดิน จากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- พ.ศ.2555 เป็นผู้นำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรม ระดับจังหวัด ด้านศิลปะ จากปลัดกระทรวงวัฒนธรรม
 - พ.ศ.2555 เป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ด้านขอพื้นเมือง กิจกรรม ช่วงเยาวชน โครงการเยาวชนสร้างสรรค์ เพื่อสังคมน้อย ภายใต้โครงการขับเคลื่อนสังคมน้อยแบบองค์รวม
 - พ.ศ.2555 เป็นผู้อนุรักษ์สืบสาน ขอพื้นเมือง ให้อยู่คงคู่ชาวล้านนาสืบไป เนื่องในงานสืบฮีต สานฮอย สานฝัน วัฒนธรรมล้านนา ครั้งที่ 4
 - พ.ศ.2555 ได้เข้าร่วมแสดงกิจกรรม ขอ เนื่องในโอกาสวันภาษาไทยแห่งชาติ โรงเรียนบ้านกาดวิทยาคม อำเภอ แม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
 - พ.ศ.2555 ได้สนับสนุนกิจกรรมการแสดงขอพื้นเมือง งานข้าวเหนียวสันป่าตอง ณ สหกรณ์การเกษตร อำเภอสันป่าตอง จังหวัด เชียงใหม่
 - พ.ศ.2555 ได้เข้าร่วมประชุมสัมมนาวิทยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครั้งที่ 3 โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง ณ โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม
 - พ.ศ.2555 ได้ปฏิบัติหน้าที่วิทยากร ฝึกสอนการขับขอพื้นเมืองให้แก่นักเรียน โรงเรียนวัดสารภีวิทยาคาร อำเภอ แม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
 - พ.ศ.2556 เป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรม ระดับอำเภอ ด้านวัฒนธรรม
- พ.ศ.2557 ได้มาเป็นวิทยากรแก่นักศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วรรณกรรมล้านนา เนื่องในโอกาสวันภาษาไทยแห่งชาติ
- พ.ศ.2557 ได้เข้าร่วมการประกวด ขอเพื่อสุขภาพ ในการประชุมวิชาการสุขภาพดีวิถีไทย จังหวัดเชียงใหม่ โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
 - พ.ศ.2557 ได้เข้าร่วมโครงการสานศิลปถิ่นมนุษย์ครั้งที่ 4 ในกิจกรรม การประกวดขอพื้นบ้านระดับเยาวชน จัดโดยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
 - พ.ศ.2558 ได้นำนักแสดงขอและคำมาร่วมแสดง เนื่องในงานวันเด็กแห่งชาติ โรงเรียนอนุบาลตำบลทุ่งสะโตก อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
 - พ.ศ.2559 ศูนย์การเรียนรู้แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ได้เข้าร่วมโครงการสืบสานขับขอล้านนาโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม และสมาคมศิลปินขับขอล้านนา

- พ.ศ.2559 รางวัลครูภูมิปัญญาเชียงใหม่
- พ.ศ.2559 แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ ได้ให้การสนับสนุนการแสดงขับขานพื้นบ้านล้านนา (การชอ) ในงาน7 ทศวรรษ กษัตราทรงครองไทย ราชภัฏเชียงใหม่เกิดไ้เป็นราชัน
- พ.ศ.2559 ได้รับรางวัลชนะเลิศ (ภาคเหนือ) โครงการประกวดศิลปพื้นบ้านสืบสานความเป็นพลเมือง จากสถาบันพระปกเกล้า ร่วมกับมูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
- พ.ศ.2559 ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติเป็นครูภูมิปัญญาเชียงใหม่
- พ.ศ.2559 ได้เป็นครูภูมิปัญญา การสอนขับซอล้านนา ประจำปีการศึกษา 2559 จากโรงเรียนน้ำบ่อหลวง (ภาวนาภิรัต)

ภาพประกอบ 13 โล่เกียรติยศ รางวัลชนะเลิศ การประกวดขับซอพื้นเมือง ประเภทเยาวชน
งานสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นประจำปี พ.ศ. 2557

ที่มา: ภาพถ่ายโล่เกียรติยศ จากบ้านแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทาทัน.
2558.

ภาพประกอบ 14 ได้รับโล่จากกระทรวงวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม รางวัลชมเชย และรางวัลรองชนะเลิศ อันดับ 1 งานอัครวัฒนธรรมล้านนา ร่วมปฏิรูปการศึกษาเชียงใหม่ พ.ศ.2558

ที่มา: ภาพถ่ายโล่เกียรติยศ จากบ้านแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทาทัน. 2558)

ภาพประกอบ 15 มอบโล่ยกย่องเชิดชูเกียรติ ศูนย์การเรียนรู้ขอพื้นเมือง แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ เป็นผู้ที่อนุรักษ์ ส่งเสริมและถ่ายทอดศิลปะขอพื้นเมืองแก่นุชน

ที่มา: ภาพถ่ายโล่เกียรติยศ จากบ้านแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทาทัน. 2558.

ภาพประกอบ 16 ได้รับรางวัลชนะเลิศ (ภาคเหนือ) โครงการประกวดศิลปพื้นบ้านสืบสานความเป็นพลเมือง

ที่มา: ภาพถ่ายโล่เกียรติคุณจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทนต์.

2559.

ภาพประกอบ 17 รางวัลครูภูมิปัญญาเชียงใหม่ พ.ศ.2559

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทนต์. 2559.

ภาพประกอบ 18 ได้รับรางวัลชนะเลิศ (ภาคเหนือ) โครงการประกวดศิลปนิพนธ์บ้านสืบสานความเป็นพลเมือง จากสถาบันพระปกเกล้า ร่วมกับมูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุหาตัน. 2559.

ผลงานหลังจากที่ได้รับครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 7

1. เรื่อง ปญฺหายาเสพติด
2. เรื่อง รณรงค์การฆ่าตัวตาย
3. เรื่อง พระคุณแม่ วันแม่แห่งชาติ
4. เรื่อง อนุรักษ์ภาษาไทย
5. เรื่อง วันเด็กแห่งชาติ
6. เรื่อง เกษตรพอเพียง

2.2 ด้านการสอน

แม่ครูบัวชุม ได้เปิดทำการสอนลูกศิษย์คนแรก เมื่อ พ.ศ.2514 ตอนนั้นประสบการณ์ยังไม่ได้ประพันธ์ ได้เฝ้าบาทเดิมมาสอนต่อ ต่อมาเมื่อมีคนสมัครจึงเริ่มประพันธ์บทของตัวเอง เป็นเอกลักษณ์ส่วนตัว จากได้ลูกศิษย์ทีละคนสองคน ขณะนี้ถ้าจะรวมทั้งในระบบนอกระบบ และตามอริยาตัยประมาณเกือบ 200คน ถ้าในระบบสายการในโรงเรียน จะสอนตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 2 ไปจนถึง

มัธยมศึกษาปีที่ 4 แบ่งเป็นห้องมีนักเรียนประมาณห้องละ 48 คน เป็นอย่างต่ำ มัธยมศึกษาปีที่ 2 มี 11ห้อง มัธยมศึกษาปีที่ 3 มี 11 ห้อง มัธยมศึกษาปีที่ 4 มี 10 ห้อง มัธยมศึกษาปีที่ 5 มี 10 ห้อง ถ้านอกระบบ เสาร์-อาทิตย์ หยุดปิดเทอม เรียนตามอัธยาศัย ต่างจังหวัด ต่างอำเภอ ต่างตำบล ต่างหมู่บ้าน ต่างโรงเรียน ขณะนี้มีประมาณ 40 คน การถ่ายทอดอันดับแรกคือการเขียนโคลง แล้วสอนว่าทำนองอะไร ทั้งหมดมีอยู่ 7ทำนอง จากนั้นอัดเสียงและทำนองลงเทปคลาสเซต (ใช้แผ่นCDไม่ได้) ถ้าฟังตอนไหนไม่เข้าใจ จะได้ถอยหลังกลับคืน ฟังแบบซัดๆหลายๆเที่ยว สมัยก่อนไม่มีเพราะยังไม่พัฒนา จนในที่สุดผู้เรียนสามารถจดจำ ทำได้ ร้องได้ จากนั้นจึงเข้าสู่การผสมคำร้องด้วยดนตรีซึ่งใช้อยู่ 3 ชนิดคือ 1.ปี่จุม 2.วงสะล้อ 3.ดนตรีสากล

ภาพประกอบ 19 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ณ ศูนย์การเรียนรู้ คำว ซอ ปี่จุม อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุหาตัน. 2558.

ภาพประกอบ 20 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เป็นวิทยากรรับเชิญไปสอนการขับซอ ที่โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุหาตัน. 2558.

ภาพประกอบ 21 ลูกศิษย์แม่ครูบัวชุมได้ทำการซ้อมซอพื้นบ้านล้านนา เนื่องในกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นภายใต้โครงการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุหาตัน. 2558.

ภาพประกอบ 22 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนที่สนใจในการขับซอ

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทนต์. 2558.

ภาพประกอบ 23 แม่ครูบัวชุม ให้สัมภาษณ์แก่ผู้สนใจมาศึกษาการขับซอจากสถาบันและหน่วยงานต่างๆ

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทนต์. 2558.

ภาพประกอบ 24 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ สอนฟ้อนเล็บให้แก่กลุ่มสตรีแม่บ้าน

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทนต์. 2558.

ภาพประกอบ 25 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ สอนขับซอแก่ลูกศิษย์ที่สนใจ

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทนต์. 2558.

ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ในระบบโรงเรียน/นอกระบบโรงเรียน/ตามอัธยาศัย จำนวน 476

คน

ในระบบโรงเรียน จำนวน 336 คน

นอกระบบโรงเรียน จำนวน 30 คน

ตามอัธยาศัย จำนวน 10 คน

ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ไปใช้จำนวน 45 คน ได้แก่

1. นายธรรมบุญ	จันส์มุย	ยางคราม
2. นายชูชัย	เจริญกุล	ดอยสะเก็ด
3. นายอุทัย	แก้วเมืองมา	แม่ริม
4. นางปราณี	ไวยานนท์	สันป่าตอง
5. นางชุมพร	คำอินทะ	สันกำแพง
6. น.ส.ลำดวน	พัฒนาศร	สารภี
7. นายชำนาญ	คำอินทะ	สันกำแพง
8. นายธรรมศาสตร์	พรหมดีป	เชียงใหม่
9. นายณัฐพล	อุทธโยธา	พร้าว
10. นายสวัสดิ์	อินตา	สารภี
11. น.ส.พัชรี	จันทร์ทิพย์	สันป่าตอง
12. น.ส.พิชยา	กระดาษทอง	สันป่าตอง
13. นายพีรเดช	บุญรัง	แม่แจ่ม
14. น.ส.ชลธิชา	ตลาด	สันป่าตอง
15. นายภักดีพล	คำหน้อย	ดงป่าซาง
16. นายกวิณฑ์พล	สุรินทร์ดี	จอมทอง
17. น.ส.วราภรณ์	แสนป้อ	แม่วาง
18. น.ส.ปวันรัตน์	เทียนชัย	สันป่าตอง
19. น.ส.นิตติดา	เทียนชัย	สันป่าตอง
20. นางคำหน้อย	กันธิยะ	แม่วาง
21. นายฉลองพล	ซ้องสาย	แม่ริม
22. นายนรินทร์	อินตะวงศ์	สันป่าตอง
23. น.ส.พัชนี	ณ ลำปาง	เชียงคำ
24. น.ส.แพรไหม	กิตติกา	สันป่าตอง
25. นายอาทิตย์	วงศ์แก้ว	สันป่าตอง
26. นายเทิดไ	ไชยนิยม	สันป่าตอง
27. นายอนุพงษ์	อินตะอ้าย	สันป่าตอง

28. นายภานุพงษ์	สมศรี	ดอยเต่า
29. นายอานนท์	แก้วแก่น	สันกำแพง
30. น.ส.ผ่องศรี	บุญตัน	ฝาง
31. น.ส.อาภรณ์	ทิตวงศ์	สันป่าตอง
32. นายจักรพันธ์	ทิตวงศ์	สันป่าตอง
33. น.ส.กนกวรรณ	กันยะโรจน์	สันป่าตอง
34. นายชนะชน	ไชยวงศ์	สันป่าตอง
35. น.ส.เกศวดี	แก้วศรี	สันป่าตอง
36. นายเสรี	เรือนเมา	สันป่าตอง
37. นายภานุมาส	เด่นสะท้อน	แม่แตง
38. นายเม็ก		แม่สะเรียง
39. ด.ญ.วรัญญา	หน่อชัด	สันป่าตอง
40. ด.ช.พิชยุ	สุพรรณประสิทธิ์	สันป่าตอง
41. ด.ญ.กัญญากัด	ทิตวงศ์	สันป่าตอง
42. ด.ญ.เบญญภา	สุริยะ	สันป่าตอง
43. ด.ญ.ปิยะวรรณ	ปัญญาใจ	สันป่าตอง
44. ด.ช.อนุกุล	กันธิยะ	แม่วาง
45. ด.ญ.พัชรี	ใจดี	เชียงใหม่

นอกจากแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์จะขับชอได้เล่นละครชอได้ แต่งบทประพันธ์ได้ เขียนทั้งเรื่องแสดง แม่ครูบัวชุมยังพ่อนเล็บ พ่อนเทียน พ่อนขันดอก พ่อนน้อยใจยา พ่อนแม้ว พ่อนพม่า จนเป็นระดับครูพ่อนอีกด้วย

ภาพประกอบ 26 แม่ครูบัวชุม ฟ้อนเล็บ ถวายความอาลัยพ่อหลวงของแผ่นดิน
ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรีทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุหาดั่น. 2559.

ภาพประกอบ 27 แม่ครูบัวชุม จันทรีทิพย์ ฟ้อนประกอบการขับชอ

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันทรีทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุหาดั่น. 2558.

2.3 ด้านการประพันธ์บทขอ

แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เป็นผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการขับขอ และละครขอพื้นเมือง โดยสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ในการช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมด้วย

ประพันธ์เนื้อร้องขับขอโดยจุดเด่นจะเน้นเรื่องคุณธรรมเกี่ยวกับที่เยาวชนหรือประชาชนทั่วไปพึงประพฤติปฏิบัติ การแสดงจะต้องมีความแม่นยำและถูกต้องตามฉันทลักษณ์ในการเขียนในการใช้ภาษาคำเมืองล้านนา เพื่อสืบสานวรรณกรรมล้านนาโบราณให้คงไว้ สืบทอดการแสดงและเครื่องแต่งกายเหมาะสมกับบทเนื้อหาและบทของละครขอเหล่านั้นๆ

ผลงานด้านการประพันธ์บทขอ และบทละครขอพื้นเมืองของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ได้สร้างสรรค์และได้รับการยอมรับมีมากกว่า 200 เรื่อง อาทิ เช่น ละครขอพื้นเมืองแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม ผลงานที่สร้างสรรค์ได้แก่

1. เรื่อง ปัญหายุสาเสพติด
 2. เรื่อง รณรงค์การฆ่าตัวตาย
 3. เรื่อง พระคุณแม่ วันแม่แห่งชาติ
 4. เรื่อง อนุรักษ์ภาษาไทย
 5. เรื่อง วันเด็กแห่งชาติ
 6. เรื่อง เกษตรพอเพียง
- ซึ่งทุกเรื่องเผยแพร่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 8

ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน

- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “กำพร้าบัวตอง”
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “เต้าน้อยของคำ”
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “ลูกทรี”
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “จิ้งคนเ็น”
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “จู้ยายชวยควาย”
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “ตำนานสงกรานต์”
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “รอดวง”
- ละครขอพื้นเมืองนิยายพื้นบ้าน เรื่อง “สอดบ้านสองเมือง”

ขอตำนานเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และขนบธรรมเนียมประเพณี

- ขอ “ประวัติครูบาขาวปี”
- ขอ “ประวัติหอยไห้”
- ขอ “วิบากกรรม”
- ขอ “เกี่ยวสาว”

- ขอ “หลานสอนปู่”
- ขอ “ปัญหาเสพติด”
- ขอ “ตำนานหนองสระเรียม”
- ขอ “ตำนานทรพี”
- ขอ “ปอยเข้าสังข์”
- ขอ “ประวัตินางกวัก”
- ขอ “ตำนานพระอุทิศ”
- ขอ “ประวัติพระธาตุดอยคำและพระนางจามเทวี”

ผลงานการถ่ายทอดการขับชอ ให้กับโรงเรียน นักเรียน

- พ.ศ.2540 เป็นวิทยากรพิเศษ ให้แก่โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม โดยสอนขับชอ 4 ทำนองได้แก่ ทำนองอื้อ, ทำนองเงี้ยว , ทำนองพม่า,ทำนองล่องน่าน ปั่นฝ้าย
- พ.ศ.2542 ประพันธ์ชอและสอนขับชอให้นักเรียนโรงเรียนสันป่าตอง(สุวรรณราษฎร์ วิทยาคาร) ในงานเปิดอาคารมียาชาว่า กับโครงการห้องเรียนสีเขียว
- พ.ศ.2544 ประพันธ์บทชอ และสอนขับชอ ทำนองตั้งเชียงใหม่ ,ทำนองจะปู้, ทำนองละม้าย ให้แก่นักเรียนโรงเรียนทุ่งฟ้าบดราษฎร์บำรุงในงานทอดผ้าป่าโรงเรียน
- พ.ศ.2545 เป็นวิทยากรพิเศษ ให้แก่โรงเรียนสารภีวิทยาคาร โดยสอนขับชอ 4ทำนองได้แก่ ทำนองตั้งเชียงใหม่ ,ทำนองจะปู้, ทำนองละม้าย, ทำนองเงี้ยว

การพัฒนาองค์ความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการขับชอ ของแม่ครูบัวชุม

- พยายามหาเรื่องที่จะนำเสนอมาใหม่ ๆ ตลอดเวลา ให้เข้ากับยุคปัจจุบัน
- มีการศึกษาข้อมูลของเรื่อง นำมาประยุกต์เข้ากับเรื่องที่มีประโยชน์ให้ความรู้
- สอดแทรกความรู้ ของหน่วยงานที่จำเป็นเช่น ยาเสพติด โรคฉี่หนู
- พัฒนาตนเองและคณะให้เป็นป่าเพ็ญตน ให้แสดงสมจริงสมจัง
- ให้ผู้รับฟัง รับชมคล้อยตาม จนเห็นด้วย เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

กระบวนการถ่ายทอด

- สอนการใช้เสียง
- สอนวิธีใช้อักขระ
- สอนทำนองเพลง
- สอนจังหวะ
- สอนวิธีสัมผัสสระ
- สอนวิธีแต่งคำชอ

3. ลักษณะวงดนตรีที่ใช้ประกอบการขับซอ

3.1 เครื่องดนตรี

ปัจจุบันเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการซอทางจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน นิยมใช้ปี่จุม 3 เลา ได้แก่ ปี่กลาง ปี่ก้อย ปี่ตัด และซึงบรรเลง โดยทั้งหมดนี้มีปี่ก้อยเป็นปี่นำวง ปี่จุม เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าของภาคเหนือ (ล้านนา) คำว่า "จุม" เป็นภาษาล้านนาหมายถึงการชุมนุม หรือ การประชุมกัน ดังนั้น ปี่จุม จึงหมายถึง การนำปี่หลายๆเล่มนำมาเป่ารวมกัน ปี่จุมทำด้วยไม้รวก ลำเดียว นำมาตัดให้มีขนาดสั้น ยาว เรียงจากขนาดเล็ก(ปลายไม้) ไปหาใหญ่(โคนของลำไม้)มีต่าง ๆ กัน ตามระดับเสียง เรียงจากขนาดเล็ก ซึ่งมีระดับสูง ไปหาขนาดใหญ่ที่มีเสียงต่ำ ดังนี้

- ปี่ก้อยเล็ก
- ปี่เล็ก หรือ ปี่ตัด
- ปี่ก้อย
- ปี่กลาง
- ปี่แม่

ภาพประกอบ 28 ปี่จุม 3 เลา ได้แก่ ปี่กลาง ปี่ก้อย ปี่ตัด

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุหาตัน. 2558.

ปี่จุมนิยมใช้บรรเลงประกอบการขับซอพื้นเมืองของล้านนา นิยมกันมากในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง โดยเพลงหรือทำนองซอที่ใช้ปี่จุมบรรเลง ได้แก่ ทำนองตั้งเชียงใหม่ จ้อยเชียงแสน จะปูละม้าย เจี้ยว พม่า อื้อ

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในการซอของจังหวัดเชียงใหม่มีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องดีด และเครื่องเป่า

ภาพประกอบ 29 ประเภทเครื่องดีด

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทนต์. 2558.

ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาประเภทเครื่องดีดมีรูปร่างคล้ายกับกระจำปี หรือกีตาร์ กลองสียง และคันหรือเอวทำด้วยไม้เนื้อแข็งชิ้นเดียว มีจำนวน 4 เส้น จัดแบ่งเป็น 3 ขนาด คือ เล็ก กลาง ใหญ่ เวลาเล่นใช้ที่ตีซึ่งทำจากเขาคายมีน้ำหนัก และขนาดพอดีสามารถยกตีได้จะตีเดี่ยวหรือตีรวม ก็ได้

ภาพประกอบ 30 ประเภทเครื่องเป่า

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทนต์. 2558.

ปี่จุม เป็นเครื่องดนตรีอีกชนิดหนึ่งที่ใช้ประกอบการขับซอในแถบเชียงใหม่ ลำพูน และเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองประเภทเป่าทำจากไม้ไผ่ยาวประมาณ 1 เมตร โดยจะนำไม้ไผ่มาทะลวงข้อเฉพาะส่วนหัวเท่านั้นที่ไม่ทะลวง ปี่จุมไม่เหมือนกับเครื่องดนตรีชนิดอื่นที่เป็นประเภทเป่าซึ่งใช้เป่ารวมกับการซอพื้นเมืองโดยเฉพาะ และเป็นเครื่องดนตรีชนิดเดียวที่มีอยู่เฉพาะ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนโดยปีแต่ละเล่มจะมีรูปเปลี่ยนระดับเสียงจำนวน 6 รูป และใช้ทองสำริดหรือโลหะอื่นทำเป็นลิ้นเพื่อเป่าให้เกิดเสียง ด้านประวัติเกี่ยวกับปี่จุม ประวัติกล่าวว่า มีเจ้าเมือง ๆ หนึ่งชอบเครื่องดนตรีทุกประเภทไม่ว่าจะเป็น ดีด สี ตี เป่า และได้ถำพินเกี่ยวกับเครื่องดนตรีชาวบ้าน และได้พบกับ หญิงหม้ายผู้มีปัญญา โดยให้ไปหาเครื่องดนตรีที่มีเสียงดังหญิงหม้ายกับลูกชายก็หาไม้ที่มีขนาดใหญ่เจาะให้กลวงแล้วหุ้มด้วยหนังทั้งสองด้าน และตีให้เกิดเสียงดัง (กลอง) เจ้าเมืองจึงหาวิธีให้หญิงหม้าย ไปหาเครื่องเป่า และในการนี้เองทำให้หญิงหม้ายนำไม้ไผ่รวกมาตัดโดยตัดเอาทั้งส่วนโคน (ส่วนเก้า) เรียกว่า ปี่แม่ ส่วนปลายที่อยู่ถัดมาเรียกว่า ปี่กลาง และส่วนปลายขึ้นมามีอีกเรียกว่า ปี่ก้อย จึงเป็นแม่บท ในการทำปี่จุม มาถึงปัจจุบัน

3.2 นักดนตรี

ช่างซอที่สังกัดกับแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เหลือไม่มากนัก เพราะบางคนก็เสียชีวิต บางคนก็ลาออกบ้าง เปลี่ยนอาชีพบ้าง จึงทำให้ปัจจุบันแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ มีช่างซอ ช่างซึง ช่างปี่ ดังนี้

ช่างซอ

1. นางบัวชุม	จันทรทิพย์
2. นายศรีมา	ไชยยา
3. นายสิงห์เดช	กันธิยะ
4. นายจำลอง	ปองรัก
5. นายศรียนต์	เมืองฝาง
6. นางปราณี	ดงกำ
7. นายนรินทร์	อินตะวงศ์
8. นายณัฐพล	อุทรโยธา
9. นางผ่องศรี	บุญตัน
10. น.ส.เจนจิรา	คำคำ
11. น.ส.วิไล	เมืองฝาง
12. นายชนะชน	ไชยวงศ์
13. นายภาณุมาศ	เด่นสะท้าน
14. นายชำนาญ	คำอินตะ

15. นายอุทัย แก้วเมืองมา

16. นางสาวอ้อมจันทร์

ช่างปี ช่างซึ่ง

1. นายตีบ ปูคา
2. นายสม สันสกฟ้า
3. นายดวงดี บุญเรืองยา
4. นายบุญทา เรือนรักเรา
5. นายอุทัย แก้วเมืองมา
6. นายป๋อง เมืองฝาง
7. นายชุม เมืองฝาง
8. นายวสันต์ แก้วเต้
9. นายบุญยิ่ง ก้นทะวงศ์
10. นายรัตนเทพ บุญยวง
11. นายสุวิทย์ ใจจุ่ม
12. นายถนอม แสงมณี
13. นายอุดม หลีตระกูล
14. นายวิบูลย์ ฝั้นเงิน
15. นายจตุพล แสนสมปาน
16. นายโหน่ง ดงถาษี
17. นายวิทวัส ธิโน
18. นายกวินท์ ดวงแก้ว
19. นายจิรภัทร ลือชัย

ช่างปี ช่างซึ่ง ของแม่บัวชุม จันทร์ทิพย์ ส่วนมากจะเป็นกลุ่มนักศึกษาผู้ที่มีความสนใจ ผู้ที่มีความสืบทอด รุ่นพ่อก็จะมีบ้าง แต่ส่วนมากนักดนตรีของแม่ครูบัวชุมจะเป็นนักศึกษา อยู่ตามสถาบันต่างๆ

3.3 โอกาสในการบรรเลง

โอกาสในการบรรเลงส่วนมากแม่ครูบัวชุมจะไปบรรเลงในงานมงคลต่างๆ เช่น งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ งานผ้าป่า งานกุฐิน งานปอยหลวง งานแต่งงาน งานวันกตัญญู (พ่อแม่เสียชีวิต) เป็นต้น

ภาพประกอบ 31 งานพิธีไหว้ครูขอ บ้านแม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์

ที่มา: ภาพถ่ายจากงานพิธีไหว้ครูขอ บ้านแม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทนต์. 2558.

4. ศึกษาการขับชอพื้นบ้านล้านนาของแม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์

4.1 ระเบียบวิธีการแสดงขับชอของแม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์ พิธีไหว้ครูขอ

การไหว้ครูก่อนการแสดง ช่างชอทุกคนเมื่อไปขับชอในงานต่าง ๆ ต้องมีการทำพิธีไหว้ครูก่อนการแสดง สิ่งที่ต้องเตรียมนั้น คือ ชันตั้ง หรือ ชันครู ประกอบไปด้วย

1. สวยดอก (กรวยดอกไม้) 8 สวย
2. หมากพลู 8 สวย เหล้า 1 ขวด
3. บุหรี่ 1 ซอง น้ำสั้มปอย 1 ก๊อก (แก้วใบเล็ก)
4. ห่อข้าวของจิปาตะ (พริก เกลือ ขมิ้น ตะไคร้)
5. ผ้าขาว ผ้าแดง
6. ควัก (กระทง) ใส่ข้าวเปลือก ข้าวสารอย่างละ 1 ควัก
7. เงิน 72 บาท หมาก 1 หวี
8. เสื่อ และหมอน

การทำพิธีไหว้ครูมีจุดประสงค์เพื่อขมาลาโทษคุณครูขอให้คุณครูได้ปกปักรักษาคุ้มครองช่วงสอบ และขอให้โชคดีด้วยอาหารที่ค้มคาย มีไหวพริบปฏิภาณดีเป็นการแสดงความเคารพนับถือครูที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้

ภาพประกอบ 32 ชั้นตั้ง หรือชั้นครู

ที่มา: ภาพถ่ายจากบ้านแม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทาดัน. 2559.

ชั้นตั้ง หรือชั้นครู (ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า ก้วย) ซึ่งทั้งหมดนี้เรียกว่า 1 ชั้นตั้ง ดังนั้นเจ้าภาพจะต้องจัดชุดชั้นตั้งจำนวน 2 ชุด เพราะช่วงสอบ และหญิงจะใช้ชั้นตั้งแยก คนละชุด และข้าวของบางอย่างนี้ช่วงสอบแต่ละคนอาจกำหนดมาไม่เหมือนกัน (อรพิน ลือพันธ์, บทสัมภาษณ์ 24 มิถุนายน 2541, บัวซอน เมืองพร้าว) เมื่อเจ้าภาพเตรียมชั้นตั้งเรียบร้อยแล้วนำมาวางไว้บนผามเมื่อช่วงสอบมาถึงจึงได้ทำพิธีไหว้ครูเพื่อขอขมาลาโทษครูขอให้ครูได้ปกปักรักษาคุ้มครองตัวช่วงสอบและขอให้โชคดีด้วยอาหารที่ค้มคาย มีไหวพริบปฏิภาณดีเป็นการแสดงความเคารพนับถือครูที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ ซึ่งช่วงสอบบางคู่อาจทำพิธีนี้ในช่วงที่พักหรือปลงในช่วงแรกก็ได้ และเมื่อการสอบจบลงช่วงสอบชายหญิงบางคู่อาจแลกสวดยดอกไม้คนละเท่าๆ กันด้วย มีความเชื่อว่าเมื่อใดที่มาขอคู่กัน จะทำให้ขอเข้ากันได้โดยไม่ติดขัด และอาจเป็นคู่ที่ ผู้คนนิยมชมชอบ มีชื่อเสียงด้วยกันต่อไป

นอกจากมีการแลกสวดยระหว่างคู่ถ้อยด้วยกันแล้วช่วงสอบจะนำสวดยบางส่วนนั้นกลับมาถวายครู ของตนบนหิ้งที่บ้านเพื่อเป็นการบูชาคารวะครู และบางครั้งพบว่าเมื่อช่วงสอบๆ จบลงทำพิธีไหว้ครูหรือ แลกสวดยต่อกันเสร็จสิ้นแล้วชาวบ้านหรือผู้ฟังบางคนจะเข้ามาขอสวดยที่อยู่ใน “ก้วย” จาก

ช่างซอที่ตน ชื่นชอบเพื่อนำกลับไปให้ลูกหลานของตนเพราะเชื่อว่าจะได้มีไหวพริบปฏิภาณความจำดีมีคารม คมคายเหมือนกับช่างซอซึ่งช่างซอที่ชาวบ้านไปขอแบ่งสวายนี่มักเป็นช่างซอระดับพ่อครูแม่ครูที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันดี และตัวช่างซอเองนั้น ก็ยินดี แบ่งสวядังกล่าว ให้แก่ผู้ที่มาเช่นกัน

ภาพประกอบ 33 พิธีไหว้ครูซอ ของแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ จะจัดเดือน9 (เมือง) ของทุกปี เดือนมิถุนายน

ที่มา: ภาพถ่ายจากงานพิธีไหว้ครูซอ บ้านแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทาทัน. 2559.

ภาพประกอบ 34 บรรดาลูกศิษย์ของแม่ครูบัวชุม ช่วยกันเตรียมของใส่ขันตั้ง ขันครูขอ

ที่มา: ภาพถ่ายจากงานพิธีไหว้ครูขอ บ้านแม่ครูบัวชุม จันทบุรี ทัพย์ ถ่ายโดยพรชนก
สุทนต์. 2559.

ภาพประกอบ 35 ขันตั้งครูขอทุกคนจัดเตรียมของตัวเอง เพื่อเป็นการขอขมาลาโทษครูขอให้ครูได้
ปกปักคุ้มครองตัวช่างขอทุกคน

ที่มา: ภาพถ่ายจากงานพิธีไหว้ครูขอ บ้านแม่ครูบัวชุม จันทบุรี ทัพย์ ถ่ายโดยพรชนก
สุทนต์. 2559.

ภาพประกอบ 36 ชาวบ้านใกล้เคียงและลูกศิษย์ของแม่ครูบัวชุม ช่วยกันเตรียมของที่จะทำพิธีไหว้ครูขอ

ที่มา: ภาพถ่ายจากงานพิธีไหว้ครูขอ บ้านแม่ครูบัวชุม จันทบุรี 2558,

ภาพประกอบ 37 งานพิธีไหว้ครูขอ บ้านแม่ครูบัวชุม จันทบุรี

ที่มา: ภาพถ่ายจากงานพิธีไหว้ครูขอ บ้านแม่ครูบัวชุม จันทบุรี 2559.

การกิน อ้อผญา

- การกิน อ้อผญา คือ พิธีกรรมของคนล้านนา เมื่อจะมีการเรียนวิชาคาถาอาคม หรือเรียนวิชาการต่าง ๆ จะมีการกินอ้อผญา เพื่อให้บังเกิดสติปัญญาและความจำในการเรียนวิชานั้น

ต้นอ้อ ต้นไม้ที่ชอบขึ้นในพื้นที่ชื้นแฉะ ลำต้น เป็นปล้องแข็ง ใบเรียวยาวเหมือนต้นแขมหรือหญ้าคา มีดอกสีขาว เวลาบานจะเป็นปุยนุ่มแผ่กระจายสวยงาม แพร่พันธุ์และแตกกอได้ง่าย ตายยาก

คำว่า อ้อ อ่องอ้อ เป็นคำที่หมายถึง สติปัญญา มั่นสมอง

การทำอ้อผญานั้นมีวิธีดังนี้

1. นำต้นอ้อหลวงที่ขึ้นตามแม่น้ำนำมาตัดเป็นปล้อง ให้มีความยาว เท่ากับ 1 นิ้วมือนิ้วกลางของศิษย์ที่จะกินอ้อผญา หรือประมาณ 5-6 นิ้ว
2. เทน้ำผึ้งลงในขันหรือถ้วย จากนั้นท่านผู้เป็นอาจารย์จะร่ายคาถา เสกลงในน้ำผึ้ง เรียกวมนตร์น้ำผึ้ง กรอกน้ำผึ้งบรรจุในกระบอกอ้อ ให้ศิษย์ดื่มน้ำผึ้งจากกระบอกอ้อนั้น
3. เมื่อดื่มน้ำผึ้งจนหมดแล้วอาจารย์จึงให้ลูกศิษย์บีบ หรือขบกระบอกอ้อจนแตกแล้วโยนที่ทางด้านหลังข้ามศีรษะไป การขบอ้อให้แตกนั้นหมายถึงการทำให้ปัญญาแตกฉาน

การกินอ้อมีอยู่ 4 อย่างด้วยกัน ได้แก่

1. อ้อผญา กินเพื่อให้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด
2. อ้อ มหาเสน่ห์ กินแล้วมีเสน่ห์ ถูกตาต้องใจผู้คนพบเห็น ทำให้มีอำนาจในตัวเอง มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า อ้ออำนาจ
3. อ้อจำ หรือ อ้ออาจินจำ เมื่อกินแล้วทำให้มีความจำเป็นเลิศ ไม่หลงลืม
4. อ้อพูด หรือ อ้อเว้า เป็นเรื่องเกี่ยวกับวาทศิลป์ มีสำนวน การมคมคาย พูดเก่ง พูดคล้อง ฟังแล้วชวนประทับใจ

ตำราอ้อปัญญา จากปัสาดำราเดิม ของดีป่าแกสืบไว้เมื่อนักแก

ให้ตั้งขันครูแล้วไปเอาไม้อ้อมาปล้องหนึ่งปล้องที่ตรงไม่อยู่ใต้ต้นไม้หรือสะพาน บอกกล่าวให้ตีเสี้ยก่อนตัดอ้อให้ยาวเท่ากับสามข้อมือนิ้วกลางของผู้ที่จะกินใส่น้ำผึ้งลงไป เชิญครูอ้อมาลงเสเสกด้วยคาถาอ้อปัญญา ๓ จบแล้วเอาน้ำผึ้งในกระบอกอ้อกิน กินหมดแล้วขบอ้อให้แตก แล้วขว้างรบอ้อข้ามหัวไปตกทางด้านหลังจะรำเรียนอะไร ก็จะมีปัญญาดีนักแล จะเป็นนักเพลง นักกลอนก็มีปัญญาปฏิภาณอันลึกซึ้งและรักใคร่แก่คนทั้งหลาย

คาถาค่ายอ้อคุณขันอ้อปัญญา แบบที่หนึ่ง

สาธุ โอกาสะ ผู้ข้าขอยอขึ้นพระพุทธรูป ขอเชิญอ้อทั้งร้อยแปดเป็นแก้ว เทียนรูปหอมมาลาเชิญอ้อเจ้าลงมาผู้ข้าขอขึ้นดาแต่ไว้ เชิญอ้อให้ท่องอาสัพพะัญญขอให้อ้อผู้ข้าได้โปรดสัตว์ในชมพู

มนุษย์โลก หื้อพันโอะมะสงสารถึงเนรพานเป็นที่แล้ว ขอเชิญอ้อแก้ววงศ์งาม นาโคหื้อมาสอนตนตัว หัวคิงแห่งข้าอ้อตัวหนึ่งชื่อว่า ยะอังอ้อตัวหนึ่งชื่อว่า สะอังอิ อ้อทั้งหลาย ห้าพระองค์นี้จึ่งเสด็จเข้ามา อยู่ในตนตัวหัวคิงแห่งข้าโอมพุทธรปัญญา ธรรมะปัญญาสังฆะปัญญา พุทธา สวาหุม ฯ

สิทธิการียะยันตุ ยันตุ ข้าไห้วแก้ว ยอดเจติย์ ขอเชิญเจ้ายอด อิตถิ ปัญญาติอยู่เมืองฟ้า ลง มาขี่ม้าและเกวียนคำขออัญเชิญเจ้าแก้ว วังวอน วังวอน คิงเจ้าอ่อนเพียงดั่งคำแดงขออัญเชิญเจ้าลง มา แก้วงลีลาข้างกำขาขออัญเชิญเจ้าลงมาแก้วงลีลา ข้างกำซ้าย กันว่าผู้ข้าได้ปากเจ้าปัญญาไหล ออกมาสนสน ในเมืองคนปมีไผ่เยียบเทียบเจ้าได้ขออัญเชิญเจ้าลงมาสวดไว้ปานธรรมไชย ปัญญาไว ไหลออกมาแจ้ว ๆ เป็นดั่งน้ำบ่อแก้วแผ่นธรณีขออัญเชิญเจ้าปัญญาดี ลับปัญญาหื้อแม่น กันผู้ข้าใด แล้ว ขออย่าลืมโอมสวาหุมติด

โอมพุทโธ สวาหุมติดพญาระถัง พญารัตตะนัง พญาโสภาจิตติจิตตัง สหพันธะนังสหสิทธิ สวาหุมอ่องสุระสะตี่ตะวาตัสสะมะมะ ปิยัง มหาลากัง สัพพะกากลัง สัพพะพญานัง ราชอาทิตย์ปริสะ มะมะปิยังมหาลากัง สัพพะมะทิ เอหิเอหิ สวาหุม

อ่องสุระตี่เทวีสุริยาเทวี จันทราเทวี มะโนपालะเทวี จิตตะเทวี ปุสะเทวี สุตะกะเทวีรักษะเทวี กันทะกะเทวี วิทยามะจาลีเทวีนาคะเทวี สุนันตะเทวี โสโนจิตตัง สวาหุม

โอมนางคำหยาดผู้นองเตียวเมือง โอมนางคำเหลืองเตียวบ้าน เป็นสัตว์สิงห์ช้าง ออกไพร วัลย์พ่อครูก็กรูบ้านเราพ่อครูเก้าผู้แม่นเสียงสลาบถึงกรู ครูเก้ากรูว่า คุณฟ้าหนีบสนสนผีและคนขี่ ข้างงาเอก ปัจเวกขี่ช้างพลาย พระนารายณ์ขี่ช้างน้ำออกจากถ้ำกวัดแก้ววงว คนว่าความใด หื้อว ความนั้น ออกเสียงผายดูคนทั้งหลายหัวใจคลี่เหมือนดอกบัวบาน หัวใจหวานเหมือนดั่งน้ำผึ้ง

โอมสัพพะโภณโตมาสวาหุม กะชะคะชะรัง นะพุทัง อ้อลำจิตตัง นะธัมมัง อ้อลำจิตตัง นะสังฆังอ้อลำจิตตัง อุมะอุทังนะนิณฺดูวันจะ มะอะยัง วิชานัญจะ สะติสัมปะติ มะโหสถโก ทิฆาปัญโญปัญญาปักกะสัตตะริโตตุตฺสสะปะวะเร ธัมโมจะนะสังเต ละอะธิกโก เทโวกัตตะปัง เทโว รักษะมังสะถะมหมังคลัง สุตัง เกสุสะวะสัง เกรัญญาเยเป ทะยาปุโสสะติยาติ ระกะหิ ตะติตุง พุทัง

ภาพประกอบ 38 พิธีกินอ้อผญา

ที่มา: ภาพถ่ายจากงานพิธีไหว้ครูซอ บ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุหาตัน. 2559.

อ้อผญา ความเชื่อติงามของคนเมือง

พิธี กินอ้อ เป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อว่า ใครก็ตามที่ได้ผ่านพิธีกินอ้อแล้วจะทำให้ความจำดีขึ้น และเรียนหนังสือเก่ง คำว่า อ้อ อ่องอ้อ เป็นคำที่หมายถึง สติปัญญา มั่นสมอง อีกความหมายหนึ่งหมายถึง ต้นไม้ที่ชอบขึ้นในพื้นที่ชื้นแฉะ ลำต้น เป็นปล้องแข็ง ใบเรียวยาวเหมือนต้นแขมหรือหญ้าคา มีดอกสีขาว เวลาบานจะเป็นปุยนุ่มแผ่กระจายสวยงาม แพร่พันธุ์และแตกกอได้ง่าย ตายยาก ง่าย คือ ช่าง หมายถึง ผู้มีความเชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ เช่น ช่างซอ หมายถึงผู้มีความเชี่ยวชาญในการขับซอ ซึ่งเป็นศิลปะ พื้นบ้านอย่างหนึ่งของชาวล้านนา

ในสมัยก่อนผู้ที่จะเป็นช่างซอนอกจาก จะเสียงดีแล้ว ต้องเป็นคนฉลาดมีปฏิภาณไหวพริบ สามารถ ตอบโต้คารมกับช่างซออีกฝ่ายหนึ่งได้ บุคคลที่ช่างซอ เคารพนับถือมากที่สุดคือพ่อครูหรือแม่ครู ผู้ที่อบรมสั่งสอน ให้ความรู้ วิชาเกี่ยวกับซอ ลูกศิษย์ของพ่อครูทุกคนต้องผ่านการกินอ้อ โดยพ่อครูจะนำต้นอ้อหลวงที่ขึ้นตามแม่น้ำนำมาตัดเป็นปล้อง ให้มีความยาว เท่ากับ 1 นิ้วมือของศิษย์หรือประมาณ 5-6 นิ้ว เทน้ำผึ้งลงในขันหรือถ้วย จากนั้นพ่อครูจะร่ายคาถา เสกลงในน้ำผึ้ง เรียกวมนตร์น้ำผึ้ง กรอกน้ำผึ้งบรรจุในกระบอกอ้อ ให้ศิษย์ดื่มน้ำผึ้งจากกระบอกอ้อนั้น เมื่อดื่มแล้วให้หมดแล้วพ่อครู จึงให้ลูกศิษย์บิบ หรือขบกระบอกอ้อจนแตกแล้วโยนทิ้งทางด้านหลังข้ามศีรษะไป เครื่องที่ใช้ประกอบพิธีนอกจากมีน้ำผึ้งและอ้อเป็นอุปกรณ์สำคัญแล้ว ยังต้องมีดอกไม้ รูปเทียน 8 คู่ และคำ ยกครูจำนวน 36 บาท การกินอ้อมีอยู่ 4 อย่างด้วยกัน และผู้ที่เป็ช่างซอจะต้องกินครบทั้งหมด ได้แก่ อ้อผญา กินเพื่อให้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด อ้อมหาเสน่ห์ กินแล้วมีเสน่ห์ ถูกตาต้อง

ใจผู้คนพบเห็น ทำให้มีอำนาจในตัวเอง มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า อ้ออำนาจ อ้อจำ หรือ อ้ออาจณจำ เมื่อกินแล้วทำให้มีความจำเป็นเลิศ ไม่หลงลืม อ้อพูด หรือ อ้อว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับวาทีศิลป์ มีสำนวนการมคมคาย พูดเก่ง พูดคล่อง ฟังแล้วชวนประทับใจ

โดยเฉพาะช่วงปีใหม่เมืองในวันพญาวัน (วันที่ 15 เมษายน) หากไม่ใช่ในช่วงสงกรานต์จะทำพิธีในวัน พุทธศักราช ซึ่งถือว่าเป็นวันครู พ่อแม่จะทำสวดดอกไม้ (กรวยดอกไม้) รูปเทียนไปยังบ้านพ่อครู พิธีการก็จะทำเช่นเดียวกันกับการกินอ้อของช่างชอลูกศิษย์พ่อครู การกินอ้อเป็นการเสริมสร้างภูมิพลังทางด้านจิตใจให้มีความเชื่อมั่นในความสามารถด้านสติปัญญาและความสามารถในการในตนเอง มีครูผู้ให้กำลังใจอยู่กับตนเสมอ มนุษย์มีศักยภาพในตนเองเพียงพอสำหรับการสร้างสรรค์สิ่งงดงามได้มากมาย หากไม่ปิดกั้นความเชื่อมั่น ทางออกสู่ความสำเร็จในชีวิต ดังนั้น การกินอ้อพิธีกรรมต่อย้ำความมั่นใจ จึงอยู่คู่วิถีชีวิตผู้คนตลอดมา

ภาพประกอบ 39 แม่บัวชุม จันทรทิพย์ ขับซอในงานปอยหลวง

ที่มา: ภาพถ่ายจากงานปอยหลวงบ้านร่องส้มป่อย ถ่ายโดยพรชนก สุทนต์. 2558.

4.2 วิธีการขับชอพื้นบ้านล้านนาของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์

ศึกษาจำนวน 6 เพลง ได้แก่

ทำนองตั้งเชียงใหม่

ทำนองตั้งเชียงใหม่ เป็นทำนองที่ใช้ชอเป็นทำนองแรก ในการชอที่เป็นทางการ นิยมชอใน จังหวัดเชียงใหม่จึงมีชื่อว่า “ตั้งเชียงใหม่” ทำนองนี้ใช้ชอเริ่มเรื่อง ชอทักทาย หรือเป็นการสวัสดิทาน ผู้ชมลักษณะการประพันธ์ในแต่ละวรรคแม่ครูบัวชุมประพันธ์ไว้ประมาณ 6 -15 พยางค์ มีการใช้ สัมผัสที่ไม่แน่นอนตายตัว รูปแบบการชอนั้นเป็นการร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิงสลับกัน ชอ ตั้งเชียงใหม่เป็นเอกลักษณ์ของเชียงใหม่โดยตรง ก่อนที่จะทำนองอื่น ต้องตั้งเชียงใหม่ก่อน เรียกว่า ชอก่อนขึ้นครุเป็นคำนำของกลอนชอ เพลงต่างๆ ซึ่งมีเนื้อหาที่ยาวกว่าทำนองอื่นๆ ต้องทำให้ได้ ใจความด้วยความไพเราะทั้งทำนองและคำร้อง

ตัวอย่าง บทประพันธ์ชอพื้นเมือง ทำนองตั้งเชียงใหม่ (ชอเรื่องกำรตาน)

หลอน...มนุษย์ทุกคนถือกำเนิดมา	พิตดา มารดำ เป็นผู้ให้กำเนิด
แต่นักจิตวิญญาณมีความคิดประเสริฐ	พระสงฆ์มาเกิดในโลกสงสาร
ห้องแก้ว...ภาระหน้าที่ของมนุษย์ มะนา	ดีได้เกิดมาเพราะมีกรรมวิบาก
เป็นห้อมมาสร้างบุญ บ่ใจห้อมมาสร้างบาป	ห้อมใจสะอาดบ่มีมลทิน
โลก โกรธ หลง ห้อมปองเหี้ยเตอะ	มันตึงกุ่มเปอเลอะมอกอยู่มอกกิน
กอนขี้โลกขี้ล่าย ตึงตื้นาดีดิน	เมาห้วงทรัพย์สินเพื้ออยู่คิงปอจะม้วย
กอนว่าถึงคราวยชราร่วงโรย บ่ได้หยังไปโดยเน้อท่านดังหลาย.....	
จอนถั่วย...สมัยยังคนเมากังวลเรื่องทรัพย์	งานวางานวัดเกือบบ่ได้ใส่ใจ
เป็นฟ้งเป็นหีบรีบเร่งเร็วไว	ขยันขนขวายหาเงินเข้าบ้าน
ซ้อไฮไถนาเป็นที่ทำกิน	เก็บทรัพย์เก็บสินฝากไว้หลายล้าน
บ่ได้จ้วยเลื่องงานเพือนจาวบ้าน	เมาเซาะสตาาง...มาตุน
กำตัวเก่ากินฟองเก็บฟองเซาะ	เพื้อละอ่อนใจยะผะกุน
ลูกเป็นลูกข้าลูกอี่ล้ามาลูน	บ่ได้ทำบุญเหมือนเป็นจาวบ้าน
จะนั้นแล้วกา...ปิ๊กไปปิ๊กมาบ่ได้หยังสักอย่าง	นี่แหล่นอ นั้นแหล่นาย...
นายมอญ...เงินลูกบ่เงินหลานเอามาใหม่	บ่เป็นตัวบ่เป็นใส่เวียนว้ายหัวหมุน
ซ้าคนลูกหลายได้ตึงอุมได้ตึงจุง	บ่ฮู้แผ้ววันบุญวันเข้าปะสา ลาพระเจ้า
กานัน กานาย มันน่าเสียดายเวลาบ่อยู่ดีเก่า	นี่แหล่นอ นั้นแหล่นาย...

ทำนอง ตั้งเชียงใหม่

เขิง... (ท่อนนำสำหรับขึ้นเพลง)

รม ซ ล – มซล ...ล..... ซ ล ดัล ซ ด.....ร
 ฟ ม ร ด ร ฟ ม ร ด ร ด ฟ ซ ร
 ม ร ด ร ด - ฟ...รฟ ซดัล ซ .. ด มฟ.....ซ.....ทลซ
 ซ..... ร ฟ ม ร

วรรคที่ 1

-- -- --	-- ฟ ม ร	-- -- -- ล	-- -- -- ร	-- ฟ ซ ล	ดัล ซ ร	-- ล -- ร	ด ร ม ซ
-- ม ร ม	ร ด ร ซ	-- -- ม ล	ซ ร ม ด	-- -- --	-- -- -- ซ	-- -- --	-- ล ซ ด
-- -- ซ ล	ท ล ซ ด	ซ ด ซ ล	ดัล ซ ฟ	ซ ร ม ด	ซ ด ซ ด	ซ ล ดัล	ซ ร ม ด
-- -- ซ ด	ซ ด – ท	-- ร -- ท	ร ท ล ซ	ร ม ร ท	ร ท ล ซ	ล ฟ ซ ล	ซ ม ร ร

วรรคที่ 2

ล ซ -- --	-- -- -- ด	-- ร ม ด	ซ ด ด ซ	-- ล ซ ฟ	-- -- ซ ล	ฟ ล ซ ซ	-- -- ร ม
-- -- ซ ล	ซ ม ร ด	-- -- --	-- ร ด ฟ	-- -- --	ซ ล ซ ฟ	ม ร ด ล	ดัล ซ ฟ
ม ร ด ร	ฟ ล ซ ฟ	-- -- ด ร	ม ร ด ล	-- -- ซ ล	ดัล ซ ม	ร ม ซ ล	ดัล ซ ม
ร ม ซ ล	ซ ม ร ร	ล ซ -- --	-- -- -- ซ	-- -- --	-- ม -- ฟ	ซ ฟ ม ด	ซ ล ซ ฟ
-- -- ด ร	ม ร ด ท	-- -- ร ท	ร ท ล ซ	ร ซ ล ซ	ฟ ม ร ด	-- -- ซ ด	ซ ด ซ ล
-- ซ -- ฟ	ซ ด ดัล ซ						

วรรคที่ 3

-- -- --	-- -- -- ดัล	-- ซ ท ดัล	ท ล ซ ฟ	ม ร ด ร	ม ฟ ซ ด	ซ ล ซ ดัล	ท ซ ท ฟ
ม ร ด ร	ม ฟ ซ ด	ซ ล ซ ดัล	ท ล ซ ฟ	ม ร ด ร	ม ซ ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ซ ท ดัล
-- -- ฟ ซ	ท ซ ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ซ ท ดัล	ซ ล ซ ดัล	รี้ ดัล ซ ล	-- ซ -- ฟ	ซ ล ฟ ซ
-- -- --	ฟ ซ ท ดัล	ท รี้ ท ดัล	ซ ท ล ซ	-- -- ฟ ม	ด ม ฟ ซ	-- -- ท ซ	ฟ ม ร ด

วรรคที่ 4

-- -- --	-- -- -- ฟ	-- -- -- ซ	-- -- ด ร	-- -- --	-- ล -- ร	ด ร ฟ ล	ซ ฟ ล ซ
-- -- ฟ ร	ด ร ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ม ร ด	-- ร ด ซ	ท ซ ม ฟ	-- ซ ท ซ	ฟ ซ ท ดัล
-- -- --	-- -- ซ ล	-- ซ -- ฟ	ซ ล ฟ ซ				

วรรคที่ 5

-- -- -- ฟ	-- ช ล ด	-- -- ช ล	ช ม ร ช	-- -- -- --	-- -- -- ด	-- ร ม ด	ช ด ด ช
ท ช ฟ ม	ร ม ฟ ช	-- -- ท ช	ฟ ม ร ด				

วรรคที่ 6

-- -- -- --	-- -- -- ฟ	-- -- -- --	-- -- ช ฟ	ร ฟ ช ฟ	ร ฟ ช ร	-- -- -- --	-- ล -- ร
ด ร ฟ ล	ช ฟ ล ช	-- -- ฟ ช	ล ช ฟ ร	-- ล -- ร	ด ร ฟ ช	ล ช ฟ ร	ด ร ฟ ช
ล ช ฟ ช	ท ช ดํ ท	-- -- -- --	-- -- -- ฟ	-- -- -- --	-- -- ช ท	-- -- -- ฟ	-- -- ช ท
-- ล ดํ ช	ล ช ฟ ร	-- -- -- --	ด ร ฟ ช	-- ล ดํ ช	ล ช ฟ ร	-- -- ด ร	ฟ ช ล ด
-- -- ช ล	ช ฟ ล ช						

วรรคที่ 7

-- -- -- --	-- -- -- ดํ	-- ช ท ดํ	ท ล ช ฟ	ม ร ด ร	ม ฟ ช ด	ช ล ช ดํ	ท ช ท ฟ
ม ร ด ร	ม ฟ ช ด	ช ล ช ดํ	ท ล ช ฟ	ม ร ด ร	ม ช ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ช ท ดํ
-- -- ฟ ช	ท ช ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ช ท ดํ	ช ล ช ดํ	รํ ดํ ช ล	-- ช -- ฟ	ช ล ฟ ช
-- -- -- --	ฟ ช ท ดํ	ท รํ ท ดํ	ช ท ล ช	-- -- ฟ ม	ด ม ฟ ช	-- -- ท ช	ฟ ม ร ด

วรรคที่ 8

-- -- -- --	-- -- -- ฟ	-- -- -- ช	-- -- ด ร	-- -- -- --	-- ล -- ร	ด ร ฟ ล	ช ฟ ล ช
-- -- ฟ ร	ด ร ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ม ร ด	-- ร ด ช	ท ช ม ฟ	-- ช ท ช	ฟ ช ท ดํ
-- -- -- --	-- -- ช ล	-- ช -- ฟ	ช ล ฟ ช				

วรรคที่ 9

-- -- -- --	-- -- -- ดํ	-- ช ท ดํ	ท ล ช ฟ	ม ร ด ร	ม ฟ ช ด	ช ล ช ดํ	ท ช ท ฟ
ม ร ด ร	ม ฟ ช ด	ช ล ช ดํ	ท ล ช ฟ	ม ร ด ร	ม ช ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ช ท ดํ
-- -- ฟ ช	ท ช ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ช ท ดํ	ช ล ช ดํ	รํ ดํ ช ล	-- ช -- ฟ	ช ล ฟ ช
-- -- -- --	ฟ ช ท ดํ	ท รํ ท ดํ	ช ท ล ช	-- -- ฟ ม	ด ม ฟ ช	-- -- ท ช	ฟ ม ร ด

วรรคที่ 10 (ใช้ขึ้นต้นเที่ยวกลับ แทนท่อนที่ 1)

-- -- -- --	-- -- -- ซ	-- -- -- --	-- ฟ ม ด	-- -- -- ซ	-- -- ท ด	ท รื ท ด	ซ ท ล ซ
-- -- ฟ ม	ร ม ฟ ซ	ด ซ ท ซ	ฟ ม ร ด	-- ร ด ซ	ท ซ ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ซ ท ด
ซ ล ซ ด	รื ด ซ ล	-- ซ -- ฟ	ซ ล ฟ ซ				

***หมายเหตุ**

กลับต้นใช้ท่อนที่ 10 ขึ้นต้นแทนท่อนที่ 1 แล้วต่อด้วยท่อนที่ 2 ตามลำดับ จนถึงท่อนที่ 5 แล้ว กล้ายอกทำนองจะปู

- ในแต่ละวรรคประพันธ์ไว้ประมาณ 5 – 10 พยางค์ และการแบ่งวรรคคำ ของทำนองตั้งเชียงใหม่ มีลักษณะการแบ่งคำขอตามจังหวะการขอในแต่ละวรรคแบ่งออกเป็น ส่วนแรก 4 พยางค์ และส่วนหลัง 5 พยางค์ ซึ่งเป็นการแบ่งที่ใช้มากที่สุดในการทำนองนี้
- รูปแบบเฉพาะของทำนองตั้งเชียงใหม่มีลักษณะคำการประพันธ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ “นาย” “เนอเจ้า” “หลอน” ซึ่งเป็นคำขึ้นต้น ส่วนทำนองลงท้ายหรือทำนองจบ คือ “นี้แหละนอนนั้นแหละนา”

การศึกษาวิธีการและกลวิธีในการขับซอพื้นบ้าน ทำนองตั้งเชียงใหม่ ดังต่อไปนี้

- A = กำนเปล่งเสียง
- B = กำนลักไก่
- C = กำนใจหางเสียง
- D = กำนแบ่งเสียง
- E = กำนแบ่งก่า
- F = กำนด้อมเสียง

เชิง... (ท่อนนำสำหรับขึ้นเพลง)

รม ซ ล – มซล ...ล..... ซ ล ดัล ซ ด.....ร.....
 ฟ ม ร ด ร ฟ ม ร ด ร ด ฟ ซ ร ม ร ด
 ร ด - ฟ...รฟ ซดัล ซ .. ด มฟ.....ซ.....ทลซ
 ซ..... ร ฟ ม ร

วรรคที่ 1

-- -- -- --	-- ฟ ม ร	-- -- -- ล	-- -- -- ร	-- ฟ ซ ล	ดัล ซ ร	-- ล -- ร	ด ร ม ซ
	A						C
-- ม ร ม	ร ด ร ซ	-- -- ม ล	ซ ร ม ด	-- -- -- --	-- -- -- ซ	-- -- -- --	-- ล ซ ด
	D						
-- -- ซ ล	ท ล ซ ด	ซ ด ซ ล	ดัล ซ ฟ	ซ ร ม ด	ซ ด ซ ด	ซ ล ดัล	ซ ร ม ด
							E
-- -- ซ ด	ซ ด – ท	-- ร -- ท	ร ท ล ซ	ร ม ร ท	ร ท ล ซ	ล ฟ ซ ล	ซ ม ร ร

วรรคที่ 2

ล ซ -- --	-- -- -- ด	-- ร ม ด	ซ ด ด ซ	-- ล ซ ฟ	-- -- ซ ล	ฟ ล ซ ซ	-- -- ร ม
							F
-- -- ซ ล	ซ ม ร ด	-- -- -- --	-- ร ด ฟ	-- -- -- --	ซ ล ซ ฟ	ม ร ด ล	ดัล ซ ฟ
A							
ม ร ด ร	ฟ ล ซ ฟ	-- -- ด ร	ม ร ด ล	-- -- ซ ล	ดัล ซ ม	ร ม ซ ล	ดัล ซ ม
							D
ร ม ซ ล	ซ ม ร ร	ล ซ -- --	-- -- -- ซ	-- -- -- --	-- ม -- ฟ	ซ ฟ ม ด	ซ ล ซ ฟ
-- -- ด ร	ม ร ด ท	-- -- ร ท	ร ท ล ซ	ร ซ ล ซ	ฟ ม ร ด	-- -- ซ ด	ซ ด ซ ล
				B			
-- ซ -- ฟ	ซ ด ดัล ซ						

วรรคที่ 3

-- -- -- --	-- -- -- ตั้	-- ช ท ตั้	ท ล ช ฟ	ม ร ด ร	ม ฟ ช ด	ช ล ช ตั้	ท ช ท ฟ
	C						E
ม ร ด ร	ม ฟ ช ด	ช ล ช ตั้	ท ล ช ฟ	ม ร ด ร	ม ช ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ช ท ตั้
-- -- ฟ ช	ท ช ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ช ท ตั้	ช ล ช ตั้	รื้ ตั้ ช ล	-- ช -- ฟ	ช ล ฟ ช
				B			
-- -- -- --	ฟ ช ท ตั้	ท รื้ ท ตั้	ช ท ล ช	-- -- ฟ ม	ด ม ฟ ช	-- -- ท ช	ฟ ม ร ด
							A

วรรคที่ 4

-- -- -- --	-- -- -- ฟ	-- -- -- ช	-- -- ด ร	-- -- -- --	-- ล -- ร	ด ร ฟ ล	ช ฟ ล ช
	B						
-- -- ฟ ร	ด ร ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ม ร ด	-- ร ด ช	ท ช ม ฟ	-- ช ท ช	ฟ ช ท ตั้
							E
-- -- -- --	-- -- ช ล	-- ช -- ฟ	ช ล ฟ ช				

วรรคที่ 5

-- -- -- ฟ	-- ช ล ด	-- -- ช ล	ช ม ร ช	-- -- -- --	-- -- -- ด	-- ร ม ด	ช ด ด ช
							F
ท ช ฟ ม	ร ม ฟ ช	-- -- ท ช	ฟ ม ร ด				

วรรณคดี 6

-- -- -- --	-- -- -- ฟ	-- -- -- --	-- -- ช ฟ	ร ฟ ช ฟ	ร ฟ ช ร	-- -- -- --	-- ล -- ร
							B
ด ร ฟ ล	ช ฟ ล ช	-- -- ฟ ช	ล ช ฟ ร	-- ล -- ร	ด ร ฟ ช	ล ช ฟ ร	ด ร ฟ ช
C							
ล ช ฟ ช	ท ช ตั ท	-- -- -- --	-- -- -- ฟ	-- -- -- --	-- -- ช ท	-- -- -- ฟ	-- -- ช ท
-- ล ตั ช	ล ช ฟ ร	-- -- -- --	ด ร ฟ ช	-- ล ตั ช	ล ช ฟ ร	-- -- ด ร	ฟ ช ล ด
					E		
-- -- ช ล	ช ฟ ล ช						

วรรณคดี 7

-- -- -- --	-- -- -- ตั	-- ช ท ตั	ท ล ช ฟ	ม ร ด ร	ม ฟ ช ด	ช ล ช ตั	ท ช ท ฟ
							C
ม ร ด ร	ม ฟ ช ด	ช ล ช ตั	ท ล ช ฟ	ม ร ด ร	ม ช ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ช ท ตั
B							
-- -- ฟ ช	ท ช ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ช ท ตั	ช ล ช ตั	ร ตั ช ล	-- ช -- ฟ	ช ล ฟ ช
-- -- -- --	ฟ ช ท ตั	ท ร ตั	ช ท ล ช	-- -- ฟ ม	ด ม ฟ ช	-- -- ท ช	ฟ ม ร ด
		C					

วรรณคดี 8

-- -- -- --	-- -- -- ฟ	-- -- -- ช	-- -- ด ร	-- -- -- --	-- ล -- ร	ด ร ฟ ล	ช ฟ ล ช
	A						
-- -- ฟ ร	ด ร ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ม ร ด	-- ร ด ช	ท ช ม ฟ	-- ช ท ช	ฟ ช ท ตั
-- -- -- --	-- -- ช ล	-- ช -- ฟ	ช ล ฟ ช				
			C				

วรรคที่ 9

-- -- -- --	-- -- -- --	-- ช ท ด	ท ล ช ฟ	ม ร ด ร	ม ฟ ช ด	ช ล ช ด	ท ช ท ฟ
							D
ม ร ด ร	ม ฟ ช ด	ช ล ช ด	ท ล ช ฟ	ม ร ด ร	ม ช ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ช ท ด
			E				
-- -- ฟ ช	ท ช ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ช ท ด	ช ล ช ด	ร ด ช ล	-- ช -- ฟ	ช ล ฟ ช
-- -- -- --	ฟ ช ท ด	ท ร ท ด	ช ท ล ช	-- -- ฟ ม	ด ม ฟ ช	-- -- ท ช	ฟ ม ร ด
							F

วรรคที่ 10 (ใช้ขึ้นต้นเกี่ยวกลับ แทนท่อนที่ 1)

-- -- -- --	-- -- -- --	-- -- -- --	-- ฟ ม ด	-- -- -- --	-- -- ท ด	ท ร ท ด	ช ท ล ช
-- -- ฟ ม	ร ม ฟ ช	ด ช ท ช	ฟ ม ร ด	-- ร ด ช	ท ช ม ฟ	ด ช ท ช	ฟ ช ท ด
ช ล ช ด	ร ด ช ล	-- ช -- ฟ	ช ล ฟ ช				

ทำนองจะปู้

ทำนองจะปู้ หรือชาวปู้ (อ่านว่าจาวปู้) มีความเชื่อกันว่าเป็นทำนองของชาวเมืองปฐมนานประเทศพม่า ซึ่งได้อพยพเข้ามาอยู่ในล้านนาช่วงขอสทางล้านนาจึงได้นำทำนองนี้มาดัดแปลงให้เข้ากับการขับชอของตน จึงให้ชื่อทำนองตามชื่อเจ้าของเดิม คือ “จะปู้” หรือ “ชาวปู้” ซึ่งเป็นทำนอง ที่นุ่มนวลอ่อนหวาน มีความไพเราะทำให้เป็นทำนองที่นิยมกันมากใช้สอดต่อจากทำนองตั้งเชียงใหม่ทุกครั้งใช้โต้ตอบกันระหว่าง “คู่ถ้อง” เป็นทำนองที่ช่วงชอเชียงใหม่ ลำพูน นิยมชอเพื่อเป็นบทเจรจาโต้ตอบ กันระหว่างช่วงชอชายหญิง หรือบอกเล่า เรื่องราวต่างๆไป ลักษณะการประพันธ์ทำนอง จะปู้ในแต่ละวรรคแม่ครูบัวชุมประพันธ์ไว้ วรรคละประมาณ 8 - 11 พยางค์ มีการใช้สัมผัสที่ไม่แน่นอนตายตัว ลักษณะการชอเป็นการร้องโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิงสลับกัน

ตัวอย่าง บทประพันธ์ชอพื้นเมืองทำนองจะปู้ (ชอเรื่องกำรตาน)

(ฮับ)วันนี้มาหันทวงงานป็น้อง	ป้อเฒ่าแม่หม่อนปากันมาจาดหลาย
จ่างชอมาหันทนตั้นตั้นใจ	หันทคนมาหลายกันหวานตานด้อม
ทำนเจ้าปละฮืดเก่าฮอยเดิม	ตามเจ้าภาพไปเจิญปากันมานั่งชอง จิม แลน้อง...
1. ยามกินข้าวตอนได้อาเจ้ามอญมานั่ง	จะยกดีด่าขึ้นไปด่าดีสูง
และในวันนี้ก็หากเป็นวันบุญ	ฮื้อปู้ฮื้อลุ่มมาทำบุญตักบาตร
มาฟังจ่างชอรุ่นน้อย รุ่นกำง	มาตักมาถามแทนเก้าเจ้าภาพ

ซ้ำเป็นวันดีสี่สี่สะอาด

ประดับเกียรติด้วยเสียงซอเสียงจ้อย

มอกกินข้าวตอนจพล่ำดับล่ำดา

เป็นก่านอนุรักษ์ของโบราณโบราณ

2. จะขอเรื่องดียังไม่มีกำฮะ

เจริญฟังกุณเหตุผลในการทาน

การดำเนินชีวิตมักผิดมักเผลอ

ชีวิตผ่านมาหลายแนวหลายฮ้อน

บ่มีถูกเหี้ยะหมด บ่มีผิดเหี้ยะหมด

เพราะต้นกำเนิดดีเฮาเกิดออกมา

ละครโง่ใหญ่เวียนว้ายแสดง

จ่างซอซอกราบ วันตา

ซ้ำหม่อนหน้อยชอยกมือสา

หื้อคณะศรัทธาได้ฟังสักหน้อย

ปากันมาฟังเสียงซอเสียงจ้อย จิม แลน้อง...

จะซอด้านธรรมะหื้อคนแก่คนกรรม

ว่าได้อะหยังตังโตกันพ่อง

มักพบมักเจอในชีวิตมาก่อน

มันยอมมีขัดข้อง คำกำ

เป็นดีไ้ร้สลด ต่อใจจะตำ

ขีดเส้นบัญชาหื้อมาคนละด้าน

เพราะเป็นโลกจำแลงมาแสดงเต้านั้น จิม แลน้อง...

ทำนอง จะป

จ้อยเจียงแสน

ร ม ร ฟ ซ ล ซ ด ฟ ซ

วรรครับ

-- -- -- --	-- ร ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ด ม ร ด	-- -- -- --	-- -- ซ ล	ดํ ล ซ ม	ซ ร ม ซ
-- -- -- ม	ร ม ซ ล	ดํ ล ซ ม	ซ ล ม ซ	-- -- ร ม	ซ ล ม ซ	ล ซ ดํ ล	ซ ล ร ม
ร ซ ร ม	ร ม ซ ร	ม ร ด ล	ซ ล ดํ รํ	ล รํ ดํ ล	ซ ล ดํ รํ	ล รํ ดํ ล	ดํ ซ ล ดํ

วรรคที่ 1

-- -- -- --	-- -- ซ ล	ดํ ล ซ ม	ซ ร ม ซ	-- -- -- ม	ร ม ซ ล	ท ล ซ ม	ร ม ซ ล ท
-- -- -- --	-- ม ซ ล	ท ม ซ ล	ท ล ซ ม	ร ม ซ ล	ดํ ล ซ ม	ร ม ซ ล	ซ ร ม ด
-- -- -- --	-- -- ซ ล	ดํ ล ซ ม	-- ร ม ซ	-- -- ร ม	ซ ล ม ซ	ล ซ ดํ ล	ซ ล ร ม
ร ซ ร ม	ร ม ซ ร	ม ร ด ล	ซ ล ดํ รํ	ล รํ ดํ ล	ซ ล ดํ รํ	ล รํ ดํ ซ	ล ซ ดํ ล
-- -- -- --	ซ ล ม ซ	-- -- ล ซ	ล ซ ดํ ล	-- ซ -- ม	ร ม ซ ล	ดํ ล ซ ม	ซ ล ม ซ

ท่อนสร้อย

-- -- -- ล	ดํ ล ซ ม	ร ม ซ ล	ดํ ล ซ ม	-- -- ซ ล	ดํ ล ซ ม	ร ม ซ ล	ซ ล ม ซ
------------	----------	---------	----------	-----------	----------	---------	---------

วรรคที่ 2

-- -- -- ล	ดํ ล ซ ม	ร ม ซ ล	ดํ ล ซ ม	-- -- ซ ล	ดํ ล ซ ม	ร ม ซ ล	ซ ล ม ซ
-- -- -- ม	ร ม ซ ล	ดํ ล ซ ม	ซ ล ม ซ	-- -- ร ม	ซ ล ม ซ	-- ล ดํ ซ	ล ซ ร ม
ร ซ ร ม	ร ม ซ ร	ม ร ด ล	ซ ล ดํ รํ	ล รํ ดํ ล	ซ ล ดํ รํ	ล รํ ดํ ล	ดํ ซ ล ดํ

ท่อนส่ง ไปทำนองละม้าย

-- -- -- --	-- -- ซ ล	-- ซ -- ฟ	ซ ล ฟ ซ	-- -- -- --	-- ฟ -- ฟ	ม ร ด ซ	-- -- ท ด
-------------	-----------	-----------	---------	-------------	-----------	---------	-----------

- ในแต่ละวรรคมีประพันธ์ไว้ประมาณ 8 – 11 พยางค์ รูปแบบเฉพาะของจะปู้ มีลักษณะการแบ่งคำขอตตามจังหวะการชอออกเป็น ส่วนแรก 3 พยางค์ และส่วนหลัง 4 พยางค์ซึ่งเป็นการแบ่งที่ใช้มากที่สุดในการทำนองนี้

- รูปแบบเฉพาะของทำนองจะปู้ มีลักษณะคำการประพันธ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ ทำนองลงท้ายหรือการจบทำนอง คือ จิมแหล่นอ , และจิมแหล่นา

การศึกษาวิธีการและกลวิธีในการขับซอพื้นบ้าน ทำนองชอจะปู้ ดังต่อไปนี้

A = กำนเปล่งเสียง

B = กำนลักไก่

C = กำนใจหางเสียง

D = กำนแบ่งเสียง

E = กำนแบ่งคำ

F = กำนด้อมเสียง

จ้อยเจียงแสน

รม ร.....ฟ ซ ล ซ ด ฟ..... ซ

วรรครับ

-- -- -- --	-- ร ฟ ซ	ฟ ล ซ ฟ	ด ม ร ด	-- -- -- --	-- -- ซ ล	ดํ ล ซ ม	ซ ร ม ซ
-- -- -- ม	ร ม ซ ล	ดํ ล ซ ม	ซ ล ม ซ	-- -- ร ม	ซ ล ม ซ	ล ซ ดํ ล	ซ ล ร ม
ร ซ ร ม	ร ม ซ ร	ม ร ด ล	ซ ล ดํ ร	ล ร ดํ ล	ซ ล ดํ ร	ล ร ดํ ล	ดํ ซ ล ดํ

วรรคที่ 1

-- -- -- --	-- -- ซ ล	ดํ ํ ล ซ ม	ซ ร ม ซ	-- -- -- ม	ร ม ซ ล	ท ล ซ ม	ร ม ซ ล
	A						
-- -- -- --	-- ม ซ ล	ท ม ซ ล	ท ล ซ ม	ร ม ซ ล	ดํ ํ ล ซ ม	ร ม ซ ล	ซ ร ม ด
							E
-- -- -- --	-- -- ซ ล	ดํ ํ ล ซ ม	-- ร ม ซ	-- -- ร ม	ซ ล ม ซ	ล ซ ดํ ํ	ซ ล ร ม
ร ซ ร ม	ร ม ซ ร	ม ร ด ล	ซ ล ดํ ํ	ล รํ ํ ดํ ํ	ซ ล ดํ ํ	ล รํ ํ ดํ ํ	ล ซ ดํ ํ
			C				
-- -- -- --	ซ ล ม ซ	-- -- ล ซ	ล ซ ดํ ํ	-- ซ -- ม	ร ม ซ ล	ดํ ํ ล ซ ม	ซ ล ม ซ

ท่อนสร้อย

-- -- -- ล	ดํ ํ ล ซ ม	ร ม ซ ล	ดํ ํ ล ซ ม	-- -- ซ ล	ดํ ํ ล ซ ม	ร ม ซ ล	ซ ล ม ซ
F							

วรรคที่ 2

-- -- -- ล	ดํ ํ ล ซ ม	ร ม ซ ล	ดํ ํ ล ซ ม	-- -- ซ ล	ดํ ํ ล ซ ม	ร ม ซ ล	ซ ล ม ซ
							B
-- -- -- ม	ร ม ซ ล	ดํ ํ ล ซ ม	ซ ล ม ซ	-- -- ร ม	ซ ล ม ซ	-- ล ดํ ํ	ล ซ ร ม
ร ซ ร ม	ร ม ซ ร	ม ร ด ล	ซ ล ดํ ํ	ล รํ ํ ดํ ํ	ซ ล ดํ ํ	ล รํ ํ ดํ ํ	ดํ ํ ซ ล ดํ ํ
F							

ท่อนส่ง ๖ ไปทำนองละม้าย

-- -- -- --	-- -- ซ ล	-- ซ -- ฟ	ซ ล ฟ ซ	-- -- -- --	-- ฟ -- ฟ	ม ร ด ซ	-- -- ท ด
-------------	-----------	-----------	---------	-------------	-----------	---------	-----------

ทำนองละม้าย

ทำนองละม้าย เป็นทำนองที่ใช้ชอต่อจากทำนองจะปุหรือชาวปุ (เมื่อชอทำนองตั้งเชิงใหม่ ต่อด้วยทำนองจะปุแล้วต้องชอทำนองละม้ายเป็นลำดับสุดท้ายเสมอ) ทำนองละม้ายเป็นทำนองที่มีลีลาจังหวะคล้ายจะปุใช้ขับเพื่อดำเนินเรื่องบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ และใช้โต้ตอบกันระหว่าง “คู่ถ้อง” เป็นทำนองที่ช่างชอเชิงใหม่ ลำพูน นิยมใช้ขับกันมากทำนองชอละม้ายส่วนมากนำมาชอในบทพรรณนาโวหารลงผามปัตเคราะห์เชิญเทวดาให้พร (ปิ่นปอน) ลักษณะการประพันธ์ทำนองละม้ายในแต่ละวรรคแม่ครูบัวชุมประพันธ์ไว้วรรคละประมาณ 6 -10 พยางค์ มีการใช้สัมผัสที่ไม่แน่นอนตายตัว ลักษณะการชอนั้นเป็นการร้องโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิงสลับกัน ทำนองชอละม้ายคล้ายกับทำนองจะปุ แต่เปลี่ยนไปเป็นการร้องแบบเร่งเร้า จะอ่อนหวานเป็นบางเรื่อง แต่ถ้าโต้ตอบ เป็นหัวข้อไต่ว่าก็ ก็จะรู้สึกถึงอารมณ์ที่ต้องใช้ความสามารถในการตอบโต้ดุเดือดเผด็จมัน จังหวะจะเร็วขึ้นนิดหน่อยเรียกว่าทำนองถามเราตอบ ต้องให้ได้จังหวะและทำนอง คำร้องต้องให้คนฟังและเข้าใจและรู้เรื่อง ให้ผสมผสานกันอย่างลงตัวและต้องตอบอย่างฉะฉานจริง ๆ

ตัวอย่าง ชอละม้าย

หอม หอม ดอกเด็ดเก้า	มายามเข้าข้าเจ้าว่าบ่พอหอม
ถึงเวลาเมื่อยามตอน	ชาตีสมน้หอมอ่อนอ้อย...
พระพราย(หน่อ) พัดดี	พัดวีไหวห้อย
ใครเหินบ่หย่อนอ้อยลงสอง	หนีบ...ผม
	(แม่ครูคำหน้อย คู่ถ้องพ่อครูปิ่นแก้ว)
ดาว ดาว อยู่ยังฟ้า	จักเลือกเอาแก่นไส ไส
ปลาเหียนหน้อย เหียนน้อยอยู่ในไซ	จักเลือกเอาตัว (ละเตหน่อ) กล้า กล้า
นายเป็นลูกไผ หลานไผ	หยังมาบิงใจ ตัวข้า
บ่หล้าจะมาจู้พ้อร้างพี่	เมา...ลม

(ของเก่า)

หนาม หนาม ขวากไม้	พี่เดียวบ่ได้ กลัวไม้จะปักดิน
วาสนาของข้าบ่พอยกบ่ได้พบกับลูกแม่ญิง	จะเดินด้วยตีนก็กลัวหนามขวากเสี้ยน
กันแม่ญิงน้องเป็นของกิน	ปู่ ยา หมาก เหมียง
พี่จะกินข้า กินเสียง ตึงบ่หื้อไผ	กิน...ตวย

(ของเก่า)

ทำนอง ละม้าย

ท่อนนำ

-- -- -- ซ	-- -- ท ด	ท ร ี ท ด	ท ล ซ ฟ	ม ร ด ซ	ท ซ ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ซ ท ด
------------	-----------	-----------	---------	---------	---------	---------	---------

วรรคที่ 1

-- -- ท ซ	ฟ ซ ท ด	ท ร ี ท ด	ท ล ซ ฟ	ม ร ด ซ	ท ซ ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ซ ท ด
-- -- ท ซ	ฟ ซ ท ด	ท ร ี ท ด	ซ ท ล ซ	-- -- ฟ ม	ร ม ฟ ซ	ด ซ ท ซ	ฟ ซ ท ด
-- -- ซ ท	ด ท ล ซ	ด ซ ท ซ	ฟ ซ ท ด	-- -- ท ซ	ฟ ซ ท ด	ท ร ี ท ด	ท ล ซ ฟ
ม ร ด ร	ม ฟ ซ ด	ซ ล ซ ด	ท ล ซ ฟ	ม ร ด ซ	ท ซ ม ฟ	ด ซ ท ซ	-- ม ฟ ซ

ท่อนสร้อย

-- -- -- --	ฟ ซ ท ด	ท ร ี ท ด	ท ล ซ ฟ	ม ร ด ซ	ท ซ ม ฟ	ด ซ ท ซ	-- ม ฟ ซ
-------------	---------	-----------	---------	---------	---------	---------	----------

วรรคที่ 2

-- -- -- --	ฟ ซ ท ด	ท ร ี ท ด	ท ซ ท ฟ	ม ร ด ซ	ท ซ ม ฟ	ด ซ ท ซ	ท ม ฟ ซ
-- -- -- --	ฟ ซ ท ด	ท ร ี ท ด	ซ ท ล ซ	-- -- ฟ ม	ร ม ฟ ซ	ด ซ ท ซ	ฟ ม ซ ฟ
-- -- ม ฟ	ฟ ซ ม ด	ซ ด ซ ล	ท ล ซ ฟ	-- -- ซ ร	ม ร ด ท	-- ซ ท ซ	ฟ ซ ท ด
ซ ล ซ ด	ร ี ด ซ ล	-- ซ -- ฟ	ซ ล ฟ ซ	-- -- -- --	-- ฟ ม ฟ	-- ซ ท ซ	ฟ ซ ท ด

ท่อนจบ

-- -- ท ซ	ฟ ซ ท ด	ท ร ี ท ด	ท ล ซ ฟ	-- -- -- ม	ซ -- ม ฟ	-- -- ท ซ	ฟ ซ ท ด
-----------	---------	-----------	---------	------------	----------	-----------	---------

- ในแต่ละวรรคประพันธ์ไว้ประมาณ 6 – 10 พยางค์ รูปแบบเฉพาะของทำนองละม้าย มีลักษณะการแบ่งคำซอตามจังหวะการซอออกเป็น ส่วนแรก 3 พยางค์ และส่วนหลัง 5 พยางค์ ซึ่งเป็นการแบ่งที่ใช้มากที่สุดในการทำนองนี้

- รูปแบบเฉพาะของทำนองละม้าย มีลักษณะคำการประพันธ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ ทำนองลงท้าย หรือการจบทำนอง จ้มและนอ และจ้มและนา ซึ่งจะคล้ายกับทำนองจะปุ

การศึกษาวิธีการและกลวิธีในการขับซอพื้นบ้าน ทำนองละม้าย ดังต่อไปนี้

A = กำนเป่งเสียง

B = กำนลักไก่

C = กำนใจห่างเสียง

D = กำนแบ่งเสียง

E = กำนแบ่งกำ

F = กำนด้อมเสียง

ท่อนนำ

-- -- ซ	-- -- ท ดั	ท รื ท ดั	ท ล ซ ฟ	ม ร ด ซ	ท ซ ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ซ ท ดั
---------	------------	-----------	---------	---------	---------	---------	----------

วรรคที่ 1

-- -- ท ซ	ฟ ซ ท ดั	ท รื ท ดั	ท ล ซ ฟ	ม ร ด ซ	ท ซ ม ฟ	ด ซ ท ซ	ฟ ซ ท ดั
A							
-- -- ท ซ	ฟ ซ ท ดั	ท รื ท ดั	ซ ท ล ซ	-- -- ฟ ม	ร ม ฟ ซ	ด ซ ท ซ	ฟ ซ ดั ท
							B
-- -- ซ ท	ดั ท ล ซ	ด ซ ท ซ	ฟ ซ ท ดั	-- -- ท ซ	ฟ ซ ท ดั	ท รื ท ดั	ท ล ซ ฟ
	C						
ม ร ด ร	ม ฟ ซ ด	ซ ล ซ ดั	ท ล ซ ฟ	ม ร ด ซ	ท ซ ม ฟ	ด ซ ท ซ	-- ม ฟ ซ
							F

ท่อนสร้อย

-- -- -- --	ฟ ซ ท ดั	ท รื ท ดั	ท ล ซ ฟ	ม ร ด ซ	ท ซ ม ฟ	ด ซ ท ซ	-- ม ฟ ซ
	F						

วรรคที่ 2

-- -- --	ฟ ช ท ดั	ท รื ท ดั	ท ช ท ฟ	ม ร ด ช	ท ช ม ฟ	ด ช ท ช	ท ม ฟ ช
	C						
-- -- --	ฟ ช ท ด	ท รื ท ดั	ช ท ล ช	-- -- ฟ ม	ร ม ฟ ช	ด ช ท ช	ฟ ม ช ฟ
							E
-- -- ม ฟ	ฟ ช ม ด	ช ด ช ล	ท ล ช ฟ	-- -- ช ร	ม ร ด ท	-- ช ท ช	ฟ ช ท ดั
F							
ช ล ช ดั	รื ดั ช ล	-- ช -- ฟ	ช ล ฟ ช	-- -- --	-- ฟ ม ฟ	-- ช ท ช	ฟ ช ท ดั
C							

ท่อนจบ

-- -- ท ช	ฟ ช ท ดั	ท รื ท ดั	ท ล ช ฟ	-- -- -- ม	ช -- ม ฟ	-- -- ท ช	ฟ ช ท ดั
F							

ทำนองพม่า

ทำนองพม่ามีท่วงทำนองที่อ่อนหวานสันนิษฐานกันว่ามีที่มาจากทำนองของชาวมอญบ้าง พม่าบ้างซึ่งหากดัดแปลงมาจากทำนองพม่าคาดว่ามิขึ้นในระหว่างล้านนาไทยตกเป็นประเทศราชของพม่าประมาณ พ.ศ. 2101- 2300 เศษ ในปัจจุบันทำนองพม่านิยม ใช้ชื่อ เนื้อหาที่เกี่ยวกับ ศาสนา นิทานชาดก บางแห่ง หรือบางท่านนิยมเรียกทำนองพม่านี้ว่า “ซอเจ้าสุวัตร”หรือ “ซอสุมาครวัทาน” เพราะนิยมใช้ซอก่อนทำพิธีสุมาครวัทาน (อ่านว่า สุมาควัตาน) หรือช่างซอใช้เมื่อต้องการบอกลา และอวยพรผู้ฟังลักษณะการประพันธ์ทำนองพม่า ในแต่ละวรรค แม่ครูบัวชุมประพันธ์ไว้ วรรคละ 4-10 พยางค์ มีการใช้สัมผัสที่ไม่แน่นอนจนตายตัว ลักษณะการชอนนั้น เป็นการร้องโต้ตอบกัน ระหว่างชายและหญิงสลับกัน

ภาพประกอบ 40 แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ และอ้ายสีมา สันโป่ง แม่วาง ซอพม่า ในงานยกครูประจำปี

ที่มา: ภาพถ่ายจากงานยกครูประจำปี บ้านแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ถ่ายโดยพรชนก สุทนต์. 2558.

ตัวอย่าง บทประพันธ์ขอพื้นเมืองทำนองพม่า (สุมาตราตะวันตก)

1. สาธุโนขอโอกาสไหว้
ข้าจักสุมาตราตะวันตกตัวหน้า	ขอเป็นดอกไม้บุปผาลาจา
บัดนี้ผู้ข้าจักขอยอวาน
2. อุตตุมาดาน เป็นตื้นอันล้ำยิ่ง
มูลรัตศรัทธาผู้ข้าน้อยใหญ่	เป็นตื้นอันขึงสิ่งของตานา
จักขอเป็นพาใจสิ่งของตานา
3. สะเปจะนายนามผู้ข้าขอโผด
หลอนว่าได้ผิดผวนกำเดิมจันแรก	อภัยยะโถดโธสาตังมวล
ยามเมื่อบได้แหวดกฏหมายหัวที่
4. ยามใดก่ดียามเมื่อกิดแต่งสร้าง
พลอบใจบ่จันได้เกียดได้ไหม้	ได้กายได้ข้ามเมื่อยามคำคั้น
ยามละอ่อนฮบให้ ได้กินก่อนตานลูน
5. บ่ได้แบ่งปันแบ่งปันลวงหน้า
ขี้มูกน้ำลายได้สะเด็นเด็นใส่	ยามเมื่อผู้ข้าได้ยงเดี่ยวกาย
น้ำเหื่อนน้ำโคลตกลใส่ครวตาน
6. ใจบ่เกยบานได้เกียดได้ไหม้
ข้าเอาช้นไปปานไปปดลวงข้าม	ได้กายได้ไกลสิ่งของครวตาน
เตื่อใจบ่ตั้งพลาดพลั้งดินมือ

7. ได้หยุดได้ถือได้เหล่ากากบักสร้าง
โทกล่าวกำปาดล สิ่งใดเล็กน้อย

8. ได้ห้ามได้ป่าสะพายหอบหิ้ว
มูลรัตศรัทธาผู้ข้าปาโนด

9. ตีมีพระหมานมากมายเป็นถ้อย
มูลรัตศรัทธาผู้ข้าจู้เยื่อง

10. ขออย่าได้เป็นกรรมมลทินขอตม้น
ขอหื้อได้เป็นก้านสะเปาคำเล่มกล้า

11. ขอให้ลุล่วงป็นไปสู่เวียงแก้ว
ตึบมีมารมีต่ายมีเกิด

12. อุปปาสีกากังสีโกนังวัตถุตั้งหน้า
ว่าสะสิเจ้าปารีสกานัง

บได้ช่วยล้างโสไทยม

แม้แต่เล็กน้อยด้วยจิตกำยา

ได้บิตได้บิวรื้อกึนของตานา

ขอละขอลดปลดโทษภัยยะภัยยิง

ได้หิยมิได้ห้อยสิ่งของตานา

อันเป็นเครื่องของตรัยตาน

ขอหื้อเป็นจันอุตตะมาตาน

จุงน้ำหมูขำป็นจากวังจน

อันเป็นดีแล้วคือว่าเนละปาน

เป็นสิ่งที่ประเสริฐคือว่านิปาณา

สะปะตานาจุเยื่องใดเด

สะบั้งโตสังข์ สังข์ขะมั่งตุโน

พม่า

ทำนองหลัก

ทางบรรเลง

- ลชฟ	ชลชด	- - ชด	ทลฟช	- ลชฟ	ชลชด	- - ชด	ทลฟช
- ช - ช	ดลชฟ	ดรฟช	ฟรดร	- ร - ร	ดลชฟ	ดรฟช	ฟรดร
- - ฟช	ฟรฟด	รดทช	ทรด์ท	- - ชท	- - ดร์	ฟชฟร	- ด - ท
- ลชฟ	- - ชล	- ช - ด	- ทลช				

ทางประกอบการขอ

- ลชฟ	ชลชด	รด์ชด	ทลฟช	- ลชฟ	ชลชด	รด์ชด	ทลฟช
- ช - ช	ดลชฟ	ดรฟช	ฟรดร	- - ฟช	ฟรฟด	รดทช	ทรด์ท
- - ชท	- - ดร์	ฟชฟร	- ด - ท	- ลชฟ	- - ชล	- ช - ด	- ทลช

- ในแต่ละวรรคประพันธ์ไว้ประมาณ 4 – 10 พยางค์ มีลักษณะการแบ่งคำขอ ตามจังหวะการชอออกเป็น ส่วนแรก 3 พยางค์ และส่วนหลัง 2 พยางค์ ซึ่งเป็นการแบ่งที่ใช้มากที่สุดในทำนองนี้

การศึกษาวีธีการและกลวิธีในการขับชอพื้นบ้าน ทำนองชอพม่า ดังต่อไปนี้

- A = กำนเปล่งเสียง
- B = กำนลักไก่
- C = กำนใจหางเสียง
- D = กำนแบ่งเสียง
- E = กำนแบ่งก่า
- F = กำนด้อมเสียง

ทำนองหลัก

ทางบรรเลง

- ลชฟ	ชลชด	- - ชด	ทลฟช	- ลชฟ	ชลชด	- - ชด	ทลฟช
- ช - ช	ดลชฟ	ดรฟช	ฟรดร	- ร - ร	ดลชฟ	ดรฟช	ฟรดร
- - ฟช	ฟรฟด	รดทช	ทรด์ท	- - ชท	- - ดร์	ฟชฟร	- ด - ท
- ลชฟ	- - ชล	- ช - ด	- ทลช				

ทางประกอบการขอ

- ลชฟ	ชลชด	รด์ชด	ทลฟช	- ลชฟ	ชลชด	รด์ชด	ทลฟช
A							
- ช - ช	ดลชฟ	ดรฟช	ฟรดร	- - ฟช	ฟรฟด	รดทช	ทรด์ท
	C					D	
- - ชท	- - ดร์	ฟชฟร	- ด - ท	- ลชฟ	- - ชล	- ช - ด	- ทลช
F							E

ทำนองเงี้ยว

ทำนองเงี้ยวส่วนมากจะสอดนบ่ายคล้อย เรื่องเกี้ยวพาราสี ระหว่างหนุ่ม - สาว ทำนองจะออกหวานนิดหน่อย เกี่ยวกับเรื่องรำพึงรำพันถึงความรัก ที่ต่างฝ่ายต่างมีให้กัน ขณะนี้ได้นำมาประยุกต์เข้ากับดนตรีสากล จังหวะชะชะซ่า เรียกว่าซอสตริง

ตัวอย่าง บทประพันธ์ขอพินเมืองทำนองเงี้ยว (มัดมือลูกแก้ว)

1. มังกะละสัมพุทะเสโท
ข้าจะฮ้องขวัญพระลูกแก้ว
ตั้งนี้ต่อวันไปหน้า
ไปท่านไป...
ชะปะเป้นเคราะห์เดือร่อนฮ้อนใจ
ชะปะเป้นภัยอย่าได้มารุมเร้า
ไปนา...ฮ้อมันไปตกตะโก่งโหงสา
หนีไป...ชะปะว่าโสกชะปะว่าภัย

มังกะโลสัมพุทโธเลิศแล้ว...
ขอห้อมมาอยู่กับตัวกับต้น
เป็นเคราะห์ด้าจ้ออย่าได้มาโดน...
ห้อมันตกใส่ไฟห้อมันไหม้เป้นเต้า
ห้อมันนี้ไก่อจากเจ้า
ตกออกจากเจ้า
อย่าได้กลับมาหาดีเก๋า
ขอห้อมลายหายจาก

เงี้ยว (เสเลเมา)

สร้อย

----	--- ร	-- ฟร	ดรฟช	- รฟร	ดท - ดั	-- ฟร	ดรฟช
------	-------	-------	------	-------	---------	-------	------

ท่อน 1

----	--- ร	-- ฟร	ดรฟช	-- ฟร	ดรฟช	ลชฟร	ดทดร
----	ดรฟช	- ลดัล	ชลฟช	-- ฟร	ดรฟช	ลชฟร	ดทดร
----	ฟรดท	--- ช	- ท - ดั	-- ทช	ฟชทดั	รัดัล	ชฟ - ช

ท่อน 2

----	--- ร	-- ดฟ	ดรฟช	ลชฟร	ดรฟช	ลชฟร	ดทดร
----	ดรฟด	----	- รดฟ	----	-- ดร	ฟชฟร	ฟรดท
ลชฟท	ลชฟท	ลชฟท	- รฟช	----	ลชฟร	-- ฟร	ดท - ดั
-- ทช	ฟชทดั	- รัต	- ดั - ท	----	ดัลชฟ	--- ช	ลฟชล
-- ชฟ	- ช - ท	--- ล	ชฟ - ช				

การศึกษาวีธีการและกลวิธีในการขับซอพื้นบ้าน ทำนองซอเงี้ยว ดังต่อไปนี้

- A = กำนเปล่งเสียง
 B = กำนลักไก่
 C = กำนใจหางเสียง
 D = กำนแบ่งเสียง
 E = กำนแบ่งกำ
 F = กำนด้อมเสียง

สร้อย

----	--- ร	-- ฟร	ดรฟช	- รฟร	ดท - ดั	-- ฟร	ดรฟช
------	-------	-------	------	-------	---------	-------	------

ท่อน 1

----	--- ร	-- ฟร	ดรฟช	-- ฟร	ดรฟช	ลชฟร	ดทดร
	A						
----	ดรฟช	- ลดัล	ชลฟช	-- ฟร	ดรฟช	ลชฟร	ดทดร
							C
----	ฟรดท	--- ช	- ท - ดั	-- ทช	ฟชทดั	รัดัล	ชฟ - ช
					C		

ท่อน 2

----	--- ร	-- ดฟ	ดรฟช	ลชฟร	ดรฟช	ลชฟร	ดทดร
	B						
----	ดรฟด	----	- รดฟ	----	-- ดร	ฟชฟร	ฟรดท
					E		
ลชฟท	ลชฟท	ลชฟท	- รฟช	----	ลชฟร	-- ฟร	ดท - ดั
-- ทช	ฟชทดั	- รืทรี	- ดั - ท	----	ดัลชฟ	--- ช	ลฟชล
D							
-- ชฟ	- ช - ท	--- ล	ชฟ - ช				
			F				

ทำนองอื้อ

ทำนองอื้อเป็นทำนองซอที่คนโบราณใช้กล่อมเด็กมีเสียงเอื้อยเอื่อยอื้อหรือฮัมต่อท้ายบท แต่ในสมัยต่อมา ไม่ทราบว่าเป็นผู้ดัดแปลงมาเป็นทำนอง ซึ่งปัจจุบัน ทำนองอื้อนิยมใช้ซอเนื้อหาที่เกี่ยวกับคำสอน นิยาย หรือนิทาน เรื่องเล่าต่างๆ พรรณนาทั่วไป และใช้ซอเพื่ออวยชัยให้พรแต่เจ้าภาพหรือผู้ร่วมงานทำนองอื้อนี้ ประพันธ์ทำนองอื้อ ในแต่ละวรรคแม่ครูบัวชุม ประพันธ์ไว้วรรคละประมาณ 5-9 พยางค์ มีการใช้สัมผัสที่ไม่แน่นอนตายตัว ลักษณะการซอนั้นเป็นการร้องโต้ตอบกันระหว่างชายหญิงสลับกัน

ตัวอย่าง บทประพันธ์ซอพื้นเมืองทำนองอื้อ (ยาเสพติด)

1. สวัสดิ์ท่านผู้ฟังทั้งหลาย	ด้วยความห่วงใยล้ำเงิน
ไปหาข้อมูลเลือกเฟ้น	จะออกมาเน้นหื้อฟัง
มันเป็นปัญหาที่กำลังระบาด	จะทำลายชาติล้างผลาญ
ฝากกับผู้รู้แนวทาง	มาร่วมมือกันดีกว่า
2. บ่มีประโยชน์ประยา	ขอทำลายล้างผลาญเตอะนอ
สมัยเงินแม่เงินป้อ	ก็ดผ่อไผตึงบ่เอา
บ่ที่สมัยเดี๋ยวนี	สับสนปนบ่ไ้งเฮลา
คนหลวกันนักบ้านเฮา	ปล่อยฮื้อเปื่อนมอมเมายาเถื่อน
3. ป้อแม่สุดส่าห์เลี้ยงดู	พุมฟักเลี้ยงชูหื้อเกียรติ
กั๊วเป็นนินทาหยามเหยียด	เอาลูกติดดินติดทราย
เอาหลังสู้ฟ้าเอาหน้าสู้แดด	หามๆ แบกๆ ก้าขาย
ก็หวังหื้อลูกสบาย	จะได้เอาเป็นตีเป็ง

4. มาก่ายเป็นผีบ้าสิ่งตั้ง
กำมิดไล่ฆ่าไล่จ่อ
ลูกบใหญ่ก่อกองหื้อใหญ่
ป่ก่องไปติดเสพยา

5. เสียตังเงินเสียเวลา
จะยกตัวอย่างตางแก่
จาวหมู่มาชวนลองเสพ
เลือกเอาหัวหน้าครอบ

มาหลงมาลืมเผวหน้าแม่ป้อ
แม่ป้อเกยเลี้ยงนายมา
ดูแลใจใส่ห้วงหา
ไล่ฆ่าตังป้อตังแม่
เสียความศรัทธาย่ำแย่
สมมติไผมีครอบครว
ว่าเป็นของวิเศษเนอตัว
ครวเลือกผัวหื้อลองสักคาบ

อ้อ

ทำนองหลัก

สร้อย

----	--- ม	--- ร	- ด - ล	----	- ช - ร	--- ม	- ช - ล
- ช - ม	- ร - ด	--- ร	- ม - ช				

----	--- ฟ	----	- ล - ช	- ล - ฟ	- ล - ช	- ฟ - ล	- ช - ร
----	--- ร	--- ล	--- ร	--- ล	--- ร	- ล - ร	- ม - ช
----	--- ม	-- รด	- ร - ม	- ร - ด	- ร - ม	- ร - ม	- ช - ล
----	- ช - ม	- ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ด	--- ร	- ม - ช

- ในแต่ละวรรคประพันธ์ไว้ประมาณ 5 – 9 พยางค์ มีลักษณะการแบ่งคำขอ ตามจังหวะการชอออกเป็น ส่วนแรก 4 พยางค์ และส่วนหลัง 2 พยางค์ ซึ่งเป็นการแบ่งที่ใช้มากที่สุดในการทำนองนี้ และเป็นรูปแบบเฉพาะของทำนองอ้อ

การศึกษาวิธีการและกลวิธีในการขับชอพื้นบ้าน ทำนองชออ้อ ดังต่อไปนี้

- A = กำนเปล่งเสียง
- B = กำนลักไก่
- C = กำนใจห่างเสียง
- D = กำนแบ่งเสียง
- E = กำนแบ่งคำ
- F = กำนด้อมเสียง

ทำนองหลัก

สร้อย

----	--- ม	--- ร	- ด - ล	----	- ช - ร	--- ม	- ช - ล
- ช - ม	- ร - ด	--- ร	- ม - ช				

----	--- ฟ	----	- ล - ช	- ล - ฟ	- ล - ช	- ฟ - ล	- ช - ร
	A						
----	--- ร	--- ล	--- ร	--- ล	--- ร	- ล - ร	- ม - ช
	B						D
----	--- ม	-- รด	- ร - ม	- ร - ด	- ร - ม	- ร - ม	- ช - ล
	A						D
----	- ช - ม	- ร - ม	- ช - ล	- ช - ม	- ร - ด	--- ร	- ม - ช
	F						

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการขับซอพื้นบ้านล้านนา กรณีศึกษา : แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ สามารถสรุปได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและผลงาน ของ แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์
2. เพื่อศึกษาการขับซอพื้นบ้านล้านนา ของ แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาประวัติและสภาพปัจจุบันของการขับซอพื้นบ้านล้านนาของ แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสรุปผลได้ดังนี้

เพื่อศึกษาประวัติและผลงาน ของ แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์

ผลการศึกษาพบว่า แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ได้เกิดที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุตรคนที่ 4 ในจำนวนพี่น้อง 5 คน ของนายแก้ว และ นางจันทร์แก้ว อินตา ซึ่งมีอาชีพค้าขาย ชีวิตในวัยเด็กประมาณ พ.ศ.2509 ขณะนั้นสื่อทางโทรทัศน์ไม่มี เพราะไฟฟ้าไม่มี ส่วนมากผู้คนจะรู้ข่าวสารทางวิทยุถ่านแท่นั้น มีสถานี ว.ป.ถ มีรายการซอพื้นเมือง และละครซอสมัยนั้นอยู่เรื่องเดียวคือ เรื่องน้ำตาเมียหลวง มารดาของแม่ครูบัวชุม เป็นผู้ที่ชอบฟัง ชอบดูซอ หากมีการแสดงสดตามงานบวพระที่วัด หากไม่ได้ฟังในงานก็จะฟังในสถานีวิทยุทุกครั้ง จนกระทั่งมารดาได้แยกทางกับผู้เป็นบิดา มารดาซื้อวิทยุถ่านให้แม่ครูบัวชุม1 เครื่อง ในเวลาช่วงบ่าจะมีรายการซอ ซึ่งจะมีแต่เรื่องน้ำตาเมียหลวงเพียงเรื่องเดียว และแม่ครูบัวชุมก็ชอบฟังบ่อยๆ จนจำเนื้อเรื่องได้และลองว่าตาม เมื่อเกิดการฟังบ่อยๆจนว่าตามคล่องติดปาก ผู้เป็นมารดาจึงได้กล่าวว่าดีแล้วถ้าชอบ ขอให้ตั้งใจเรียนให้จบ เมื่อเรียนจบจะนำไปเรียนซอกับครูผู้ที่ขับซอเป็นอยู่แล้ว

เมื่อแม่ครูบัวชุมเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่4 แล้วก็ลืมคำที่มารดาได้กล่าวไว้ มารดาได้นำแม่ครู บัวชุมไปฝากกับพ่อครูอำนาจ กล่าวพิต แต่พ่อครูไม่สอน พร้อมบอกว่าที่นี่เป็นเพียงสำนักงานที่รับงานเท่านั้น แต่คนที่สอนซอเป็นคนบ้านป่าแดด บังเอิญพ่อบุญมี ใจสงวน บ้านป่าแดด ชีรถจักรยานมาหาพ่อครูอำนาจ พ่อบุญมีจึงได้แนะนำให้แม่ครูบัวชุมไปเรียนขับซอที่บ้านครูคำน้อย เหล่าแมว ที่อำเภอจอมทอง พอมาเรียนยังไม่เป็น แม่ครูคำน้อยไปแต่งงาน จึงได้ย้ายไปเรียนที่แม่ครูบัวตอง เมืองพร้าว เมื่อ พ.ศ.2512 พอไปเรียนเขาให้ยกครุฑาคาทั้งหมด3000 บาทซึ่ง

แพงมากในขณะนั้น มารดาของแม่ครูบัวชุมไม่มีเงิน จึงได้ขายหมู่น้อยสองตัวที่เลี้ยงมา เพื่อให้แม่ครูบัวชุมขึ้นชั้นเรียนขอ จากนั้นได้พักอาศัย นอนค้างบ้านแม่ครู ทำงานบ้านทุกอย่าง ทำนา อยู่กินที่บ้านแม่ครูบัวตองเพื่อเรียนขับซอ ดนตรีพื้นเมืองประยุกต์ อำนวยโฆว์ ค่าตัววันละ5บาท ไปตระเวนแสดงแถวเชียงใหม่บ่่อยที่สุด จากการที่เป็นคนช่างสังเกตและมีความขยันซ้อม จึงเริ่มร้องเพลงได้ เต้นได้ ซอได้ ค่าตัวจึงเพิ่มขึ้น เป็น 10 บาท

หลังจากนั้นแม่ครูบัวชุมได้สัมผัสประสบการณ์ต่างๆจึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง เมื่อผู้อาวุโสที่ต่างได้ลาออกไปจากวง แม่ครูบัวชุมจึงได้ทำการสืบสานอนุรักษ์ต่อ โดยได้ผันตัวเองมาเป็นหัวหน้าวงลูกแม่ปิงเมื่อประมาณปี 2530 เป็นต้นมา และได้สอนลูกศิษย์คนแรกตอนนั้นยังไม่มีประสบการณ์ทางด้านประพันธ์บทซอ จึงได้เอาบทเดิมที่มีมาสอนต่อ ต่อมามีคนสนใจมาสมัครเรียนกับแม่ครูจึงเริ่มประพันธ์บทซอเอง เป็นเอกลักษณ์ส่วนตัว จากลูกศิษย์ไม่กี่คน ถึงปัจจุบันนี้แม่ครูบัวชุม มีลูกศิษย์ประมาณ 200 คน

สำหรับวิธีการสอนของแม่ครูบัวชุมนั้น ก็จะใช้วิธีต่อเพลงแบบบอกต่อ และให้นักเรียนจดจำเสียง เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและทำตาม ลักษณะในการถ่ายทอดของแม่ครูบัวชุมนั้น จะเป็นการถ่ายทอดแบบให้ผู้เรียนสังเกต และปฏิบัติตาม หากมีข้อสงสัยสามารถสอบถามเพิ่มเติมได้ในภายหลัง โดยจะเรียกการถ่ายทอด แบบนี้ว่า “มุขปาฐะ”

เพื่อศึกษาการขับซอพื้นบ้านล้านนา ของ แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นแล้วทำให้ทราบถึงเอกลักษณ์ของต่างๆ

ทำนองซอ และเพลงที่ใช้ประกอบการขับซอ ดังนี้

1. ขนบในการขับซอ และขนบของการบรรเลงนั้น แม่ครูบัวชุมเริ่มต้นที่จะต้องมีการไหว้ครู ก่อนการแสดง หลังจากนั้นจึงเริ่มบรรเลงเพลงตั้งเชียงใหม่ ต่อด้วยเพลงจะปู้ และเพลงละม้ายตามลำดับ และทำนองที่เหลืออีก 3 ทำนองนั้นแม่ครูบัวชุม จะเลือกซอโดยตามโอกาสของงานส่วนมาก แม่ครูบัวชุมนิยมซอ ทำนองพม่า ทำนองเงี้ยว และทำนองฮ่อ มากที่สุด

2. การขับซอของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เป็นการซอตามเรื่องราวปัจจุบันไม่มีการเตรียมหรือประพันธ์ไว้ล่วงหน้า เมื่อไปแสดงซอตามงานต่างๆ นั้นเจ้าภาพเป็นผู้เตรียมรายละเอียดต่างๆให้ทราบเท่านั้น เช่น ชื่อ นามสกุล วัน เดือน ปีเกิด อายุ และลักษณะงานคืองานอะไร เป็นต้น

3. ในการสาธิตการขับซอของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ นั้นทำให้ทราบได้ว่า ทำนองแต่ละทำนองมีคำประพันธ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของทำนองนั้นๆ ด้วย เช่น ตั้งเชียงใหม่ มีคำว่า หลอน นาย นายมอน นี่แหละหน่อนั้นแหละนา ทำนองจะปู้ และทำนองละม้าย ก็จะมีคำที่เป็นรูปแบบเฉพาะ คือ จิมและนอและจิมและนา เป็นต้น

4. วงดนตรีที่ใช้ในการประกอบการขับซอของจังหวัดเชียงใหม่คือ วงปี่จุม เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการขับซอนั้นเป็นเพลงที่ใช้เฉพาะในการประกอบซอเท่านั้น เพลงที่เริ่มบรรเลง

ประกอบการขับซอ เป็นเพลงแรกนั้นขึ้น คือ เพลงตั้งเซียงใหม่ เพลงจะปู เพลงละม้าย ซึ่งการบรรเลงต่อกันของทั้งสามเพลงนี้เป็นเอกลักษณ์ของการบรรเลงของการขับซอเซียงใหม่

5. การบรรเลงประกอบการขับซอนี้ นักดนตรีบรรเลงเพลงที่รอบขึ้นอยู่กับช่างซอว่าซอจะซอจบเมื่อใด นักดนตรีก็สามารถลงจบเพลง ตามช่างซอได้ทันที ไม่จำเป็นต้องรอให้จบเพลง

6. บทเพลงที่ใช้ประกอบซอเป็นชื่อเดียวกับทำนองซอ ซึ่งเพลงที่ใช้ประกอบนั้นเป็นเพลงไม่สลับซับซ้อนเป็นเพลงสั้นๆ มีการดำเนินทำนองแบบเรียบง่าย ในบทเพลงมีทำนองที่ซ้ำกัน ทำให้สามารถทราบได้ว่าลักษณะของทำนองที่ซ้ำกันนั้นเป็นลักษณะเฉพาะของบทเพลง

7. บทซอหรือบทร้องของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ สามารถสะท้อนให้เห็นถึง ประวัติศาสตร์วิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชาวเซียงใหม่ได้เป็นอย่างดี

8. ลักษณะวงดนตรี วงซอ มี “ปี่จุ่ม” เป็นดนตรีประกอบ จำนวนของปี่ที่ใช้บรรเลง เรียกตามจำนวน คือ ปี่จุ่ม 3 ปี่จุ่ม 4 ปี่จุ่ม 5 การประสมวง มีดังนี้

ปี่จุ่ม 3 มี ปี่แม่ ปี่กลาง ปี่ก้อย

ปี่จุ่ม 4 มี ปี่แม่ ปี่กลาง ปี่ก้อย ปี่ตัด

ปี่ที่ 5 มี ปี่แม่ ปี่กลาง ปี่ก้อย ปี่ตัด และมีปี่ขนาดเล็กเพิ่มขึ้นอีก 1-2 เล่ม แต่โดยปกติไม่ค่อยนิยมกันเพราะใช้ปี่จุ่ม 3 หรือจุ่ม 4 ก็ได้เสียงประสานกันที่ไพเราะอยู่แล้ว

9. วิธีการและกลวิธีในการขับซอพื้นบ้านล้านนา ของแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ศึกษาจำนวน 6 เพลง

- ทำนองตั้งเซียงใหม่

- ทำนองจะปู

- ทำนองละม้าย

- ทำนองพม่า

- ทำนองเงี้ยว

- ทำนองฮ่อ

ซึ่งทั้ง 6 เพลงมีการใช้เสียงดังต่อไปนี้

- การเปล่งเสียง

- ลักไก (ลักจังหวะ)

- การใช้หางเสียง

- การแปลงเสียง

- การแปลงคำ

- การด้อมเสียง

การใช้เสียงดังกล่าวเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลที่จะสอดแทรกเข้าไปในบทซอ ซึ่งจะไม่เหมือนกัน เทคนิคของแต่ละท่านจะแตกต่างกัน การซอและการประพันธ์บทซอของแม่ครูบัวชุม ยังคงตามฉันทลักษณ์ของบทซอแต่ละทำนอง

การอภิปรายผล

เพลงพื้นบ้านของจังหวัดเชียงใหม่ที่นิยมขับร้องคือ เพลงซอ เพลงซอจะขับร้องประกอบดนตรี คือปี่จุม และซิง เนื้อร้องของเพลงพื้นบ้านนี้ จะสอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ค่านิยม ความเชื่อคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ มณี พยอมยงค์ (2529: 169) อธิบายว่า ซอ คือการขับร้องโดยการนำเหตุการณ์ที่พบเห็นหรือประสบการณ์ต่าง ๆ มาขับร้องแล้วจัดทำทำนองให้ไพเราะมักได้มาจากการพรรณนาถึงความงามตามธรรมชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณีสิ่งต่าง ๆ นอกจากนั้นแล้ว มณี พยอมยงค์ (2531: 76) ยังได้กล่าวอีกว่าเพลงซอเป็น เพลงปฏิพากย์ภาคเหนือมักร้องในงานสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ โดยมี ปี่จุม และซิงเป็นเครื่องดนตรี ประกอบคนร้องเพลงเรียกว่า ช่างซอ ช่างซอชายหญิงจะร้องเพลงซอ สลับกันไป คือ ชายร้องครึ่งหนึ่ง หญิงร้องครึ่งหนึ่งจนกว่าจะจบบท ชายจะเป็นผู้เริ่มบทผู้รัก ต่อจากนั้นถึงบทสนทนาในเรื่อง รัก ๆ ใคร ๆ บางทีสมมุติเป็นสามีภรรยากันแล้วร้องตัดพ้อต่อว่า เช่น บทซอน้ำตาเมียหลวง ถ้าเล่นเป็นเรื่องมักจะจบด้วยซอเก็บนกซึ่งเป็นบทชมธรรมชาติชมนกชมไม้ บทซอส่วนใหญ่มักจะร้องเป็นบท เบ็ดเตล็ดมากกว่าเล่นเป็นเรื่อง เช่น ซอเงี้ยวเกี้ยวสาว เป็นต้น

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การขับซอพื้นบ้านล้านนา กรณีศึกษา : แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ พบว่าแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ เป็นคนที่มีความเพียรพยายาม ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีความขยัน อดทน ในการฝึกหัดซอ จนกระทั่งแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ได้ประสบความสำเร็จในด้านการขับซอจนเป็นที่รู้จัก อีกทั้งได้สร้างผลงานมากมายทั้งระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และแม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ท่านได้ช่วยเหลืองานสังคมมาโดยตลอดโดยเป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการวรรณกรรมขับซอ โดยเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียง ทำให้แม่ครูบัวชุมได้รับคัดเลือกให้เป็นศิลปินดีเด่นของจังหวัดเชียงใหม่และอำเภอสันป่าตอง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการขับซอพื้นบ้านล้านนา กรณีศึกษา แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาด้านเทคนิคและวิธีการประพันธ์บทซอใหม่ๆที่เข้ากับยุคปัจจุบัน
2. ควรมีการศึกษาการขับซอทำนองอื่น ๆ ที่แตกต่างจากทำนองเดิม เพื่อให้เกิดความ

หลากหลาย

บรรณานุกรม

- กนกรัตน์ สุชีสนธิ์. (2551). การศึกษา ชอ: เพลงพื้นบ้านล้านนาในจังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษา แม่ครูบัวซอน ถนอมบุญ. ปรินิพนธ์ ศึกษาศาสตร์. (มนุษยวิทยาคติวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กาญจนา อินทรสุณานนท์. (2549). การศึกษาเทคนิคการขับร้องเพลงไทย. บทพระราชนิพนธ์ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- ธีรยุทธ ยวงศรี. (2530). ดนตรีพื้นบ้านล้านนา.เอื้องเงินที่ระลึกในงานบรรจุอัฐิเจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่. กรุงเทพฯ: รัชศิลป์.
- นุชนภา วุฒิ. (2546). ศึกษาเพลงพื้นบ้าน จังหวัดน่าน คณะพ่อค้าผาย นุบิง. ปรินิพนธ์ ศึกษาศาสตร์. (มนุษยวิทยาคติวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุรณพันธ์ ใจหล้า. (2544). ชอ: เพลงพื้นบ้าน: กรณีศึกษา คณะครูพ่อค้าผาย นุบิง. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์. (ดนตรี). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2531). วัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: สุทธิสาร.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2533). ดนตรีไทยประกอบเสียง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่. (2535). เครื่องดนตรีล้านนา.นิทรรศการพิเศษเนื่องใน วันอนุรักษ์มรดกไทย. เชียงใหม่: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่.
- มณี พยอมยงค์. (2529). วัฒนธรรมล้านนาไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มนตรี ตราโมท. (2540). การละเล่นไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พิมพ์เศพริตติ้ง.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ. (2542). สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่มที่ 9. กรุงเทพฯ: ธนาคารไทยพาณิชย์.
- สุกรี เจริญสุข. (2538). ดนตรีชาวสยาม. กรุงเทพฯ: Dr.sax.
- สุนทร ณ เชียงใหม่. (2524). ดนตรีพื้นเมืองเหนือ.เอกสารการประชุมวิชาการเรื่องเพลงพื้นบ้าน ล้านนาไทย. เชียงใหม่: วิทยาลัยครูเชียงใหม่.
- สุมาลี นิยมมานุภาพ. (2535). ดนตรีวิจิตร. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- อรพิน ลือพันธ์. (2544). การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมบทขอ ของบัวซอน เมืองพร้าว. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์. (ภาษาและวรรณกรรมล้านนา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- อเนก นาวิกมูล. (2527). เพลงนอกศตวรรษ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- อเนก นาวิกมูล. (2524). ดนตรีพื้นเมืองเหนือ.เอกสารการประชุมวิชาการเรื่องเพลงพื้นบ้าน ล้านนาไทย. เชียงใหม่: วิทยาลัยครูเชียงใหม่.
- อำนวย กล้าพัด. (2530). กำบะแก้ว. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: ศิลปอาสน์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

บทประพันธ์

เจ้าสุวัตน์นางบัวคำ เพลงเงี้ยว 10 จ้าด

1. สลืบัวคำ เป็นบุตรบุญธรรมพระฤษีหน่อไท้
 ยามเมื่อเจ้าจักได้ พบกับแบ่งหน่อก็สายตำ
 ยามนั้นเจ้าสุวัตน์ เจ้าไปได้ชบวงดอกมา
 กำ แม่กำ นาน้องบัวคำเจ้านั่งเล่นอยู่
 ปอบมีไฟไหน คนได้กลิ่นกู่
 เจ้าจึงแจ้งทราบรู้ ว่าเป็นเจ้าดอก...มัลลย์
 เจ้าสุวัตน์ก็เลยเตียวเข้าไป นึกได้ผาโสลกับนาน้องนา
 มัลลย์...เจ้าสุวัตน์ก็เลยเตียวเข้าไป นึกได้ผาโสลกับนาน้องนา
2. สุน่กำวันโน ว่าอกแม่ปุดโทน้องไท้
 ปียังบอดันได้โกล์ น้องไท้ไปกลัวสังเล้าจาหา
 ยามนั้นเจ้าสุวัตน์ ก็ไปพักอยู่ตีนนอกศาลา
 นา...น้องนา ปอออกมาจำปีน้อยเตอะนา
 ปิตั้งใจมาหา เอาเตอะบุบผาดอกซ่อม
 ซ้ำมาเจ้านาน้อง ไปหลบลืออยู่...ปายใน
 ปอออกมาเตอะมาผาโสล หื้อปีจั้นใจนิตน้อยเตอะนา
 กานาย...ปอออกมาเตอะมาผาโสล หื้อปีจั้นใจนิตน้อยเตอะนา
3. เจ้าเป็นไผ ขำน้องบู้
 จะหื้อบัวคำน้องออกไปอุ้ กลัวไปปีปใส่บ้อปีตำ
 เพราะเป็นสังขำไว้ ว่าหื้อเล่นอยู่ในศาลา
 นา...แม่วัน กันเป็นมาหันเป็นจะเมียจะดำ
 เจ้าไปได้ดอกไม้นไหนมา หาว่ามาเป็นของม่อนขำ
 มันบ่ใจของน้อง เจ้าได้ตีไหนมา
 จะหื้อบัวคำน้องออกไปหา กลัวพระปีตำขำมาหันใส่
 นายนมา...ตัวปีเขาใครอุ้ฟุ่จำ ขดมาฮิมผาหาขำน้องนา
 4. ปี้จักบอกจำไซ หื้อเจ้าสายใจแนชด
 ตัวปีนี้จื่อเจ้าสุวัตน์ อยู่เมืองปาราณีก่อนะสี
 มีวันหนึ่งนั้น ปีได้ไปอาบน้แม่วาริ
 นา...น้องนา ปีเลยไปปะใส่ชบวงดอก
 มันมีดอกไม้อยู่หันหลายสี เป็นของเจ้าจีแพร่ได้
 มันติดเป็นจื่อน้องไท้ ใส่จื่อว่าเจ้า...บัวคำ
 น้องเป็นกู่แก้วนี้กำเตรียมขวัญ ปีถึงมาตำมาจอด

- บัวคำ...ขอน้องเขานั้นจะไปพรางอำ เสียเตอะสายใจบีเอ๋ย
5. กันมันแม่นบวบผา ของข้าน้องให้
ขอเจ้าบีไหว่ ปอโรถ้ำป้อฤณี
แกมสักบิดเป็นจะบีจะมาแล้ว เฮาก่อยคัดแคล้วอุ้งกันดีดี
นอ...ป็นอ แล้วข้าขอรอหื้อป้อข้ามาก่อน
จะติว่าเผิงมันบ่อป้นปากหมี่ หากเป็นปลีมันบ่อป้นปากเม้น
ตัวบ่ถ่ามาเต่งหนีบเกิน หากมันสม...กำเคิง
กันว่ากำบุญของเฮามาเติง บุญเฮาก็เิงเติงจอต
กำเคิง...กันว่าเป็นกำบุญเติง บุญเฮาก็เิงเติงจอต
6. เพราะบุญเฮาก็เิงเติง กรรมเวรก็เติงแล้วน้อง
ป้ออยู่ถึงหนแห่งห้อง ดีเมืองปารากัณะสี
บีเดินป่าไผ่มาแล้ว บีเขามาได้หลายร้อยโยชคีรี
นา...น้องนา บีผ่านดอยมาได้หลายสิบโยชน์
จันบ่อปกกล้วยเสือกกล้วยหมี่ บีผ่านคีรีแห่งห้อง
ข้ามาปะใส่เจ้านาฏน้อง ก็ข้าหลบหน้า...หนีไป
ตัวป็นนั้นก็ยังมาสงสัย ปออยู่ปอไขกับบีเตอะนา
กานาย...บีเขานั้นเดินท่องจำดไกล่ ก็มาเสียใจบ่อหื้อหันหน้าน้องนา
7. ข้าขอรอ หื้อป้อข้ามาก่อนให้
ของเฮาล้างได้ มันเตียงจักสมนี้ก็กำหวัง
สุกลักก็ตึงกินบ่ได้ เวลาใหม่ลักก็ตึงกินบ่ได้
นอ...ป็นนอ ขอหื้อมันเหมาะตึงสองเบื่องเฟื่องฝ่าย
ถ่าว่าสุวตันบีเขาเป็นสวย หื้อแบ่งใจตวยตังดอกด้าย
อย่าหื้อมันฝางฮ้าย กำตัวม่อนข้า...ค้ำย
น้องเขานั้นก็จะบอกความจริง หื้อป้อค้ำยทราบฮู้เหี้ยก่อน
ค้ำย...ตัวของน้องจะบอกความจริง หื้อป้อค้ำยทราบฮู้เหี้ยก่อน
8. หันตี่ตังไหว่สา บีจักขอขานกราบน้อม
บีบ่อหื้อได้มีหมิ่นม่อน ตึงเจ้ายอดขวัญตา
บีเดินมาอิดอ่อน บีจักได้ลัดตามดอยมา
นา...น้องนา บีจึงปิกมาหาเจ้าน้องนาฏ
กันว่าปลาดีไหนดบ่ตาย แล้วคนได้จักส้าจักลาบ
บีขอขานน้อมกราบ กับตึงเจ้าป้อ...บิดา
จารีตของปี่มีมา บ่หื้อหื้อเสียหน้าเสียตาน้องนาฏ
ปี่มา...จารีตของปี่มีมา บ่หื้อหื้อเสียหน้าเสียตาน้องนาฏ
เลยไป...

ละครขอ เรื่อง กำพร้าบัวตอง
ประพันธ์โดย
แม่ครูบัวชุม จันทรทิพย์

1. ปู่ป้าออกจูงหมามาค้าขาย ว่าฐานะยากจนหากินขายฟันไปวันๆ สงสัยว่า หมามาค้าหาทำอะไร ในเมืองบ้านอื่นไม่มีหมาตัวผู้ นั่งคุยกับหมา ว่าถ้าท้องจริง จำเป็นต้องเอาไปปล่อย อายชาวบ้าน

2. เพื่อนบ้านออกขอ ปู่ป้าเดินจูงหมามาเพื่อนบ้านเห็น แขว่ว่า วันนี้จะพาไปเปลี่ยนบรรยากาศตรงไหน จึงทะเลาะกัน ปู่ป้ารีบไล่เพื่อนบ้านเกือบจะชกตอย เพื่อนบ้านไป ปู่ป้าจึงพูดกับหมาว่า มึงทำให้ขายหน้า วันนี้กูจะเอามึงไปปล่อยในป่าลึก

3. ในป่าปู่ป้า เอาหมามัดไว้ที่ต้นไม้ พุดสังเสียหมาทำไมไม่ยอม ปู่ป้ารีบวิ่งไปหาครุฑ ว่าเป็นกรรมที่ชาติใช้ ร้องไห้ สายเชือกหลุดบอกว่ารู้สึกเจ็บท้อง เดินกระฉับกระฉวย เข้าฉากไป

4. เพื่อนบ้านเอาผ้ามาตาก ซื้อมันข้าวมาจะทำ กำลังตากผ้า หมามาคาบไปโดยที่เจ้าของไม่ทันเห็นหมาเอาอาหารไป หันมาจึงโวยวายหาไม้ไล่ตีไม่ทัน จึงเรียกคนช่วย

5. หมาค้าออกพร้อมลูกน้อย 2 คน คนพี่ชื่อเจตตะกา คนน้องชื่อ บัวตอง หมาคาบอาหารมาให้ลูก คนพี่แย่งของดีๆ เหลือของเล็กน้อย

6. ท้องพระโรง...เจ้าเมืองมีลูกชาย 1 คน พ่อแม่จะสละบัลลังก์ แต่จะต้องมีเมียก่อน คุยกับสนมมณางเสนาเข้ามาทูล ว่ากำลังค้นพบผ้าที่สวยงาม แต่เล็กมาก เจ้าเมืองบอกว่าแล้วค่อยหาเวลาไปดู

7. สองพี่น้องลูกหมาค้าเถียงกันเรื่อง คนหนึ่งรักแม่ อีกคนเกลียดแม่ ขณะนั้น หมาค้าคาบผ้าเข้ามา คนพี่แย่งผ้าผืนงาม อาผ้าผืนเก่าให้น้อง แม่ห้ามลูก คนพี่จึงตีแม่ ใช้เท้าถีบคนน้องรับช่วย แล้วคนพี่ก็หนีไป น้องจึงปลอบใจแม่ร้องไห้

8. สีมานายพรานจะออกไปล่าสัตว์ ถือหน้าไม้ บอกว่าอยู่ไสด...ได้เงินมาก่อเลี้ยงตัวเองไปวันๆ แล้วก็กลับบ้าน

9. ลูกหมาโตแล้ว คุยกัน คนพี่เบื่อกับอยู่ เมื่อสภาพ อยากออกไปเห็นบ้านเมือง คนน้องไม่อยากจะออกไปอยากอยู่เฉยๆ อยู่กับแม่ คนพี่บอกว่าถ้ามีโอกาสจะไปให้น้องอยู่นี่ ตามใจ หมากออก...สังสัยว่า ลูกโตแล้วจะวังตัว เวลาแม่ไม่อยู่อย่าออกไปนอกถ้ำ คนพี่ด่าว่า มึงอย่าเสือกสอน ไปไหนกไป คนน้องว่าจะไปขอข้าวแทน

10. ลูกหมานั่งในถ้ำ นายพรานมาด้อมมอง พอเห็นคนน้องตกใจกลัว คนพี่ไม่กลัว นายพรานจึงเข้ามานั่งคุย ถามไถ่ว่า เป็นลูกใครมาอยู่ที่นี่ คนพี่ว่าเป็นลูกเทวดานางไม้ คนน้องบอกว่า เป็นลูกหมา คนพี่โดดตระคุบปากห้ามพูด จากนั้นนายพรานชวนไปอยู่ข้างนอก คนพี่ตกลง คนน้องไม่ไป นายพรานลากลับ

11. ในเมือง...เจ้าเมืองออกพร้อมมารดา นายพรานมาขอเฝ้า บอกเรื่องภพนางไม้พร้อมขอลูกเชิญตามเสด็จ...

12. ในป่า... คนพี่เฝ้ารอการกลับมาของนายพราน พร้อมขู่น้องห้ามพูดอะไร สักครูพรานมาพร้อมเจ้าเมือง คนพี่โอดเข้าหา พูดอะไรละ คนน้องล้ม จนคนพี่ไปกระชากออกมา แล้วตกลงไปในเมือง คนน้องร้องไห้ ขอรอแม่กลับ คนพี่ไม่ฟังดังไป คนน้องไหว้ฟ้าขอคืนขอให้แม่ตามกลับไปภพ

13. ในเมือง...คุณท้าว สนม รอการมาอยากเห็นสาวสวย ขณะนั้น ขบวนมาถึง นางสนม คุณท้าวตกใจเพราะการพูด การแต่งกาย ไม่สวยเจ้าเมืองจึงสั่ง เอาไปอาบน้ำแต่งตัวใหม่ ค่อยนำไปเฝ้าแม่เจ้าเมือง ทูลบำเหน็จนายพรานให้มารับใช้ในวัง

14. ในป่า...หมาดำตามกลิ่นแปลกๆ เรียกหาลูกสงสัยว่าลูกไปไหนจนรู้ว่าลูกไม่อยู่แล้ว นางร้องไห้คร่ำครวญออกตามหาลูก

15. แม่เจ้าเมือง พร้อมสนมรอสักครูกลับมาทูลว่า ขอเบิกตัวสะใภ้ นางสองคนออกพร้อมชุดสวยงามมาไหว้พระ คุณท้าวสอนคุณกันแยกประสาทให้อยู่ ชายขวา พร้อมแบ่งสนม

16. อมาตย์ เสนาออกชมความงาม พนันกันว่าใครสวย พี่หรือน้อง ต่างคนต่างเชียร์

17. พี่ลูกหมา อยู่ประสาท พร้อมคุณท้าว ประจบประแจง สอนเรื่องมารยาท เพื่อจะได้เป็นใหญ่ สักครูเสนาอมาตย์ ร้องโวยวาย หมาเข้าวังมาแล้ว นางคนพี่สั่งจับให้ได้ กลัวเพราะหมาเหมือนรู้ มุ่งเข้าประสาท นางจึงสั่งให้คุณท้าวนำไม้มานางจะตีหมาเอง แม่ร้องขอนางไม่ฟัง สุดท้ายสั่งตม้นเด็ด คุณท้าวไม่กล้า นางคว้าน้ำร้อนสาธตทันที แม่ร้องวิ่งไปนางหัวเราะ

18. ปราสาทคนน้องคร่ำครวญหาแม่ แม่กระเซอะกระเซิงมา นางเห็นจำได้ โอดเข้ากอดแม่เป็นอะไร นางจึงเล่าให้ฟังนางจะเอา แม่ห้าม สั่งเสียว่าถ้าแม่ตายให้หาหีบมาใส่แม่เถิดนางรับปาก แม่ตาย นายสั่งทหารไปพร้อมสั่งทำหีบแล้วพาร่างแม่เข้าสู่โรงพิธี

19. ปราสาท...ผู้พี่หรือพร้อมคุณท้าว เล่าเรื่องที่นางบัวตองเปิดหีบ ได้สมบัติทำให้เจ้าเมืองชื่นชม เจตกาโกธร ว่าทำเกินหน้า จะไปตาม มันมีได้เราก็กทำได้

20. ปราสาทน้อง...เจ้าเมืองคุยกัน ผู้ที่เข้ามาเยาะเย้ยว่าของที่น้องได้ไป ของพี่มีเยอะเดียวจะพาไปเอา เจ้าเมืองชมนางจึงขอทำหีบให้

21. ในป่า...ผีเสื้อห่วย...ปวดขาเป็นผีโป่ง ร้องโอดครวญ เฝ้าหีบสมบัติมานานเกือบร้อยปี พอดีนางบัวตองโอดลงมาใส่ ผีแตก ความยินดีจึงยกสมบัติให้

22. ในป่าผีเสื้อห่วยหายป่วย หัวเราะ เพราะหิวไม่ได้กินอาหาร ขอขอบคุณ นางคนน้องที่ช่วยให้หายเจ็บ พอดีคนพี่โอดมาผีเสื้อห่วยโมโหจึงไล่จับกิน

23. ในวัง...พร้อมหน้า รอการมาของนางพร้อมชื่นชมว่านางเก่ง สักครูทหารแบกหีบมาจึงค่อยๆเปิดดู พบกระดูกตกใจ เปิดคนละทิศละทาง มีผู้เฝ้าในวังเล่าความเป็นมา จึงสรุปว่านางตาย บัวตองเสียใจ

ขอทำนองอีอ เรื่องปีใหม่เมือง

ก้อยฟ้ง ดี ดี	จักไขวจีขอหลาย
ปีน้องเหนือได้	เกี่ยวกับปีใหม่พื้นเมือง
ได้สืบกันมา	เงินปู่ย่าตาทะเลื่อง
ปีใหม่ปิ่นเมือง	แสนจะรุ่งเรืองชาวผ่อง
วันที่ 13 เมษายน	วันนี้วันสงฆาล่อง
ล้านนาเด็ดต้อง	ปากันแต่งหย่อง...ลำเปิง
ปีเก่าผ่านแล้ว	ปีใหม่แก้วมาถึง
ปากันสักยันต์พ้องเจิง	มันยังมาเปิงปีใหม่
14 เมษายน	วันเนาวันเนาไรมาไคว
ห่อหนึ่งจันไก่	เกียมไปใส่บาตร...ทำบุญ
เกียมกันชะปะ	บ่ละหื้อได้หายสูญ
เกียมน้ำสั้มบ่อดอกกอน	เกียมไปทำบุญตักบาตร
วันเนาวันเนา	หมู่ฮ้างหมู่สาวไผดิงบ่ขาด
ไปกันขนาด	จวนกันไปวัด...ชนทราย
แต่งตัวปิ่นเมือง	เห็นบ่จ้อดอกเอื้องหลวงหลาย
ปากันไปชนทราย	ก่อเจดีย์ยายเปิ่นหมู่
15 เมษายน	วันพญาวันสืบมาเงินปู่
ก็ได้มาถึงเติงสู่	ถือเปิ่นมือจัน...วันดี

บทขอเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี
เนื่องในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุ 60 พรรษา 2 เมษายน 2558

ทำนองขอ : เพลงอี๋อ

ขอเดชะกราบทูลฉลอง ฝ่าละอองพระบาท
เนื่องในวาระโอกาสศุภมาสมงคลดีถึ

สองเมษายน มหามงคลในวโรกาส
ผู้ทรงคุณอันประเสริฐล้ำเลิศยศเกียรติยศศักดิ์ศรี

วิศิษฐ์ศิลปินสยามแผ่นดินโขงเขต
นาฏศิลป์ดนตรีการท่งยังเชี่ยวชาญบาลีภาษา

วัฒนธรรมไทยร่วมสมัยตึงใหม่และเก่า
ดำรงซึ่งความเป็นชาติ บั๋หื้อไผ่ได้มาเหยียดหยาม

เสด็จแทนพระองค์ในป่าดงไกลไกล
ทรงห่วงใยคนไทยทุกเหล่าทุกชนเผ่าชาติพันธุ์ภาษา

สานใยวัฒนธรรมพระองค์ทรงนำสู่หลายประเทศ
รักษาวัฒนธรรมคือรักษาชาติราชดำรัสนั้นเป็นสัจ

หกลีบพรรษาหำรอบมาดลดีถึมงคลแจ่มฟ้า
วอนเทพเทวาไตรรัตน์จูงจัดสิ่งร้ายหายหนี

ทุกทิวาราตรีกาล พ้นจากภัยพาลทุกสิ่ง
ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ภักดีบาทบ่คลายถ้อยถอน มหาจักรีสิรินธร

หน่อจักรีนารีนารถ บรมราชกุมารี

หกลีบพรรษาเจ้าฟ้าจักรี น้อมอัญชลีเบื้องบาท

วันประสูตินารีนารถมกุฎราชกุมารี

จอมเจ้าฟ้ามหาจักรีปิ่นนารีศรีประเทศ

คนไทยทั่วประเทศต่างชื่นชมพระปรีชา

เป็นแบบอย่างไทยประชาชนมีไผมาเทียมเท่า

พระองค์ทรงเป็นแบบบ้ำหื้อหมู่เฮาเจริญรอยตาม

วัฒนธรรมของไทยองตงามระบือลือนามยิ่งใหญ่

พระราชสิ่งของเครื่องใช้แก่ผู้ยากไร้รื้อนา

ทั้งนอกและในอาณาทรงเมตตาบ่มีขอบเขต

ปรีชาสามารถพิเศษนานาประเทศชื่นชมยินดี

ชาติไทยได้บารมีมีเกียรติศักดิ์ศรีสง่า

พลนิกรทั่วหล้าทุกถ้วนหน้าปิติยินดี

ขอพระองค์เกษมเปรมปรีดิ์สุขสวัสดิ์ยืนยั้ง

สถิตเป็นขวัญมิ่งปวงข้าพสกนิกร

น้อมถวายพระพรเบื้องบาท ฯ

วาง...เพลง

บทขอ ทำนองอื่น

- 1) ข. ขอกราบสวัสดิ์คณัฏฐการผู้ดำเนิงานและแขกผู้มีเกียรติ
 ตีมาหนึ่งฟ้งยาวเหยียดมาฮ่วมเป็นเกียรติกับคน
 กระผมจื่อเจษฎาวันนี้จะมาอยู่เหตุอันผล
 จะขอประกวดกับเป็นแหมคนต้องใจความแบบยลก็อย่าง
- 1) ญ. หัวข้อเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงรายได้ต้องเปียงชีวิตเฮาเสริมสร้าง
 ก่อนจะดีแผ้วกว้างคือการเริ่มสร้างสังคม
 จะต้องอาศัยความฮู้มีความเป็นอยู่เหมาะสม
 จะไปเมาแพชั่นสังคมบ่ดีนิยมใจเงินมาก
- 2) ข. หื้อเตียวตำสายก่างก้อยสะก้อยสาธเรื่องต้องเรื่องปาก
 มีเงินต้องเก็บต้องฝากจะบ่ได้ลำบากลำบาก
 มีภูมิคุ้มกันที่ดี จำเป็นต้องมีตั้งเหตุตั้งผล
 ชื่อสัตย์สุจริตขยันอดทนเปื้อชีวิตตนอดจ่าย
- 2) ญ. ต้องฮู้จักบ่ิดจำรณาเงินค่าบ่ใจหาได้ง่าย
 มันมีรายรับรายจ่ายจำหนายบ่ไ่บ่อดี
 เงินเดือนได้ห้าพันหกกรายจักสุดแล้งสุดปี
 เพราะความประมาณบ่หมีบ่ได้เป็นเศรษฐกิจสักเตื่อ
- 3) ข. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงครอครัวจ่ายเงินพรั้าเพรื่อ
 ตั้งหลักบ่ได้สักเตื่อตุ้กไปกู่เมื่อกู่วัน
 ทรงมีพระราชดำรัสพระองค์ทรงตรัสจื่อหื้อหัน
 จากการเปลี่ยนแปลงกู่วันจาวไทยได้หันได้หันต่อโลก
- 3) ญ. หื้อเกิดความสมดุลงต่อการลงทุนต่อการมีใจค
 ต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกการบริโภคเกินตาง
 ระดับชุมชนและระดับรัฐหื้อจัดเป็นตางสายก่าง
 เป็นปรัชญาจื่อถึงแนวตางซึ่งเป็นแนวตางรุ่งโรจน์
- 4) ข. ต้องอาศัยความฮู้และคุณธรรมได้จื่อแนะนำบ่กลัวโชด
 ฟ่องโตัดชีวิตว่าสุดโหดโชดหื้อตัวเก่ากมี
 จักตั้งหลังมันหวิดตังหน้าเจ้าหน้ามาถ้ำหลบหน้าถอยหนี
 เพราะบ่ฮู้จักก่าว่าบ่อดีเงินเฮาบ่หมีไปยืม เป็นก่อน

- 4) ญ. หันหน้าเจ้าหนี้เหมือนผีทวงบุญยืมเงินมาลงทุนผิดผ่อน
ไปแปะไปยืมเป็นก้อนได้ผ่อนหือเป็นรายวัน
บ่มีความทนความอดจ่ายเงินเสี่ยงหมดบ่กลับกัน
บ่มีของเธอของฉันจ่ายมันจนกระเป๋าบ่มี
- 5) ช. ตึกแล้วต้องทนจนแล้วต้องเจียมฮู้เงินทองเขียมต้องเอาซ่อนเอาแบบ
พ่องไปกินเหล้ากระเป๋าบ่มีบ่มีไปเข้าคลับเข้าบาร์
หลักธรรมสัพปุระธรรมเจ็ดหือหลายหือเข็ดหมายกำ
ฮู้จักบ่ได้จำฮู้จักกาลเวลาสังเกต
- 5) ญ. ธรรมมันยุติความถึงความฮือเหตุ
องค์พระสัมมาท่านเต๊สเป็นเหตุได้บันดล
ฮู้จักยุติความฮู้จักกัน
ฮู้จักยุติสอนคนความฮู้จักกันตัวเก่า
- 6) ช. มัดต้นยุติความฮู้ประมาณตัวเก่า
รายรับรายจ่ายตี้เข้ามามันเสี่ยงเดือนเต้าใจจา
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านทรงเต๊สสอนแนหนา
การันยุติความฮู้จักกาลเวลาใจจ่าย
- 6) ญ. ปริสนยุติฮู้จักความเป็นมาหลายฝ่าย
การคบคนบ่ใจคบบ่งายขี้ลักขี้ล่ายลงคน
อยู่อย่างใดเขาจะมีสุขบ่จากความตึกขัดสน
บ่กระปะโร ประณยุติฮู้จักคบคนคลเหียน้อย
- 7) ช. คบคนพาลพาลพาไปหาผิดกอนเลือกคบบัณฑิตปัญญบ่กร่อย
แหลมเขามีเปื้อนเป็นร้อย พ่องปาหือต่างพร้อยมัวมล
ขี้เหล้าขี้เล่นขี้ลักขี้ไล่คบบ่ได้จะปาเขาจน
ต้องฮู้จักเลือกคบคนจะบ่ได้กั้วลกับคนชั่ว
- 7) ญ. เศรษฐกิจพอเพียงได้เรียนเรียงมาเปื้อฮือชาวประชาปฏิบัติจนทั่ว
เงินทองบ่ไหลบ่รั่วขอยกมือท่วมหัวเฮ่คนไทย
เจริญรอยตามพระยุคลบาททองคำมหาราชตึงสว่างไสว
พระมหาธิคุณต่อปวงชนชาวไทยขอรักร้อยดวงใจคนไทยทั้งชาติ...วัน...ตา

สุมาครวตาน ทำนองเพลงพม่า

สาธุโนจักขอโอกราบไหว้ จักขอสุมาครวตานทั่วหน้า อุตะมาตานเป็นอันล้ำยิ่ง มุลศรัทธาผู้ข้าเหนื่อยใหญ่ สะเปจะนาผู้ข้าขอเฝ้า เมื่อได้ผิดผวนเมื่อเดิมที่แรก การใดเสียก็ดีเมื่อได้คิด แต่งสร้าง เมื่อใจบ่อจิ้นเมื่อบ่อได้เกียดได้ใหม่ ตีบ่อได้แบ่งปันแบ่งปันทั่วหน้า ชีมูกน้ำลายได้สะเด็นเด็นใส ใจบ่อเจยบานได้เกียดได้ใหม่ มุลศรัทธาผู้ข้าเหนื่อยน้อย มีตังน้ำสุกกันทามีมาบ่อน้อย จักขอสุมาครวตานจุเอื่อง ตีมีพะหมานมากมวลงเป็นถ้อย ชื่นผ้าไปปานแปดปัดลวงข้าม หรือด้วยวิจิตรโนหยาบกล้า ได้หยุบได้กำได้จัดแจ้งแต่งสร้าง	ขอเป็นไม้ไต้ส่องโลกโลกา บัดนี้ผู้เข้าจักขอยกยอดตาน เป็นตี่ฆ้องคิงสิ่งของตานา จักขอเป็นปัจจัยยังของตานา อภัยยกโทษโทษาทั้งมวล เมื่อบ่อได้เขวดกฏหมายหัวที่ เมื่อได้กายข้ามเมื่อคำยามคีน เมื่อละอ่อนฮบให้ได้กินก่อนตานลุน ยามเมื่อผู้ข้าได้อย่างเดียวกาย น้ำเหื่อน้ำไคตกลีของตาน เมื่อได้กายไกลสะปะตานา ขอน้อมขันดอกสร้อยมีตังพุ่มบุบผาลาจา มีตังน้ำส้มป่อยม่อนน้อยจัดดา อันเป็นสิ่งเครื่องของตรัยตาน หลอนได้แต่งห้อยสะปะครวตาน ตีบ่อได้แต่งสร้างยามใดก็ดี เป็นก่านถ้อยจำตีได้โทได้ทำ ตีใจบ่อตั้งพลาดพลั้งดินมือ
---	--

ทำนอง เจี้ยวหญิง

1. ญาติวงศ์ได้เป้งบารมีส่งแสงจรัสสว่างฟ้า เขาคนเจียงใหม่ได้เป็นไพร่ข้าปาเมือง ล่านนามีจื่อกล่าวขาน พระแม่ได้ทรงคุณสมบัติ ผลงานเด่นชัด เป็นที่เลื่องลือนาม งามท่งนาม เป้นพระมิ่งขวัญศรีล่านาเจียงใหม่ จากนิราศเวียงฟิงค์ มุ่งสู่กรุงศรี ไปเป็น ไปอยู่ราชธานี 20 กว่าปี ผ่านได้ ได้เสียสละสายปฐมวงศ์ไว้จากเมืองละความสุขตัวเก่า พระองค์ได้อุทิศแม่แต่ชีพของตน มีมานะอดทน เปื่อเมืองเจียงใหม่

2. ทรงนำความเจริญ และความร่มเย็น ประชาราษฎร บ่อดูกเข็ญ เต้าฮอดวันนี้ ได้เป็น สายใยน้ำพระทัย ล้นปรี่ ความจงรักภักดี ของชาวสยาม ชัดตียะผู้ทรงอุทิศ ตลอดพระชนชีพ จันเกิ เป้นตำนาน...นำท่งนันท ปุชนียบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ ขอไหว้วินวอน พสกนิกรชาวล่านนา ขอไหว้ขออาสาองค์ชายาเปื่องบาท เปื่อหื้ออนุชนรุ่นหลังรับทราบทรงพระอนุญาตดีได้ค้นมาจาก ตำรา กล่าวถึงพระประวัติ ของพระราชชายา ตั้งแต่เมินมาร้อยสามสิบปีก่อน

3. จัดงานรำลึกถึงพระราชชายา วันที่ 9 ธันวาคม หมู่ชาวประชาแซ่ซ่ง มีตึงจ่างซอ จ่างรำ จ่างฟ้อน มีตึงนักร้อง มารอคิวเข้าแถว เปื่อจะมาขอเทิดพระเกียรติ นั้งจันยาวเหยียดมาตามอิทธอย แแนว แวตดีดี ขอบุญบารมีจิงมาปกคุ้ม เหล่าศิลปินจายยั้งตึงหลาย ขอน้อมถวาย ขออย่าได้ล่วงป้น ขอได้ภิบาล เรื่องตำนานคิดค้น จังได้บรรดล ความสุขยิ่งใหญ่ ถาวร เหล่าศิลปิน อย่าอ้อมหนายถ่า ถอน ทรงประทับประคอง หื้อเรื่องรองเหมือนเก่า

4. พระราชาเป็นบรมครู ขอเทดให้เชิดชูแม่ฟ้า เป้นพระมิ่งขวัญของคนทั่วหล้า สมพระ เกียรติกล้า ดารารัศมี เป้นแสงดาวระยิบระยับ แสงแห่งความอักแผ่ไปทั่วธานี ดีแม่ดี บุญบารมีแม่ เจ้าสูงส่ง เป้นสตรีเยี่ยมยอดได้ถ่ายทอดหลักก่าน ด้านวัฒนธรรมจันสุดป้น ผ้าตอดินจกไปคดไปคั่น เป้นแบบเป้นต้น บ่ได้ละทิ้งขว้าง ของดี พร้อมตึงส่งเสริมจาริตประเพณี เอกลักษณ์เขามีเงินใดเงิน เป่า

5. แม้สรีระองค์พระบ่อเหมือนุสาวรีย์สร้างไว้...เปื่อหื้อหมู่เขาคนเมื่อได้ไหว้ เลือดเนื้อจาว เจียงใหม่อย่าได้ละหนี...เป้นเกียรติประวัติได้นำมาเป้นสื่อขอป่าวร้องหื้อทั่วราชธานี... มีท่งนดี... องค์พระแม่ศรีเทวีขวัญมิ่ง จะแม่นำชอ บ่อดื้อบ่อดรง ขอสามมือโยง กำแปด กำหลิ่ง กำไต่บ่อดูก ขอ เอาตุ้มขว้างทึง ขอแม่ขวัญมิ่งโปรดได้ทรงอนุญาต...กำไต่... ได้ขอเล่าประวัติได้คัดมาจากใจ ก่อน บ่อดูกบ่อดูกยักไต่ด

ทำนองเงี้ยวชาย

1. มวลหมู่ข้าเจ้าขอน้อมไหว้สา คณพระราชชายาบาท้าว คร่ำครวญไห้หา ซายาแม่เจ้า
ถึง วันที่เก้า ท่านเต้าพรากหนี พระแม่เปรียบตั้งดวงเด่น ส่องแสงเปล่งทิวปฐพี ... ดีท่านดี เป็นยอด
นารี บ่อมีไผ่เต้า... พระราชชายารัศมี สมเป็นสตรี ในวังคัมเจ้า พระบารมีขององค์ท่านท้าว ปากันเข้า
เผ้าดารารำลึกคุณท่าน... วันตา ถึงวันที่ 9 บรรจบมาหา เทอด้ให้ซายาองค์เจ้าพระแม่

2. ยกมือสืบนิ้วตั้งหว่างกิ้วเกศา กราบแทบบาตา บาท้าว กระหม่อมศรีมา ขอเทิดทูน เหนือ
เกล้า เป็นเหนือเจือเจ้านายฝ่ายเหนือทรงเป็นดาราดีได้มาจุติ พระราชดำริ มาส่งเสริมจนเจือ เนื้อ
ท่านเคนพาความร่มเย็นสู่ประชาราษฎร์ ... สมเป็นสตรีศรีนครพิงค์ คนสองคนแผ่นดิน แสนดีซึ่งซาบ
บุชนิยะบุคคล อยู่ระดับชาติ มีความสามารถปรีชาล้ำเก่ง ... ซายา ... ประสานสัมพันธ์ สอง
แผ่นดินให้แน่นหนาฉกรรจ์ ลานนา พื้นบ้านเจียงใหม่

3. โรงเรียนยุพราช และโรงเรียนดารา ส่งเสริมกำนศึกษา พระราชชายาแท้ไทร โรงเรียนส
รีศรีเจียงใหม่ เป็นโรงเรียนใหญ่ได้ สนับสนุน ได้เป็นจอมราชกาลที่ ๕ ตั้งปาล้านนา พระเกียรติคุณ...
บุญรุ่งเรือง...พระศรีมิ่งเมือง ล้านนาเจียงใหม่ เมตตากฤษฎา จากดาราจักรมี เสริมราชธานี จะลืมนเลือน
บ่ได้ ด้วยความสำนึก ในพระคุณแม่ไทร หมูเฮาคนเจียงใหม่ ถวายในวาระโรกาส ... เรียนมา ซึ่งใน
วันนี้ได้เรียนบรรจบครบหา วันที่ 9 ธันวา ได้ราชชายาเจ้าแม่ ...

4. เสด็จประเวศ แผะเขตล้านนา หื้อหมู่ชาวประชาใจจิ้นสว่าง... ดีจะเป็นกุศลหมู่ข้าบาท
สร้าง ไตเป็นตัวแทนจาวบ้าน จึงได้รับสืบสาน บ่ว่ากำนชอยยกมือสืบไว้ ยามเมื่อเมืองเจียงใหม่
มีกำนมิงาน ... ทานทำมาพระแม่ได้เมตตาหื้อหมู่ข้าได้สืบ... แสงประทีปโชติช่วงให้ทองนครพิงค์
สืบสายยายยัง บ่หื้ออยู่เงามืด พระแม่ได้ลูกหลาน ผู้ประสานเรียนสืบ เปลี่ยนจากความมืดมาอยู่ดี
สว่าง...นวลโย มีเกียรติปรากฏ กว้างไกล ศิลปินตั้งหลายจึงได้บังเกิด

5. บ่าหื้อไผ่เหยียบยำ ประเพณีไทยเดิม แม่จ่วยต่อจ่วยเดิมจ้วยปิ่น ล้านนาเวียงพิงค์บ่ได้
เป็นเมืองขึ้น สุดจาซาบซึ่ง เจ้าแม่ฟ้าหลวงปลื้มแผ่นดินนครพิงค์แก้วกว้าง จ่วยจัดจ่วยสร้าง เพื่อ
ประโยชน์ส่วนรวม ดีท่านดี ส่งเสริมกำนดนตรี ดึงใหม่และเก่า ... พระแม่เอโดมบรมโลบลาน เป็นดี
กล่าวขาน หน่อเนื้อเจือเจ้า ... แห่งลุ่มน้ำปิงระมิงค์เมืองเก่า ขนานนามแม่เจ้า บุญนักศักดิ์ใหญ่ ...
เวียงพิงค์ พระราชชายานามว่ายอดหญิง แห่งลุ่มน้ำปิง นครพิงค์เจียงใหม่...

ขอประวัติพระราชชายาदारารัศมี

ทำนองละม้าย

หลอน, ขอถวายบังคมประนมมียอ ก่อนที่จะขอพระประวัติจะขอถวายในพระตำหนัก ขอ
สวามีภักดี เจ้าदारารัศมีน้อมเกล้า พระมหาราช พระเกศเกล้าเกศา พระราชชายา ผู้ทรงเดชฤทธิ์
นครเจียงใหม่ดังไปทั่วทิศ เพราะเป็นองค์เริ่มคิดในด้านกานแสดง เป็นประกาศกรในกานรำฟ้อน
รัศมีสะท้อนเกิดเสียงเกิดแสง นครเจียงใหม่ได้เกิดนักแสดง ได้ประยุกต์พลิกแพลงทำรำทำฟ้อน ...
ด้านวรรณศิลป์ ด้านวรรณกรรม ข้าราชการปาดเปิดกานฝึกสอน ... รับสอน ได้สอน เบื้องยุคล
บาทองค์ปิยะมหาราช และพระญาติวงศ์ เป็นพระศรีมิ่งเมืองของเจียงใหม่ล้านนา ทรงยศพร
ราชยา เหมือนแสงดาราส่องแจ้ง จากนิราชเวียงพิงค์บ่อมีความเสสรัง เป็นแสงเทียนโชติช่วง ขอแสง
สว่างไปทุกแห่ง ในแคว้นดินแดน ปฐพี... ได้เป็นเจ้าจอมราชกาลที่ ๕ ตำแหน่งเจ้าฟ้าวารัศมี พระ
ญาติวงศ์ ได้เป็นบารมี ได้เป็นพระขวัญเทวี ราชกาลที่ ๕ พระราชชายาพระแม่ขวัญมิ่ง ...นี้และนอ
น้องแหละนาย

วันดา ... ทรงเป็นเจ้าจอมศรีดีดีล้ำเลิศ แสงจาวรรเจิดดารารัศมีสอนเบื่องยุคลบาท ในรา
วงศ์จักรี เป็นขัตติยนารี เป็นสตรีเจ้าภูมิเจ้าหมู่เฮาคนล้านนาเจียงใหม่ นี้แหละนอ แต่แหละนาย

รับจะป

พนมก่อน รุลี ขอนบ้น้อม มีดวงดอกส้อม น้อมนำมาถวายกลาบทูล บพิตรทรงฤทธิ์อย่าง
นาราย ยาดราผ้นผาย ประชาปกเกศเกล้า...

จิตใจจ่มจิ้น ชมชื่นป้ารมี ขอจงภักดี แทนรุลีผ้าบาท.....

ได้เป็นเจ้าจอมราชกานที่ ๕ พระราชชายา

พระแม่ขวัญมิ่ง ทรงเป็นคู่ป้ารมีดีสมเปิงควร เปรียบเหมือนแสงจันทน์นวล ดีส่องแสงเจิดจ้า
สมเป็นก้องค์ ราชชาติจาวประชาไหว้ส่าน้อมกราบ นี้แหละนอ น้องแหละนาย

ทำนองละม้าย

1. สิบนิ้วจางขอ ขอยกน้อมกราบ หมุ่มวลข้าบาท ขอราบทูลสา พสนิกรของจาวล้านนา
สำนึกในมหากรุณายิ่งใหญ่ พระราชชายา เป็นดวงดาราส่องแสงบรมครูกานแสดง เวียงพิงค์ เจียง
ใหม่กล่อมคนทั้งโลก มีความสุขคลั่งไคล้ สร้างจิ้นหื้อเจียงใหม่ล้านนา ... เป็นศักดิ์ศรีนพบุรีนครพิงค์
เหล่าศิลปิน ขอยกมือสา ต่างก้อสำนึกในพระมหากรุณา พระราชชายาได้ส่งเสริมขึ้น อาคันตุกะแขก
บ้านแขกเมือง เสด็จมาเยี่ยมเยือน ได้สนุกรีกกลั่น...จิม

2. อันหมู่จางขอ ก่อจะยอสิบนิ้ว ซึ่งตั้งหว่างกิ้ว เกศเกล้าเกศาระลึกถึงคุณพระราชชายา
พระนิพนธ์ สิบมา ขอทำนองล่องน่านทำนองขอพระลอชมดง หื้อจางขอภูคน หื้อได้เฮียนได้อ่าน
พระราชนิพนธ์ ด้วยพระหัตถ์องค์ท่าน และทำนองล่องน่านก้อมี... ได้แต่งทำนองได้แต่งคำร้องผีพระ

หัตถ์จ้องค้อง... เจ้าดารารัศมี บทร้องถวายและสดุดี แด่องค์พระภูมิ สมเด็จพระปกเกล้า ... ครั้งได้เสด็จมาทอดพระเนตรเมืองเหนือ ม่วนล้าม่วนเหลือประทับวังท่านตำรวจ จิม

3. ไปเอาใบตองมาประดิษฐ์ ดอกไม้ ช่อน้อยช่อใหญ่พระองค์ได้ฝึกสอน สนมนมปาง จัดแบบอย่างขั้นตอน จัดไว้ต้อนรับภายในตำหนัก ฝัพระหัตถ์ ตั้งถนัดอย่างดี ทำขันบายศรี มีสารพัดเป็นดีเลื่องลือ ฝีมือพระหัตถ์ ไว้ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ... ประพันธ์ เรื่องพระลอ และขอเจียงใหม่ ทำนองไทยใหญ่ ฟังได้เสมือน เป็นกำนรรวบรวมประมวลขอพื้นเมือง จันเจริญรุ่งเรืองไว้ต้อนรับขับสู้ ... เป็นตียอมรับแขกบ้านแขกเมือง ตีมาแอ่วถึงเฮือน ได้ปลื้มปลาบทราบฮู้...

4. เลยได้จัดสมพันธ์หนังสือ ประวัติ ได้ปากันคัดเป็นพระราชกุศล พร้อมศิลปินภาคเหนือๆ คน เปื่อให้อ่อนนุชนรุ่นหลังได้รับทราบพระเกียรติประวัติของพระราชชายา ได้อุทิศให้อ่านนา เป็นประวัติศาสตร์พระราชชายา ทรงปรีชาสามารถ เปื่องปราดได้ด้านคำคม ... และศิลปิน ที่ได้รับคัดเลือก ถ้าจะเหมือนเกลียวเจือก มาจุจอตขอดป๋ม ... ได้รับเกียรติอย่างสูงส่ง จากตำหนักเบื่องบน ขอเอาแม่บัวชุม สันป่าตองเขตใต้ และเอาม่อนน้อยกระผมมาขอถวาย ผมมาซาบซึ่งใจ จึงยินดีรับไว้ ... จิม

5. เป็นว่านางสนองเอก ออกข้าจื่อเจ้าบัวชุม ป่าข้าเหมือน นางบัวชุม ป่าหลังจะเป็นบุญ ตได้ขอถวาย ในพระประวัติบอกความเป็นไป จื่อข้าเหมือน นางบัวชุมเจียงใหม่ ผ่องก้อฮ้องว่าบัวชุม จ้างขอ จ้างขอมมาแปลกจริงหนอ แต่เฮามันเป็นไพร่อันหนึ่ง เป็นเป็นเจ้าเจ้า นายใหญ่ อยู่นครเจียงใหม่ เวียงฟิงค์... ตามประวัติศาสตร์ อนาคตจักรล้านนา มีพระราชชายา เก่งตึงศาสตร์ ตึงศิลป์ ขอชักพระประวัติเรื่องคนสองแผ่นดิน ตัวเป็นศิลปินลงอุ้มสักน้อย ไหนๆ ได้รับเกียรติ หื้อเกียรติขอ ตัวลองใจอ้อบอกอ้ายป็น้อย...จิม

6. ก่อนที่จะขอ จะยอมมือขัน รับทรงอนุญาตน้อครับ กูอ้งค์กู่ตันจะหื้อได้ประจักษ์ ตำหนักดาราภิรมย์... จ้างชอกูคนจะขอเกิดพระเกียรติ พร้อมนักดนตรีจ้างปี่จ้างซึง มีความซาบซึ่ง จันปามีดีเปรียบ เล่าพระประวัติจะเอาจนละเอียด เปื่อหื้อได้เป็นเกียรติแห่งล้านนา ... ขอน้อมไหว้สาพระราชชายาเจียงใหม่ ... องค์พระแม่ไทรปกเกล้าเกศา ... จะขอหยิบยกคั่นประวัติล้านนา ขอพระราชชายาเอามาจ่ายแก้ ... พระแม่เป็นหน่อเนื้อ สายพระปฐมวงค์ หน่อเนื้อพระองค์ ต้นใดกันแต่... จิม

7. องค์ที่หนึ่ง พระเจ้ากาวิละ ได้ประทะข้าศึกศรัตรู ประวัติเจียงใหม่ดีได้อ่านดู ได้รับเชิดชูเป็นเจ้าหลวงเจียงใหม่ ได้ปกครองนครล้านนา กับแม่เจ้าโนจามมก้อจ่าได้ สมัยบ้านเมืองมีกบอดปอฮ้าย อันใดก้อตึงสมบูรณ์ ... เจ้าเมืองเจียงใหม่พระเจ้ากาวิละ เป็นคนใจพระบ่อเลื่อมบ่อสุน องค์ที่หนึ่ง พระองค์สิ้นพระชน เจ้าหลวงแถมองค์จื่อเสฏฐีคำพัน ในด้านปกครองบ่อปล่อยปะละเลย กับแม่เจ้าตาเวยปกครองสมัยนั้น ... จิม

8. พระเจ้าอินทวิชยานนท์ ได้เป็นองค์ที่ขึ้นครอง พระชายาแม่เจ้าทิพย์เกสร ได้ครองนครเจ้าหลวงเมืองเจียงใหม่ รับราชกานเป็นองค์ที่เจ็ดที่ได้เสด็จแลเข้าไพร่ แม่เจ้าทิพย์เกสรพระมารดา ตานไทร องค์นี้เป็นราชมารดา... เจ้าหลวงแต่ก่อนมเหสีเป็นนักมีพร้อมพริก ฝ่ายซ้ายฝ่ายขวา เจ้าทิพย์เกสร เป็นพระแม่มารดา ของพระราชชายา

บทประพันธ์ขอเทิดพระเกียรติ ประพันธ์โดย แม่ครูบัวชุม จันทร์ทิพย์

ครุภูมิปัญญาไทย รุ่น ๗

1. ช. ขอกราบสวัสดิ์คณัฏฐการผู้ดำรงตำแหน่งและแขกผู้มีเกียรติที่มานั่งฟังยาวเหยียด มาช่วยเป็นเกียรติคุณกระผมจ้อเจ้อว่าวันนี้จะมากลั่นผลจะขอประกวดกับเป็นแห่มคนต้องใจ ความแบายล่ก้อย่าง

1. ญ. หัวข้อเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงรายได้ต้องเปียงจิตเฮาเสริมสร้างก่อนจะตีแผ่กว้าง คือกานเริ่มสร้างสังคมจะต้องอาศัยความู้มีความเป็นอยู่เหมาะสมจะไปมาแพ้นสังคมบอดินิยมใจ เงินมาก

2. ช. หื้อเตียวตำตางสายก้างก้อยสะก้อยสางเรื่องต่องเรื่องปากมีเงินต้องเก็บต้องฝาก จะบ่อได้ลำบากลำบากมีภูมิคุ้มกันที่ดี จำเป็นต้องมีตึงเหตุตึงผลซื่อสัตย์สุจริตขยันอดทนเปื้อจิตตโน จ่าย

2. ญ. ต้องู้จักบิตจาร์ณาเงินค่าบ่อใจหาได้ง่ายมันมีรายรับรายจ่ายจำหนายบ่อไค่บอด เงินเดือนได้ห้าพันหกกรายจิกสุดแล้งสุดปีเพราะความประมาณบ่มีได้เป็นเศรษฐกิจดี

3. ช. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงครอบครว้จายเงินพรั่าเพื่อดีตั้งหลักบ่อได้สั เตือตักไปกู้เมื่อกัวันทรงมีพระราชดำรัสพระองค์ทรงตรัสจี้หื้อมันจากการเปลี่ยนแปลงกัวันจาวไทย ได้หันได้ทันต่อโลก

3. ญ. หื้อเกิดความสมดุลต่อการลงทุนต่อการมีจิตต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกการบริ โภคเกินตางระดับชุมชนปละระดับรัฐหื้อจัดเป็นตางสายก้างเป็นปรัชญาจี้ถึงแนวตางรุ่งโรจน์

4. ช. ต้องอาศัยความู้และคุณธรรมได้จี้แนะนำบ่อกลัวโชดพ่องโตดีจิตว่าสุดโหดโชด หื้อตัวเก่ากัมีจิกตั้งหลังมันหวัดตั้งหน้าเจ้าหนี่มาถ้ำหลบหน้าถอยหนี่เพราะบ่อู้จักก่าว่าบ่อดีเงินเฮา บ่อหมีไปยืม เป็นก่อน

4. ญ. หันหน้าเจ้าหนี่เหมือนผีทวงบุญยืมเงินมาลงทุนผลัดผ่อนไปแปะไปยืมเป็นห่อนได้ ผ่อนหื้อเป็น รายวันบ่อหมีความทนความอดจายเงินเสี่ยงหมดบ่กลับกันบ่หมีของเรอของจันจายมันจัน กระเป่าเป๊

5. ช. ตักตองทนจันแล้วต้องเจียมู้เงินทองเขียมตองเอาซอนเอาแอบพ่องไปกินเหล้า กระเป่าบ่อเป๊บแอบไปเข้าคลับเข้าบาร์หลักรรมสัพปุระธรรมเจ็ดหื้อหลาบหื้อเซ็ดหมายก่าู้จักบิต จาร์ณาู้จักก่าเวลาสังเกต

5. ญ. ธรรมมันยุดาหมายความถึงความู้เหตุตองค์พระสมมาท่านเต็สเป็นเหตุดีได้ บันดลัดตันยุดาหมายว่าความู้จักตันอัตตันยุดาสอนคนความู้จักตันตัวเก่า

6. ช. มัดตันยุดาความู้ประมาณตัวเก่ารายรับรายจ่ายดีเข้ามันเสี่ยงเดือนเต้าใดจา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านทรงเต็สอนแนหนาการันยุดาความู้จักก่าเวลาจาย

6. ญ. ปรีสนัญตาผู้จักความเป็นมาหลายฝ่ายการคบคนบ่อใจคับง่ายง่ายขี้ลักขี้ล่ายลงคนอยู่อย่างใดเขาจะมีสุขปั่นจากความตึกขัดสนบุตรปะโร ประันนุตาตนผู้จักคบคนเหียนอย

7. ช. คบคนพาลพาลพาไปหาผิดกอนเลือกคบบัณฑิตปัญญาบ่กร้อยแหล่เขามีเป็นเป็นร้อย ฟ่องปาหื้อต่างพร้อยมัวมลขี้เหล้าขี้เล่นขี้ลักขี้ไล่คบตึงบ่อได้จะปาเขาจันต้องผู้จักเลือกคบคนจะบ่อได้กั้วลกับคนชั่ว

7. เศรษฐกิจพอเพียงได้เรียบเรียงมาเพื่อหื้อชาวประชาปฏิบัติจนทั่วเงินทองบ่ไหลบ่รัวขอยกมือท่วมหัวเขาคนไทยเจริญรอยตามพระยุคลบาทองค์มหาราชตึงสว่างไสวพระมหาธิคุณต่อปวงชนชาวไทยขอรักร้อยดวงใจคนไทยทั้งชาติ วัน....ตา

(ชาย ๑) สิบนิ้วถวายเป็นมงคล

พลสกนิกรคนไทยทั้งชาติ

หกสิบปีแห่งการขึ้นครองราชย์

๕ เป็นตึงฉัตรแก้วปกเกล้าเกศา

(หญิง ๑) สิบนิ้วถวายเป็นมงคล

๕ ได้เสด็จขึ้นครองราชย์

๕ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์

พระสถิตในกลมประชา

(ชาย ๒) วิถีชีวิตความวิปริตผันแปร

พระราชดำรัส พระบรมราโชวาท

ระดับชุมชนและระดับรัฐ

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา

(หญิง ๒) ความพอเพียงคือความพอประมาณ คนใดหย่อยยานตึง บ่ มีใจ

กระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก

วัฒนธรรมของต่างชาติ

ผ่านสื่อต่างๆ มายัง

(ชาย ๓) บริโภคนิยม วัตถุนิยม

การดำรงชีวิตย่าแย

บ่ เดียวโลกเป็นโลกโลกาภิวัต

มีเงินเท่าใด จ่ายบ่อ บ่อดัน

(หญิง ๓) บ่ หมืดทนกับขาดความเพียร

บ่ได้กลมกลืนกับรายได้ตัวเก่า

ขาดคุณธรรมน้อมนำชีวิต

เงินเดือนออกมาหน้าเศร้าไค่

แต่พระบรมมหาราชชนกนาถ

น้อมมอภิวาทวันตา

เฉลิมพระชนม์ แปดสิบพรรษา

เหล่าปวงประชาทั้งชาติ

แทบฝ่าทุลีละองพระบาท

ด้วยความสามารถปรีชา

เป็นร่มโพธิ์ฉัตรใบหนา

ทรงมีปรัชญาบรมราโชวาท

ทรงห่วงใยนักแกมสกคนไทยทั้งชาติ

ดีได้ผิดพลาด กันมา

จี้หื้อหันขัด ปั่นหา

หื้อได้พัฒนาหื้อทันต่อโลก

ขับเคลื่อนแบบมี พลัง

ไหลบ่าเข้ามาวางผัง

ชีวิตเขาจะพังแน่ๆ

วิ่งตวยสังคมสุดดีจะแก้

จำเป้นได้แก้ เร็วพลัน

มันแพร่สะพัดเข้ามาตวยกัน

ตุ๊กแย่ตุ๊กยันเหลือเก่า

รายจ่ายวนเวียนมือออกบ่หมีเข้า

เพราะเขาขาดความปอดดี

เดินทางหลงผิดสุดปี

ฟ่องติดส้ายหนี้เงินผ่อน

(ชาย ๔) ชื่อสัตย์ สุจริต ขยันอดทน
ใครได้ทีวีเงิน บ่ หมีแปะก่อน
ขาดการปลูกฝังจิตใต้สำนึก
ขาดความประเมินสายกลาง

(หญิง ๔) รายได้หลักร้อยมีรายจ่ายหลักพัน
ฮ้องหาพระเจ้ามาโผด
ไปขูดเลขตำตันทันไม้
ไปหวังตั้งห่วยหวังรวยกับแชร์

(ชาย ๕) ดีจริงรายได้มัน บ่อ สมดุล
รายรับมันน้อยเหลือจ่าย
ผีเจ้าเข้าทรงลงเลข
สุดท้ายฮ้องเพลง ชมซาน

(หญิง ๕) เพราะฉะนั้นเขาต้องพัฒนา
มาพัฒนาตัวเก่า
ฮู้ตัวฮู้ต่อนอดทนประหยัด
เศรษฐกิจพอเพียงหื้อจ่ายเปียงกับเงิน

(ชาย ๖) จะไปหื้อครอบครัวเลื่อนลอย
ต้องเดินตามรอยพระบาท
เขาต้องเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์
คนปฏิบัติยอมเกิดมงคล

(หญิง ๖) สร้างความเจริญหื้อกับครอบครัว
ก่านดำเนินชีวิต บ่ ผิดพลาด
มีกำลังใจต่อไปจะบากบั่น
มาเปลี่ยนแปลงเตอะมันยังบ่อสาย

(ชาย ๗) มีความรอบคอบประกอบด้วยปัญญา น้อมนำปรัชญานำมาสร้างปมเด่น
เขาเป็นคนไทยจะไปถือว่าเล่น
สอนลูกสอนหลานฮื้อได้เป็งตัวเก่า
มีหลักธรรมะช่วยเหลือชุมชน

(หญิง ๗) พ่อหลวงของไทยได้พระราชทาน
หวังหื้อเจริญก้าวหน้า
ธ ทรงกรุณาปกป้อง
อยู่ดีมีสุขทุกผู้ทุกยาม

เกิดมาเป็นคน ไปชะหยักชะหย่อน
ลูกหลานก็ฮอบฮ้อน เอาตาง
มีเงินเป็นปีก บ่ ก๋อยสะสง
บ่อ หมีแนวทางรุ่งโรจน์
หาเงินบ่อบ่ตันฟ่องจันโชด
ฟ่องโตดแผวห่วยแผวแชร์

ไผฝันบ่อได้ดวยตำกระเส
ตั้งอดนักแกรายจ่าย
เหมือนเฮาลงทุนง่าย ๆ
เข้าข่ายจะเป็นจันทาล
กินน้ำนมด่เสกผันหวาน
เพราะบ่อฮู้ประมาณตัวเก่า
นำเอาปรัชญาของสมเด็จบ่เจ้า
หมู่เฮาจะได้เจริญ

คนใดมัยฮู้ตั้งนำสรรเสริญ
บ่บานบ่อเมินจะมีเงินฝาก
ชีวิตจะพลอดตุ๊กยาก
ตั้งบ่ตุ๊กยากซักคน
อดอมประหยัดอดตุ๊กอดจัน
จะบ่อตุ๊กบ่จันเต็ดขาด
จะบ่ได้หมองมัวแผวประเทศชาติ
สามารถอยู่ได้สบาย
บ่กลัวบ่อหวนคืนรนชนขาย
อยู่อย่างสบายกุมเงิน

ชีวิตบ่ลำเค็ญ มีดมน
ชีวิตของเฮาบ่สับสน
ต้นเบ้นที่ฟิงต้นดีกว่า
หื้อได้สุขสำราญคนไทยไพร่ฟ้า
หื้อคนไทยทั่วหล้าเขตคาม
ทั่วทุกเขตห้องสยาม
ขอเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท

(ชาย ๘) พี่น้องหมู่เฮาจาวไทย
ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
หื้อได้ส่งผลประจักษ์
หลักหนึ่งหื้อพอประมาณ

(หญิง ๘) หลักที่สองบ่ต้องสับสน
จิตใจบ่เผลอหลังสู้
หลักที่สามพระราชดำริ
จะไปหน้ามิตตำมัว

(ชาย ๙) ด้านจิตใจใฝ่คุณธรรม
สายกำบังบ่หลงตามชั่วชอก
ทำการเกษตร เลี้ยงเบ็ดเลี้ยงไก่
มีรายได้เสริมเข้ามา

(หญิง ๙) กอนว่าคนไทยเปลี่ยนก่านิยม
เงินทองจะเข้าไหลหลาก
สังคมและสิ่งแวดล้อม
ด้านวัฒนธรรมก่อบึกมา

(ชาย ๑๐) เดินตำมรอยบ่อหลวงของไทย
บ้านเมือง อยู่ได้ไปรอด
บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข
ใคร่ก่ำก่ำใคร่ขายก่ำขาย

(หญิง ๑๐) ได้เอาละอ่อนมาขอเจริญจน
มีหลายโรงเรียนกระตุ้น
ข้าเจ้าจื่อว่ากวางน้อย
ขอบคุณกรรมกำนัด้ท่านั่งชม

(ชาย ๑๑) ผมพีรเดช บุญรัง
มาจากเขตสี่ฝั้งก่อน
กอนว่ากำไ่ดมันขาด บ่ดีด
สมอบบ่อไวยบ่เนียม

(หญิง ๑๑) ขอขอบคุณกรรมกำนและแฟนชอ
มาฝั้งกวางน้อยลูกหล้า
ส่งเสริมการชอยกยอไว้เตื่อะ
กอนชอว่าม่วนว่างัน

อย่าได้อู่ใน ความประมาท

ธ ทรงพระราชทาน

มีหลักอยู่สามประการ

มีกินมีตานพร้อมหมู่

มีเหตุมีผลกำนดำรงดีคงอยู่

แอ่วยืมเงินกู้พันพั

หื้อมีสติภูมิคุ้มกันตัว

ตวยตำมอบายลงหลอก

ธ ทรงนำตึงบ้านโนบ้านนอกเตียวตำม

จิวัดบ่จันตรอกโรยรา

เพาะเห็ดเอาไว้ เลี้ยงปู่เลี้ยงป้า

จะได้ มีเงินตราไปฝาก

ปาหื้อสังคมบ่ยุ่งยาก

บ่หมีคนตุ๊กยากเหมือนมา

ต่างก่อตึงพร้อมเข้าหา

หมู่ชายประชาสุขยอด

ครอบครวั้ใด ๆ บ่ จักจอด

สบายตลอด คนไทย

บ่หมีโศภาตุ๊กหัวใจ

อยู่แผ่นดินไทยอบอุ่น

ไปว่าข้าเจ้ารวนหุ่มสั่น

สร้างความอบอุ่นสังคม

เก็บชอเก็บจ้อยผสม

นั่งฝั้งการมจางชอละอ่อน

ขอไผจะไปจ้งน้อยม่อน

ช่วงชั้นที่สอง นักร้อง

ผมกำลังหัด อ่านเขียน

ผมจะพากเพียรอดสำห

ดีปากันยืนตังหน้า

ม่อนข้าจะล้นรางวัล

อย่าหื้อมันเลอะเลือนห่างกัน

บ่ขอรางวัลชอตบมือดีกว่า

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่องานวิจัย
เรื่อง
การขับซอพื้นบ้านล้านนา กรณีศึกษา แม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์

>>>>>>>>>><<<<<<<<<<<<

ผู้ให้ข้อมูลชื่อ.....นามสกุล.....

ที่อยู่.....

สถานที่สัมภาษณ์.....วันที่.....

1. ข้อมูลประวัติของแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ ประวัติส่วนตัว ประวัติครอบครัวและชีวิตวัยเด็ก การเรียนขับซอ ชีวิตการทำงาน

.....

2. ผลงานของแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ ด้านการแสดง ด้านการสอน ด้านการประพันธ์บทซอ

.....

3. ลักษณะวงดนตรีที่ใช้ประกอบการขับซอ เครื่องดนตรี นักดนตรี โอกาสในการบรรเลง

.....

4. ระเบียบวิธีการแสดงขับซอ ของแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์ พิธีไหว้ครูซอ การกินอ้อผญา

.....

5. วิธีการขับซอพื้นบ้านล้านนา ของแม่ครูบัวชุม จันท์ทิพย์

.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวพรชนก สุทนต์
วันเดือนปีเกิด	30 สิงหาคม พ.ศ. 2532
สถานที่เกิด	จังหวัดเชียงใหม่
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	145/2 ม.1 ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ครู
สถานที่ทำงานในปัจจุบัน	โรงเรียนอนุบาลบ้านสวน เชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2551	จบมัธยมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนสันป่าตองวิทยาคม
พ.ศ. 2555	ศิลปศาสตรบัณฑิต จากสาขาดุริยางค์ไทย จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
พ.ศ. 2560	ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จากสาขามานุษยดุริยางควิทยา จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ